

MARATHON

1/2024

číslo 185

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

1. Úvodní poznámka.....	2
2. Hlavní materiál – tentokrát též ke zdrojům.....	2
3 x Z aneb knižní okénko 13.....	2
3. Reflexe doby.....	23
Pět poznámek k práci na vizi v rozsahu jen 2/3 tezí Luthera.....	23
Několik poznámek k „lutherovským“ tezím J. Šulce.....	25
Odkud kam jdeme.....	26
K „vektoru změny“.....	29
Na motivy přednášky Ivo T. Budila.....	30
4. Trochu neoklasiky.....	35
Produktivní sociálně ekonomická síla lidské vlastnické součinnosti.....	35

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík

jménem Otevřené společnosti příznivců

časopisu MARATHON

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčík

e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

MARATHON si a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON. The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 1. číslo časopisu Marathonu za rok 2024. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (02/2024) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. března 2024.

- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Rovněž první letošní číslo začíná vydáním knižního okénka z pera prof. Pavla Sirůčka. Ve vtipných obsáhlých úvahách a komentářích k novým knihám věnovaným nejrůznějším tématům najdeme nejen zajímavé a někdy i nečekané informace, ale i hlubší myšlenky, které nás povznášejí až do výšin filozofického nadhledu.

Druhá část tohoto čísla je věnována reflexi současné doby.

Třetí část z pera Františka Neuzila je ukázkou marxistické neoklasiky v přístupu k současným problémům.

2. Hlavní materiál – tentokrát též ke zdrojům

3 x Z aneb knižní okénko 13.

Pavel Sirůček

3 x Z aneb knižní okénko 13.

Pavel Sirůček

Dnešní lidé, především zasilování digitální domorodci, čtou – míněno opravdové, tedy tištěné knihy – zoufale málo. Přitom se na pultech povalují hromady titulů. Hodně proměnlivé kvality a za nemravný peněz. Mnohdy se nabízí otázka, kdo mohl něco takového vydat? A proč? Nezřídka je drzá neprofesionalita a tragikomická lidová tvořivost (zde v krajně pejorativním smyslu) až neuvěřitelná. Pachatel dílka však patří do správné partičky, která si přihrává granty, projekty. Na straně druhé jsou autoři nuceni shánět si těžce sponzory a uboze škemrat o milodary, aby mohli publikovat i bez nároků na honorář. Prostě liberalismus ... Pravidelně nepravidelná rubrika 3 x Z¹ telegraficky představuje pel-mel knížek, které z různých důvodů nejsou recenzovány samostatně. Nicméně pozornost, samozřejmě i kritikou, si snad zaslouží.

Nekonečný seriál 3 x Z (ne)konečně dospěl k magické třináctce, přičemž seznamuje s následujícími tituly, včetně tuplovaného přídatku:²

¹ Zalistujme – Začtěme se – Zapřemýšlejme.

² Tentokráté spíše odpočinkovými nežli vědeckými či tzv. vědeckými. Záměrně. Na zpracování přitom již déle čeká publikace Loužek, M.: *Ekonomie bezpečnosti*. Praha: Karolinum 2023. 196 s. ISBN 978-80-246-5418-8. Spolu s knížečkou

- Bičíková, K.: *Chilli kuchařka: Vaříme z ostrá!* Brno: CPress 2022. 208 s. ISBN 978-80-264-3831-1.
- Dvořák, O.: *Tajemné stezky: Tajnosti kraje bechyňského.* Praha: Regia 2018. 200 s. ISBN 978-80-87866-40-5.
- Rosen, J.: *Kvašan a Chmelík zasahují: Tajemství skřítků z únětického pivovaru. Ilustrace M. Houdková.* Brno: Garamont 2018. 144 s. ISBN 978-80-7407-414-1 & Vávra, J., Vávrová, M.: *České pivní pohádky. Ilustrovala V. Drahoňovská.* Praha: Pointa 2021. 120 s. ISBN 978-80-7650-468-4 (s retrobonusem Nohejl, M.: *Neslýchaná věc: Tři povídky o „učeném“ sládku Františku Ondřeji Poupětovi.* Praha: Státní nakladatelství dětské knihy 1957. 96 s. ISBN nemá).³

Chilli inspirace čili kuchtíme zostra

Chilli je puzení. Chilli je bažení. Chilli je ohnivá vášeň. Chilli je návyková droga. A to droga nezhozná, nýbrž prospěšná. Pro zdraví jedince (je to i lék) i celou společnost. Odstartujeme ochutnávkou pálivých citátů: „*Tisíc ohňů v kapce medu, to je chilli*“ (anonymní blogger), „*Poctivého nepáli*“ (příslovní), „*Chci najít takové jídlo, po kterém dostanu žlučnickový záchvat hned, a ne ve tři hodiny ráno*“ (J. Barrymore), „*Tenhle kuchtík neumí uvařit nic jiného než pálivá jídla*“ (V. I. Lenin o J. V. Stalinovi), „*Něco velmi originálního se v Nové Pace chystá a puding to rozhodně nebude ...*“ (<https://www.seminka-chilli.cz>), chilli papričky mohou být i chlípné aneb: „*Nic není nemožné*“ (<https://www.palivomacky.cz>), „*Jsem žrout chilli*“ (<https://www.chillimat.cz>), „*Váš nos a oči at' rozhodnou*“ (<https://kralovstvihuti.cz>).

Svět chilli byl veleben in 3 x Z aneb knižní okénko 5. (*Marathon*, 163, 2020, roč. 24, č. 3, s. 18-37. ISSN 1211-8591), v kratičké anotaci publikace Havlíková, M., Wittenberg Gašparová, D.: *Chilli: Průvodce světem pálivého jídla.* Praha: Kniha Zlín/Albatros Media 2019. 304 s. ISBN 978-80-7473-906-4. V ohnivých chvalo zpěvech pokračujeme dnešní chilli kuchařkou.⁴

Avizovanou pochvalnými slůvky následujícími: „*Chilli kuchařka je vtipným průvodcem pěstováním, zpracováním a hlavně vařením s chilli papričkami, protože to zdaleka není jen o tom do jídla „hodit nějaké čili“ (a pak poslouchat kňourání citlivějších jazýčků, že se to nedá jíst). V knize najdete 80 originálních a lety ověřených receptů food editorky Kateřiny Bičíkové. Těšit se můžete na nejpůvodnější pálivé pokrmy z celého světa, i české kuchyně, ale myslí se i na vegetariány, alkoholiky i sladkomily*“ (anotace např. na <https://www.databazeknih.cz/?show=binfo>). „... kromě geniálních pálivých omáček se můžete těšit na nejpůvodnější pálivé pokrmy z celého světa. Kuchařka potěší jako dárek, nebo si ji přidejte do své sbírky“ (<https://www.chillipikanterie.cz/katalog/chilli-produkty/chilli-kucharka-varime-z-ostra-bicikova.html>). S čímž lze souhlasit. *Chilli kuchařka je zážitková.*

Pěkná a pevná knížka je vítaným a vtipným průvodcem pikantními chilli podrobnostmi. Není jenom o vaření a chilli pokrmech, nýbrž se věnuje i pěstování a zpracování chilli papriček. Na spoustě receptů z různých koutů světa (zdaleka nejen z Asie) lze ocenit, že povětšinou nejde o obyčejné recepty, do kterých se prostě „*hodí nějaké čili*“. Druhým extrémem obdobných kuchařek je, že složité recepty obsahují mnoho vysoce exotických

Krejčí, O.: *Válka. Třetí, aktualizované a rozšířené vydání.* Praha: Professional Publishing 2022. 190 s. ISBN 978-80-88260-61-5. K poslední jmenované poznamenejme, že dojmy vyvolává ambivalentní. O. Krejčí píše zajímavě, leč toto dílko nám připadá jako povrchní pel-mel o válkách sesbíraný z wikipedie. Text je rozhodně však aktuální, užitečný např. pro přípravu středoškolských referátů (jak trefně chválí jeden z ohlasů na síti). Od Krejčího jsme však čekali více (Že umí, potvrzuje např. textem *Válečná propaganda* ze 4. 9. 2023 na <https://casopisargument.cz/?p=52361>). Trojrecenzi prací o válce (a míru) mělo korunovat představení opusu magnum F Černocho na téma paxologie (neboli věda o míru). Kniha měla vyjít v Olympii již v roce 2022. Bude?

³ V milé veřejné knihovničce, dokonce otočné, na odcizeně modernizovaném nádraží Roztoky u Prahy nalzáme koncem letních prázdnin 23 nečekaný tlustospis, překlad z ruštiny, Kon, I. S.: *Kritický nástin filosofie dějin 20. století.* Praha: Nakladatelství politické literatury 1963. 646 s. ISBN nemá. Zapůjčujeme si též drsnou knižičku Kuzněcov, A.: *V rokli čeká smrt.* Praha: Svět sovětů, nakladatelství Svazu československo-sovětského přátelství 1968. 288 s. ISBN nemá. S podtitulem dokumentární román a původním ruským názvem *Babij jar*. Autentické vzpomínky předčasně dospělého klučiny na fašisty decimovaný Kyjev. Druhoválečný. Vzpomínky nepřikrášlené ani zveličené, o to mrazivěji působivější a chladněji brutálnější. Možná i někteří chciválkové – na sítích ve svých bublinách velkohubě udatní – by se (snad) po přečtení konečně dovzpomenuli, že válka není gamesa na playstation ... Tito však nechtou a válečnické myšlení a chování tudíž působí na naši současnost jako zhozná droga.

⁴ Na knižním trhu lze vyhledat i jiné chilli kuchařky. Namátkou přes námi oblíbeného Kosmase rychle vykoukne titul Pavlas, J.: *Chilli kuchařka pro labužníky.* Praha: Dona 2015. 208 s. ISBN 978-80-7322-181-2 (na kterém ohlasy oceňují např. návody na chilli omáčky). Anebo údajně přímo kultovní záležitost Enns, A., Buchcziková, N.: *Red Hot Chilli kuchařka: Kultovní pokrmy, pestré svačinky, dipy a dobroty. Od mírných po ohnivé.* Brno: CPress 2018. 96 s. ISBN 978-80-264-3831-1. Charakterizovaná takto: „*Nechte se zlákat pikantností a zažehněte v sobě plamen lásky k chilli! Chilli koření dává pokrmům říz, to vám potvrdí každý správný milovník ostrých jídel. Chcete-li si ale pálivé tóny v jídle jakseptří vychutnat, měli byste vědět, jak s pálivými papričkami správně nakládat – jak je vybírat, s čím je kombinovat, jak s nimi vařit a jak si je dopřávat. Tato knížka vám nabídne také pořádnou nálož receptů, kde se chilli perfektně snoubí s ostatními chutěmi. Budete ho pak moci zakomponovat do všech druhů pokrmů – od polévek, přes dipy a chutná hlavní jídla až po dezerty*“ (anotace např. na <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/43946653/red-hot-chilli-kucharka/>). Prověřenými chilli recepty z celého světa se p.t. zájemci mohou nechat inspirovat taktéž podle <https://www.chillipikanterie.cz/chilli-recepty>. Anebo mrknout na <https://www.seminka-chilli.cz/chilli-recepty/masna-jidla-s-chilli-paprickama/>.

ingrediencí, jejichž shánění je krajně obtížné. Ba mnohdy nemožné. Takovéto návody se sice hezky čtou, nicméně jejich domácí realizace zůstává spíše v říši pohádek a zbožných přání. K čemuž poznamenejme, že k tomuto druhému extrému recenzovaná publikace sklouzává (místy) v míře ještě snad i přijatelné. Výhrady lze však vznášet k přílišné stručnosti, resp. zrychlenému popisu některých receptů. S tím, že všechny návody jsou popsány srozumitelně souhlasit ještě i jde. Ovšem, že uvedené platí i pro nekuchaře je již minimálně diskutabilní. Značně. Na lákavé pokrmy přitom lákají povedené fotografie. Na úvod každického z receptů nechybí krátké povídání, s postřehy autorky-food blogerky, která si (sympaticky) na nic moc nehraje. Žádné hipsterské hogofogo top stropy ani jiné „cool“ (ve skutečnosti „vool“ – čti vůl) slovní průjmy a prudící exhibice.

Představovanou chilli kuchařku otevírá autorčino *Úvodní slovo*. S telegraficky stručnými pasážemi *Proč chilli?, Dábelský kapsaicin, Scovilleho stupnice & záhadné SHU, Kolik & a jakého chilli do jídla dávat, Čerstvé versus sušené chilli, Kdy chilli do jídla dávat,⁵ Když to s chilli přeženeme ..., Fungují recepty i bez chilli?,⁶ Dobrou chuť!* S řadou užitečných rad a postřehů. Následuje krátký *Medailonek* představující autorku, plným jménem Kateřinu Bičíkovou Harudovou (Hezká baba. A snad umí i vařit). Knihu záměrně vydává pod dívčím jménem, pod kterým figuruje na Instagramu. Vstupní oddíl doplňuje užitečná kapitola *Pěstování chilli*. S dále členěnými subkapitolkami *Klíčení semínek chilli papriček, Příprava semínek ke klíčení, Jak a kdy přesazovat sazenice, Péče o dospělé rostliny, Mšice*. Opět srozumitelné a názorné rady, tipy, doporučení, varování. S vkusně vyvedenými fotografiemi.

Těžiště obsahu tvoří devět nečíslovaných bloků s nečíslovanou osmdesátkou chilli receptů. Celou knihu uzavírá *Rejstřík*. Oddíl *Chilli na věčné časy* seznamuje s návody na chilli oleje (sečuánský, chilli česnekový), chilli omáčky (tekuté zlo, mangovo-ananasová, arašídová s kokosovým mlékem, uzená habanero, thajská sweet & sour), česnekovou chilli majonézu, domácí chilli hořčici a chilli marmelády (slaninovo-cibulovou či jahodový džem s chilli, bazalkou a rozmarýnem). Blok *Prasárničky* přináší receptiky na grilovaná křídla s domácí BBQ omáčkou, kuřecí popcorn, česnekové krevety, plněné jalapeños, pивní pomazánku se syrečky, hermelínovou česnekovou pomazánku, domácí sušenou panenku, domácí sušené maso a domácí pancettu (bez uzení). Archivářsky opisujeme recepturu pивní pomazánky.⁷ Přísady: 200 g olomouckých tvarůžků, 160 ml světlého piva (anebo případně vývaru), 1 lžička hladké či pálivé papriky, špetka drceného kmínu, čerstvě mletý pepř, chilli podle chuti a libosti. Postup: Dobře vyzrálé tvarůžky nastrouháme nebo pokrájíme na kostičky. V rendlíku zalijeme pro zjemnění chuti vývarem či půl na půl vývarem s pivem anebo stejným množstvím piva. Případně zbylé pivko vyžahneme. Přidáme koření podle gusta. Papriku, kmín, čerstvě namletý pepř a jasně dostatek chilli. Přivedeme k varu a za občasného míchání několik minut povaříme, aby se syrečky úplně rozpustily. Když je směs hladká, nalijeme tuto do pečlivě vyčištěné sklenice a necháme vychladnout. Poté zavřeme a uchovááme v lednici. Podáváme na topinkách s čerstvou cibulí a hořčicí. Případně s kyselou okurkou, ředkvičkami apod. A samozřejmě s pivem. Při používání čistého nože vydrží pomazánka v lednici až dva týdny.⁸

Vajíčkový oddíl příznačně nazvaný *Co? Vajco* zve na marinovaná plněná vajíčka, kachní ramen wannabe (se dvěma celostránkovými fotografiemi, které náleží k nejlákavějším v celé knize), blízkovýchodní pokrm shakshuka (o něco složitější lečo s volskými oky), nakládané vejce, turecká vejce čilbir, pálivá vejce Benedict a na vajíčkové kari. Následuje blok *Hezky český*. Na co s chilli se těšit? Na nakládaný „hermál“, smažené sýrové tyčinky, pивní guláš z klížky, kaťák s bramboráčky, tátovi utopence, krůtu či kuře na paprice, uzenou zelnáčku ze žeber, buřty na černém pivku a plněné sobě. Neb guláše není nikdy dost, podělíme se o autorčin recept. Na čtyři poctivé porce pивní guláše z klížky cukety nachystáme: 1 kg hovězí klížky, případně krku, 850 g cibule, 3 lžice sádla, 5 stroužků česneku, 1 lžička mleté pálivé papriky, 2 lžice mleté sladké papriky, chilli dle libosti, ½ lžičky drceného kmínu, sůl a pepř, 140 g rajčatového protlaku, 500 ml piva (případně vody či vývaru), 1 lžička sušené majoránky (anebo 2 hrsti čerstvé majoránky), čerstvé či naložené feferonky. Technologie přípravy: Cibuli pokrájíme nadrobno a na sádle asi 10 minut dozlatova restujeme. Přidáme na kostky pokrájené maso a zprudka opékáme asi 15 minut, aby se maso zatahlo a pěkně opeklo. Nejprve možná pustí vodu, ale ta se po chvíli odpaří. Zasypeme nasekaným česnekem, oběma paprikami, chilli a kmínem a necháme už jen pár vteřin rozvonět, aby paprika nezhořkla. Vmícháme protlak, pořádnou lžičku soli a zalijeme pivem (vodu či vývarem) tak, aby bylo

⁵ „Kapsaicin je rozpustný v tucích, proto je neefektivnější chilli do jídla přidávat hned zraje, když restujete cibuli nebo cokoli jiného na oleji ...“ (s. 7 anot. publ.). Jinde autorka píše, že kapsaicin je rozpustný i v alkoholu. Při předávkování pomůže panák. Pěňivé pivo se neosvědčilo. Kapsaicin neutralizuje i v mléce obsažený kasein.

⁶ Drtivá většina dobře funguje i bez papriček, leč samozřejmě to není ono. I děcka si mohou postupně zvykat, přičemž pomalu „začnou rozumět všemu, co tato rostlinka se zázračnými plody do života přináší ...“ (s. 8 anot. publ.). „Chilli je ... životní filozofie“ (dtto). Pikantní paprička v jídle přináší radost a posiluje úctu k jídlu i dílu.

⁷ Autor recenze léta shromažďuje recepty s využitím piva. Neboť ctí zásadu, že kdo nevydal kuchařku, jakoby dnes nebyl, tak připravuje právě pивní kuchařku. Pod pracovním názvem *Bertikova pивní kuchařka aneb s pivkem každý den v roce, sepsal Jezevec*. S 365 recepty s využitím pивka, oživené pивními moudrostmi, příslovími, aforismy i zajímavostmi. S využitím stovek stránek na <https://bertikovapivnihlidka.webnode.cz>. Jezevec předem děkuje p.t. čtenářstvu za případné tipy nejenom na další recepty, ale i na vydavatele, resp. možnosti publikování.

⁸ S využitím receptu s celostránkovou fotografií na (s. 58-59 anot. publ.).

maso ponořené. Teplotu snížíme a pod pokličkou dusíme 2-3 hodiny. Přičemž záleží na kvalitě masa a na teplotě. Čím bude teplota nižší, a čím déle se bude maso vařit, tím bude gulášek fajnovější. Čas od času zkontrolujeme, zda maso nepotřebuje podlít. Na závěr naopak zahustíme nastrouhaným chlebem. Opepříme, ochutíme čerstvou či sušenou majoránkou a podle gusta vmícháme feferonky. Podáváme s chlebem a cibulí nebo s houskovým knedlíkem. Pro zvýraznění chuti možno vmíchat prolisovaný česnek až do hotového gulášku.⁹

Legenda v chilli vaření je označení bloku přinášejícího světové pokrmy chilli con carne, pad thai s kuřetem (nebo tofu), vindaloo, indonéský hovězí rendang (rozpadající se šťavnatý hovězí ve zkaramelizované kokosové omáčce plné voňavého koření), kuřecí tikka masala & jogurtový naan, kuřecí kung-pao, peruánské kuře pollo a la brasa, mexické výpečky (tacos de carnitas) a glazovaná žebra do trouby i na gril. Oddíl *Gluten Tag!* odhaluje návody na pizzu diavola (přes noc kynutou), burgery s trhaným kuřecím masem, spaghetti alla puttanesca (s omáčkou pojmenovanou podle neapolské kurvičky), plněné knedlíčky gyoza, nudle biang biang s chilli olejčkem (s impozantní fotografií), spaghetti aglio olio e peperoncino, těstoviny ala vodka, těstoviny s omáčkou z pečených paprik a na masové kuličky v rajské s rukolou.

Ohledně dýňové polévky s kokosovým mlékem, pečeného tofu teryaki, muhammary z pečených paprik a ořechů, rýžových nudlí s arašídovou omáčkou, kukuřičné polévky se sýrem, krémového dýňového kari, mexické grilované kukuřice (elote), řepného rizota s červeným vínem a gorgonzolou a cizrnového salátu s mangem mohou nejenom fanatičtí odmítači konzumace mrtvých zvířat vdechnout inspirace v oddílu *Dost bylo masa*. Předposlední část *Čin, čin!* seznamuje s návody na bloody Mary, chilli pivo Zlej Karel (domácí pivko s habaneros),¹⁰ melounovou margaritu, nápoj collins spicy smokey lemon, vzteklyho psa (vodka + malinový sirup + tabasco), svařené víno s pepřem, chilli & zázvorem a na mexickou horkou čokoládu. Finálový blok nazvaný *Sladký vykřičník* informuje o postupech přípravy sametových čokolánků, francouzské čokopěny, nejkřupavějšího chilli popcornu se slaným karamellem, nepečeného limetkového cheesecake s mangem a bílou čokoládou, mangového sorbetu s habanero, jahodových chilli brownies, čoko-čoko cheesecaku, čoko chilli cupcakes, rychlých sladko-pálivých kandovaných ořechů a závěrečné vymazlené pivní bábovky se slaným karamellem a kandovanou slaninkou. Dobrou chuť!

Chilli recenzi stylově zakončíme záznamem posledně jmenovaného pracnějšího receptu, ve kterém mírně nevšední ingredience bábovky představují pivo, slanina a karamel.¹¹ Přísady na bábovku: ½ kostka másla (125 g), ½ hrnku hnědého cukru, 2 lžice holandského kakaa, 2 vejce, 1 lžička vanilkového extraktu, ¼ lžičky soli, 1 lžička mletého zázvoru, 2 lžičky skořice (nebo 2 lžice perníkového koření), 1 kelímeček kysané smetany, 2 hrnky hladké mouky (nejlépe půl na půl žitná s pšeničnou), 1 lžička kypřicího prášku, 1 hrnek černého piva (ideálně stoutu), 1 hrst rozinek v rumu anebo kandovaného zázvoru. Ingredience na slaný karamel: ½ hrnku cukru (100 g), 4 lžice vody, 1/3 hrnku smetany na šlehání (100 ml), 2 lžice másla, ¼ lžičky soli a špetka mletého chilli. Suroviny na slaninu: 4 plátky slaniny, 6 lžic hnědého cukru nebo javorového sirupu a mleté chilli. Postup prací: Změkklé máslo utřeme s cukrem a postupně zapracujeme kakao, vejce, vanilku, sůl, zázvor a skořici (či perníkové koření), smetanu, mouku, kypřicí prášek a pivo. Vmícháme rozinky nebo kandované ovoce (popřípadě sekanou čokoládu). Vlijeme do máslem vymazané a hladkou moukou anebo strouhankou vysypané formy a při 180°C pečeme asi hodinku (anebo dokud není špejle zapíchnutá do těsta po vytažení suchá). Pokud by vršek bábovky příliš hnědnul, přikryjeme jej v troubě pečícím papírem. Necháme 10 minut vychladnout ve formě a vyklopíme. Mezitím necháme ve středně velkém hrnci rozpustit cukr s vodou. Zamícháme pouze na začátku, poté již nikoli. Jakmile směs zkaramelizuje do zlato-zrzavé barvy (tmavší karamel už je hořký), vmícháme smetanu. Směs bude prskat a asi se i trochu srazí – vaříme ale dál, po chvíli se změní v hladký sirup. Přidáme máslo a sůl s chilli

⁹ Podle receptu s celostránkovým vyobrazením (s. 92-93 anot. publ.).

¹⁰ Autorka důrazně varuje, že vaření piva je obdobně těžce návykové jako chilli. Takže pro odvážlivce, hodlající spojit lásku k chilli s domovnictvím: Jak si doma – podle návodu i fotografie výsledku na (s. 172-173 anot. publ.) – uvařit svrchně kvašeného Zlýho chilli Karla? Úplná hračka to není. Karel vyžaduje přípravu, investice, vybavení, čas a v neposlední řadě prostor i tolerantní spolubydliči. Na 9 l potřeba jest: 1,7 kg sladového výtažku Pale Ale, 11 l vody, 30 g chmele Premiant, 60 g chmele Žatecký poloraný červeňák, 3 velké papričky habaneros, varný hrnek objemný alespoň 15 l, 11,5 kg kvasnic US-Safale 05 a kvasná nádoba s kvasnou zátkou (kolem 30 l). Technologický postup: Sladový výtažek vlijeme do 11 l teplé vody a za občasného míchání přivedeme k varu. Jakmile začne směs vřít, přisypeme všechny chmel Premiant. Za občasného míchání vaříme dál. Po 45 minutách přidáme polovinu žateckého chmele a vaříme dalších 30 minut. Poté vmícháme zbytek žateckého chmele a nejmenno nakrájené papričky habanero ve varném sáčku na koření nebo ve chmelové ponožce. Vaříme dále posledních 10 minut. Sáček s vyvařenými papričkami odstraníme. Hotovou mladinu je třeba zchladit na teplotu cca 25°C. Pokud nemáme ponorný chladič, je možné nechat várku vychladit v lednici, v zimě pak venku. Samozřejmě přitom je utěsnění varné nádoby, aby nedošlo k infikaci díla zvenčí. Po dosažení teploty 25-30°C přelijeme nebo stočíme do kvasné nádoby. Malou zavařovací sklenici naplníme touto mladinou do poloviny. Do ní nasypeme dehydratované kvasnice US-Safale. Zavřeme, protřepeme a necháme asi 20 minut působit. Po uplynutí doby vlijeme kvasnice do kvasné nádoby, zavřeme víko, nasadíme kvasnou zátku naplněnou vodou a ponecháme týden stát při 20-25°C. Po týdnu pivo stáčíme do PET lahví, zadržujeme a necháme minimálně 3 týdny ležet. Ideálně ve sklepě, koupelně či jiné místnosti s teplotou cca do 20°C. Dej Bůh štěstí!

¹¹ S využitím receptu s celostránkovou fotografií na (s. 204-205 anot. publ.).

podle chuti. Ještě chvilku povaříme a necháme vychladnout. Slaninu rozložíme na pečící papír, potřeme javorovým sirupem (nebo posypeme cukrem) a při 180°C pečeme cca 10 minut dozlatova. Plátky otočíme, potřeme sirupem či cukrem i z druhé strany a dopečeme dokřupava. Vychladlou bábovku přelijeme téměř studeným karamellem (kdyby byl moc tuhý, trochu jej zahřejeme) a posypeme nadrobenou slaninou. Nakonec bohapustě sežereme. Bez ohledu na šestý z hlavních hříchů – nestřídmost (latinsky gula), též proslulé coby obžerství.¹² Proč? Neboť platí: „Jezte, pijte – po smrti žádné rozkoše nebude!“.

P.S. Nejenom hřejivě závislým chillifilům & chillifilkám (včetně autora těchto řádků) může k orientaci v ohnivostech napomoci (a inspirovat) Jezevcova kapsaicinová hitparáda, dostupná na <https://bertikovapivnihlidka.webnode.cz/jezevcova-kapsaicinova-hitparada/>. K 1. září 2023 byly medailové pozice následující: V kategorii Omáčky, pasty, kečupy, hořčice, naložené papričky bere naprosté maximum 10+ bodu omáčka Lethal Ingestion od CaJohn's. 10 bodů omáčky Killer Cayenne od CaJohn's a Kilauea od CaJohn's. 9+ bodu omáčka Trinidad Scorpion od Wiltshire Chilli Farm, omáčka Hotsauce Barbados od Shamanic Fire, omáčka Thai Monkey od Captain Thom's, omáčka Calypso Hot Sauce od Hot-Headz! a omáčka Bhutlah Mučito for Hellboy od Seminka-chillicz. V kategorii Koření mleté (včetně pepřů, skořice aj.), drčené a sušené papričky hodnocení 10 body dosáhlo mleté koření Habanero Red Savina (od 5semen.cz), mleté koření Chilli 7 Pot Jonah (od 5semen.cz) a mleté koření 7 Pot Chocolate Dougla (od J. Kosiny). 9+ bodů pak mleté koření Chilli 7 Pot (od 5semen.cz), mleté koření Brown Bhutlah (od J. Kosiny) a mleté koření kari Naga Masala (od 5semen.cz). 9 body bylo ohodnoceno mleté koření Trinidad Moruga Scorpion (od 5semen.cz), mleté koření Moruga Scorpion (od Chillimarket.cz), mleté koření Carolina Reaper (od 5semen.cz), mleté koření Carolina Reaper (od Chillimarket.cz), mleté koření Carolina Reaper Chocolate (od 5semen.cz) a mleté koření Smoked Carolina Reaper (od 5semen.cz). Čest pálivosti!

Bechyňské taje a tajnosti

Bechyň oslavila výročí 700 let od povýšení na město.¹³ K čemuž byla i vydána knížka Štefl, J.: *Historiky z dálek: 700 let města Bechyně. Ilustrovala P. Skluzáčková*. Pelhřimov: Nová tiskárna 2023. 69 s. ISBN 978-80-11-03198-5. V roce 2023 vyšla též výpravná publikace o slavné bechyňce Žabka, M.: *Elektrická místní dráha Tábor – Bechyně: 120 let historie místní dráhy*. Velké Popovice: Krokodýl 2023. 448 s. ISBN nezjištěno.¹⁴ Druhý titul byl k zakoupení v minibaru Českých drah o víkendových prázdninových jízdách Bobinkou či Elinkou.¹⁵ Autora recenze (ne)mírně zaskočila cena (CZK 990) a především od zakoupení odradila objemnost. Na Tátošovi (vytuněný bicykl Author) se tlustou knihu zkrátka vozit nechtělo. Čili možná výhledově. Ohledně zmíněné práce prvé dodejme, že během červencových návštěv Bechyně byla aktuálně rozebrána. Pořízení odkládáme na rok 2024, na další ročník tradiční jihočeské cyklokalvárie Tour de Putyk.¹⁶ Následující odstavce proto představují publikaci *Tajemné stezky: Tajnosti kraje bechyňského* z roku 2018, zakoupenou v Bechyni až letos.

P.t. čtenářstvu oživme paměť připomenutím, že Bechyně v hlavní roli figurovala v recenzi *Bechyně nejenom Šťávova (a Kalouskova)* in 3 x Z aneb knižní okénko 7. (*Marathon*, 172, 2021, roč. 25, č. 6, s. 21-40. ISSN

12 V nejužším významu systematické přejídání, šířeji (v rámci křesťanství ve smyslu jednoho ze sedmi hlavních hříchů) nadměrná konzumace nejenom jídla, nýbrž i dalších požitků. Obžerství se vztahuje k přílišnému požívání nápojů i potravin, ale i ke zbytečnému kupení věcí. Dříve se tento hřích odvíjel od velikých oslav, kde hosté požívali příliš jídla a nápojů, jen aby je mohli následně vyzvrátit a pokračovat v hostině. Démonem obžerství je Belzebub. Tento kníže démonů bývá jmenován coby pán much. Dobře známý je též jako vysoce postavený čert.

13 Slavnosti spojené s řemeslnými trhy a bohatým doprovodným programem vypukly 11.-13. srpna 2023 (<https://www.mestobechyne.cz/cs/kultura-sport-spolocnost/aktualne/bechyne-slavi-700-let.html>).

14 „V posledních dvou desetiletích 19. století probíhaly ve světě intenzivní snahy o zavádění elektrického pohonu nejprve v městské a posléze i v železniční dopravě. Pozadu nebylo ani Rakousko-Uhersko, kde jedním z předních iniciátorů byl český vynálezce František Křižík. Právě on se zasloužil o to, že ani česká města nebyla v tomto vývoji pozadu. Poté, co začaly jezdit elektrické tramvaje v Praze a několika dalších městech, vznikla v roce 1903 také naše první železnice poháněná elektrickým proudem. Vedla z jihočeského Tábora do Bechyně a nejen o její bohaté historii pojednává tato kniha. Publikace je vydaná při příležitosti výročí 120 let od založení této trati. Doplněno fotografiemi“ (anotace na <http://corona-knihy.eshop-zdarma.cz/g2996.Elektrick%E1+m%E1Dstn%E1D+dr%E1ha+T%E1bor+++Bechyn%E1C.html>). Doplníme, že inkriminované trati je věnována i brožura Harák, M.: *Elektrická dráha Tábor – Bechyně*. Praha: Dopravní vydavatelství Malkus 2008. 28 s. ISBN 978-80-87047-09-5 anebo studie Efmertová, M.: *Místní dráha Tábor-Bechyně, první dráha v Rakousku-Uhersku s elektrickým pohonem provozovaná Ringhofferovými vozy*. In Hlavačka, M. (ed.): *Fenomén Ringhoffer: Rodina, podnikání, politika*. Praha: Národní technické muzeum 2019. s. 224-239. Práce z dějin techniky a přírodních věd. sv. 55. ISBN 978-80-7037-303-3.

15 Elektrická lokomotiva E 422.0 Bobinka, resp. nejstarší elektrický železniční vůz u nás M 400.001 Elinka.

16 Především pivní a gastronomické postřehy z Tour de Putyk 2023 přináší příslušná rubrika Zrzavých novostí No. 76 na <https://bertikovapivnihlidka.webnode.cz/zrzave-novosti-druhy-dil/zn-76-tour-23/>. Předchozí ročníky Tour de Putyk kronikářsky mapují díly ZN 18, 26, 35, 40, 46, 51, 55, 60, 65, 71 či ještě starší dostupné tamtéž.

1211-8591). Tématem byla kniha Brandejs, P.: *Příběhy bechyňských domů a jejich obyvatel*. Bechyně: Pavel Brandejs 2021. 357 s. ISBN nemá.

Součástí tvorby spisovatele, novináře, scenáristy, textaře, publicisty, dramatika a příležitostného herce O. Dvořáka je literatura faktu, týkající se historických a přírodních záhad či tajemných míst v krajině. Sem spadá knižní cyklus *Tajemné stezky*.¹⁷ „Tentokrát nás spisovatel Otomar Dvořák seznámí se starobylym „krajem bechyňským“, jenž kdysi sahal od rakouských a moravských hranic až k pohoří Brdy a k Vltavě nad Prahou. Spíše než turistické značky a mapy nás povedou bizarní příběhy místních obyvatel, záznamy starých kronik, tajemné pověsti a nevyřešené záhady. Budeme společně sledovat tok řeky Lužnice od Příběnic až do Týna nad Vltavou, dopřejeme si nostalgickou retro jízdu Křížíkovým elektrickým vláčkem, prozkoumáme pravěké mohylníky a obětiště v kraji mrtvých kolem říčky Smutné, pokusíme se odhalit tajemství rituálních předmětů z magického vrchu Burkováku, uvidíme „jihočeskou Svatou Horu“, pramen znásilněné panny Rosalie a poustevnu Na Poušti, obklopenou zkamenělým stádem, na bechyňském zámku si zajdeme na svatební hostinu Petra Voka z Rožmberka, budeme se brodit potokem pod skalními převisy v divoké Židově strouze, prohlédneme si orientální cestopisné fresky v zámku Kolodějích, připomeneme si tragédii na císařském dělostřeleckém cvičišti Velkém Depotu, spustíme se do podzemního labyrintu pod Týnem nad Vltavou, a samozřejmě se pokusíme najít podivné bechyňské koule či vzácné vltaviny“ (anotace např. na <https://www.knihydobrovsky.cz/kniha/tajemne-stezky-tajnosti-kraje-bechynskeho-107412007#popis>).

Obsah recenzované – přívětivě působící – knihy tvoří čtyřicet šest krátkých, nečíslovaných kapitol plus *Výběr z použité literatury* na závěr. Všude se spoustou černobílých fotografií a kreseb. Pověštinou nostalgicky působících. Silně nostalgicky. Namísto obligátního úvodu knížku otevírá vstupní telegrafická pasáž *Krajina legend a snů*, zvoucí čtenáře nechat „se vést zapomenutými stezkami ...“ (s. 6 anot. publ.). I následné části jsou vesměs stručné, autor neplýtvá slovy ani literárně neexhibuje. Text hezky odsypá a čte se příjemně. Jedná se o čtení odpočinkové, zdaleka nejen letně prázdninové, a přitom počtení nejenom kratochvilné, nýbrž i poučné. Vlastenecky poučné. Což je nutno v době volání po národním obrození 2.0 ocenit.

S turistickou trasou spojující město Tábor s hradem Příběnice, otevřenou LP 1899 mecenášem a velkým příznivcem turistiky Janem Nepomukem hrabě Harrachem, seznamuje kapitola pojmenovaná *Obtíže turistického putování*. Opomenuty nejsou ani peripetie jejího dalšího prodlužování, na Dobronice a do Bechyně. Stezku po březích Lužnice tuze dobře známe a máme krušně prokráčenou i s bicyklem. Vlastně až na Koloděje (Projítou, nikoli projetou. Značnou část nutno stroj tlačit, místy i nést či komplikovaněji přenášet). Doporučujeme! Pro rozmazlené slečinky, dnešní sněhové vločky ani pošahané blouznivce trpící tzv. klimatickým žalem to ovšem v žádném případě není! Na každém kroku číhá nejenom mikroagrese, nýbrž přímo makroagrese! Nad náročným udržováním schůdných a sjízdných cest ve středověku či ještě dávněji ve starověku se zamýšlí následná část *S karavanou soumarů podél Lužnice*.

Opomenuty nejsou mlýny (nejen) na Lužnici ani Bečická kaplička postavena údajně na místě zázračného mariánského zjevení, a to paragrafem nazvaným *Mlýny a nenápadné poutní místo*. Dorážíme ke Stádleckému mostu. Kultovnímu řetězák, který sem byl náročně přemístěn z Podolska. Kterak líčí kapitola *Stěhovavý most*. Na samotný Stádec cílí pasáž *Kde umřel český Edison?* Tímto je míněn neúnavný vynálezce, český průkopník elektrotechniky F. Křížík, jehož především poslední léta života „jsou přímo osudově spjata s Tábořskem a Bechyňskem“ (s. 23 anot. publ.). Křížík do této oblasti přišel dožít, jiná významná osobnost se tu narodila. V Ratajích historik, spisovatel, archeolog J. K. Haše. Jeho vášeň k tajemným předmětům nalézaným sedláky v okolí Rataj líčí kapitola *Ratajské mohyly a bechyňské koule*. Koule, „neboli „krusty“, vznikaly spékáním železitých složek v pisku, jimiž prorážely horké vodní prameny“ (s. 29 anot. publ.). Jak praví výklad geologický. Leč tradovány jsou i výklady jiné. Související třeba s tajemným objektem v lese Borečný při silnici Opařany – Bechyně ...

Dobronice představují naší osvědčenou základnu na řece Lužnici. Jezdíváme sem natěšeni rádi úplně každé léto přes čtvrtstoletí. Proslulé výcvikové středisko Dobronice. Tzv. díru přezdíváme base camp Fort Dobronice. Cca dvě dekády vždy přebýváme v lesní chatce No. 6. Jezevčí nora. Tradice je tradice. Přesto vlak nejede.¹⁸ Dobronicím jsou věnovány části *Sídlo vladky Dobroně* (o dobronicím hradu i zachované poslední věži), *Obětiště říční nevěsty* (o posmutnělém románském kostelíku Nanebevzetí Panny Marie) a *Dobronicí kameny* (čímž je míněno rozebírání torza dobronicího hradu vesničany především na konci 18. století).¹⁹

¹⁷ Z (nejen husitských) Jižních Čech dále např. Dvořák, O.: *Tajemné stezky: Tábor tajemné město nad Lužnicí*. Praha: Regia 2017. 208 s. ISBN 978-80-87866-32-0. Představované příběhy bechyňské představují pokračování, ve smyslu důkladného prozkoumání širšího tábořského okolí, „nudistickými“ Příběnicemi počínaje. *P.S. Pod hradem sídlila sekta adamitů, které odtud nechal vyhnat bratr Žižka. Část jich dal upálit. Za připomenutí stojí i Žižkův nesmlouvavý postoj k sodomii, zachycený glosou: „Z prd... nikdy nevezjde nový život, pouze staré větry“.*

¹⁸ Pouze léta kovidová (s nesmyslně zavřenou Horní Lhotou) jsme nuceně našli exil dole, na louce, v chatě 7B. A v úplných začátcích, ještě v divokých devadesátkách, a (pro nás) ještě divočejším přelomu tisíciletí, jsme nezkušeně bydlívali v mastnáčském bungalovu. Kam jsme si vozívali i TV. Za což je nám dodnes hluboce stydno.

¹⁹ Výhledově plánujeme prostudování výroční publikace Černá, J. a kol.: *Dobronice u Bechyně 1222 – 2022*. Dobronice u Bechyně: Obec Dobronice u Bechyně 2022. Cca 250 s. ISBN nezjištěno. Tajemné dodnes zůstává neodhalené dobronicí

Léčebna v Opařanech vzniklá z jezuitského řádového areálu figuruje v pasáži *Poklad pod bránou sv. Markéty*, s opatrnou rekapitulací některých opařanských tajemství, včetně právě magické brány sv. Markéty. Jezuitské peripetie zmiňuje taktéž paragraf *Pramen panny*, věnovaný dalšímu centru jezuitského panství – Bernarticím. Bernartice silně poznamenala i II. světová válka. Možná byla obec smrtelně blízko osudu Lidic. Pramen panny připomíná poutní kaple sv. Rozalie u zázračného pramene na cestě do Borovan (A dále až k magické obci Dražič, která v knize absentuje. V kapitalistické současnosti s pivovárkem Lipan legendárně založeným legendárním p. Papulou starším. Kterak s gustem kouzelně popisovala p. Papulová – vzal si tašku a šel pro brambory, vrátil se za týden, s tím, že koupil lihovar s pivovarem).

Homolovitý kopec Burkovák nedaleko vsi Nemějic, a především tamější události ze dne 22. 7. 1419 (kdy se na demonstračním aktu sbratření mělo sejít 42 000 lidí, kteří shromaždiště označili biblickým jménem Tábor), připomíná pasáž *Poutníci na hoře spásy*.²⁰ Autor píše o původně mírumilovných protestních setkáních, „... která bych s trochu nadsázky přirovnal ke slavným psychedelickým koncertům z doby květinových hnutí – hippies ...“ (s. 52 anot. publ.), ze kterých ovšem vznikly krvavé husitské války.²¹ Související znepokojivé otázky klade část *Znepokojivá tajemství hory Tábor*. Včetně toho, proč byl zvolen právě onen vrch Burkovák? Husity, fanaticky toužící po spáse, měl přitahovat jako magnet. Burkovák má být „jakýmsi středobodem posvátné sítě“ (s. 56 anot. publ.). Svou roli hrají megalitické kruhy, zvláštní geologické složení etc. I vykopávky, které zmíněné shromáždění tady přitom ale nepotvrzují.

Nejrozsáhlejší kapitola nese pojmenování *Všechny cesty vedou do Bechyně* a je dále vnitřně členěna do vícero úrovní. Subkapitola *Cesta první: Přes Plziny a Švestkovku* do Bechyně míří přes Karlov, Nepomuk a Radětice. V přírodním lesním parku Plziny nalézáme pravěké mohyly, příběhy by jistě mohl vyprávět též pohádkový Mlýn Na prádle. Švestkovka označuje ovocnou alej, která kdysi lemovala význačnou trasu z Haškovcovy Lhoty do Bechyně. Pokračuje dlouhá, velmi dlouhá *Cesta druhá: Podél říčky Smutné*. S paragrafy *Skrytý pramen a Lurdská jeskyně* (s pověstí o mlýnu Micáskov, Čertovým kamenem a Lurdskou kapličkou Panny Marie u Modlíkova), *Krajina nerozlučných sester* (pod Božeticemi, v mlýně Kvěchov prožily dětství dvě veselé sestry, dvojčata Josefina a Růžena Blažkovy, a to dvojčata siamská, která se stala světovou atrakcí), *Jihočeská Svatá Hora* (s přiblížením krajiny okolo Sepekova a přímo Sepekova, s poutním kostelem a dalšími sakrálními aj. objekty), *Kde se narodil rytíř Závěš z Falkenštejna?* (kdy jednu z odpovědí nabízí rybník Chobot u něhož měl stávat hrádek Skalice), *Vodní ráj* (opět Chobot, který svým tvarem připomíná sloní hlavu), *Kostelíček na Poušti* (s vyprávěními i pověstmi ohledně dalších úseků Smutné až do bechyňského soutoku s Lužnicí, a to včetně proslulé bechyňské poustevny, se kterou jsme se zatím naprosto míjeli).

Následuje *Cesta třetí: Podél řeky Lužnice*. S neobarokním vodojemem na kraji Bechyně, na kótě, bývalém šibeničním vrchu, kde se rituálně vždycky zastavujeme (na obhlídku krajiny, včetně Temelína a na povinné moč...) při denních i večerních návratech na Dobronickou základnu. Především však s impozantním mostem Bechyňská duha. Se kterým je spjata konečně i *Cesta čtvrtá: Křížikovou elektrickou*. Představující historii a trasu v úvodu recenze již zmiňované bechyňky. Křížikem elektrifikované slavné trati z Tábora do Bechyně. Se všemi zastávkami, včetně naší kmenové, lokalizované na nejvyšším bodě trati – Třebelice. Podél Třebelického potoka až k Lužnici k Dobronicím se táhne les Kukle. „Podle pověsti se tady skrývali (tedy kuklili) různí uprchlíci a lapkové“ (s. 96 anot. publ.). Tudy vede nám notoricky známá téměř šestikilometrová cesta dolů, do base campu. S Řepa's Curve²² skoro uprostřed. Ještě před pár lety silnička lesní, dnes bolestně přibývá holin a vykáčených pasek. Cyklosjezdů (a to i nočních) a výjezdů třebelíčákem máme na kontě za ta dlouhá léta kolem tří stovek. Ještě zdůrazněme, že jízda bechyňkou dodnes zůstává fascinujícím zážitkem, a to nejenom pro železniční nadšence. Přitom pamětné trati hrozilo na konci 20. století zrušení!

Průzkum Bechyně startuje na věži děkanského kostela sv. Matěje v kapitole *Pohled z věže do hlubin času*. Exkurzy do historie i světa tajů & záhad přinášejí části *Pikle biskupa Tobiáše a vraždění na zemském sněmu* (v Bechyni nalézá bezpečné útočiště biskup Tobiáš z Benešova a kuje pikle zemské i nezemské), *Husité v Bechyni* (v létě LP 1422 husité Bechyni dobyli a vypálili, druhý pád přichází roku 1428 a Bechyně se stává významnou husitskou pevností až do bitvy u Lipan), *Tajemná zákoutí bechyňského zámku* (nastupuje Petr Vok, který Bechyni zakupuje LP 1569 a oživuje bujarými pitkami, svým pověstným fraucimorem i tajuplnými alchymistickými dílnami, které měli navštěvovat J. Dee a E. Kelley), *Svatba pana Voka* (s představbami

podzemí. S přízraky bezhlavých rytířů a agresivního velikého černého hafana s ohnivým jazykem. Záhadná je i zlatá kvočna, která se ukrývá s dvanácti zlatými kuřaty ve skalnaté stráni pod kostelem. Skála se čas od času otevře, kvočna vyjde ven a pronikavě zazpívá. Svým zpěvem předvídá tragickou událost.

²⁰ S odkazy, resp. využitím románu Dvořák, O.: *Meč pro královnu: Hra Žofie Bavorské o českou korunu i čest*. Český Těšín: Alpress 2012. 280 s. ISBN 978-80-7466-099-3.

²¹ Když přirovnání k liberálním 60. letům minulého století, tož se všim všudy. Právě v současnosti totiž Západ (ale i Východ) plně sklízí osmašedesátnické trpké „plody“. Okupační pochod institucemi byl dovršen a normální svět se ocitl nejenom na civilizačním rozcestí, nýbrž na pokraji sebestrukce a totální zkázy. A velké války.

²² Legendární zatáčka nese jméno nejmenovaného profesora nejmenované instituce, který zde měl kdysi nehodu. Řepovka zůstává kultovně-magickým místem. Právě v ní svítící Jezevec vždy vyhlížel nesvitícího Šedého vlka při nočních sjezdech. Doba minulá. Malšická Rejda dorejdovala a věk jednoho z aktérů už dohnal. C'est la vie!

bechyňského areálu na luxusní zámek i Kateřinou z Ludanic a rozpisem jídla a pití na tři dny svatebního hodokvasu²³), *Tři zázračné bechyňské sošky* (s trojicí zázračných sošek z františkánského kláštera a zprávami o bechyňských zázracích), resp. *Lázeň kněžny Libuše* (s rituálními bechyňskými koupelemi legendární věštkyně, prameny a jejich mizením).

Přes Zářečí k Židově strouze je název kapitoly seznamující s bechyňským Zářečím (příčemž trestuhodně absentuje známý mág a Mefisto tuzemské politiky MK, o kterém koluje pověst i záhad také nemálo) i zkazkami ohledně potoka i údolí Židova strouha. Romantického místa pro magii jako stvořeného.²⁴ Tajemné hradiště nad Židovkou u Nuzic avizuje pasáž *Tajemné Hradce*, divoké skalní scenerie i tábořiště Židovky mapuje část *Romantika divoké rokle*.

Březnická gotická tvrz vystupuje v kapitole *Pevňůvka lihovarníků*.²⁵ Stálý výcvikový tábor rakouských dělostřelců poblíž Týna představuje pasáž *Smrtonosný ohňostroj*. Další tajuplnou stezku, a to do Koloděj popisuje paragraf *Podél Lužnice ke sv. Vojtěchu*. Na Koloděje nad Lužnicí, se zámek Mitroviců, míří text *Na návštěvě u slavného Turečka*. Tureček byla přezdívka proslulého cestovatele Václava Vratislava z Mitrovic, který sepsal dobově úspěšný cestopis. Tureček přitom nuceně strávil rok a půl jako veslař na galejích a další dva roky dlel v nejhroším tureckém vězení. Putování do Týna nad Vltavou dokončuje část *Přes Překvapení na Semeneč*. Překvapení je skalní vyhlídka nad řekou a Semeneč pak svérázná rozhledna.

Závěrečné pasáže vykreslují Týn a jeho okolí, až k soutoku Vltavy a Lužnice. *Podivuhodné osudy „týněného dvorce“* načrtává pestrou historii Týna, v čemž pokračují kapitoly *Neblahý konec rodu Čabelických*, *Tajemství ztraceného hradu*, *Týnské zázraky a poklady* (včetně podzemního dobrodružství) a *Kameny z hvězd* (s unikátními vltavíny, které jsou krupěmi přírodního skla z nataveného písku). Finále obstarává kapitola *Na soutoku ...* popisující poslední úsek cesty. Dodejme, že Dvořák nejen poutavě a srozumitelně převyprávěl příběhy, zkazky a pověsti (příčemž nastolil nemálo zajímavých otázek a v neposlední řadě mocně inspiroval k tipům na výlety i k dalšímu čtení a studiu), nýbrž celý text čtivě vyšperkoval svými postřehy a osobními zážitky. Na úplný konec zve na další společné putování,²⁶ na další tajuplnou stezku, na které se „vydáme z Tábora na Jistebnicko ...“ (s. 195 anot. publ.).²⁷

Těšíme se na další jihočeské léto. I když Bechyňsko těmi echt pravými Jižními Čechami (s velikými rybníky atp.) úplně není. Je však poklidně maloměstské, resp. vesnické, uklidňující. Máme rádi homogenní normální lidi, nikým „neobohacované“ a hovořící naší krásnou řečí.

Pivko únětické kultury aneb úňky s pracovitými skřítky & další české pivní pohádky

„V našem kraji se pivo vaří odnepaměti. Už v pravěku jej lid únětické kultury popíjel ze zvoncovitých pohárů, které se dochovaly dodnes. Únětický pivovar byl založen už v roce 1710, o čemž svědčí letopočet vytesaný do kamenného sloupu. Ve století páry pivovar vzkvítal a zdejší pivo široko daleko proslulo svou chutí a řízem. Svého času jej hostinští dokonce vydávali za pravé pilsenské. Po druhé světové válce však jeho kádě na dlouhá léta vyschly. Naštěstí se v březnu 2010 pivovar dočkal svého znovuzrození a dnes je poctivě pivo z Únětic znovu oblíbené nejen v desítkách hospůdek blízkého okolí, ale i v Praze. Udělte si k nám výlet, čeká vás pivovarský výčep s útulnou zahrádkou a rozmazlené pivo, čepované rovnou z tanku“ (<https://unetickypivovar.cz/>).

S využitím původního pivního blogu Bertikova Pivní Hlídka, konkrétně pokračování BPH 58 (*Únětická minulost i naděje a staropražské výletní restaurace podruhé*)²⁸ a dílu BPH 68 (*Staronové Únětice*,

23 Registrujeme, že k dispozici hosté měli též i „... piva pšeničného a ovesného 903 sudy ...“ (s. 126 anot. publ.). Mimo jiné, jelenů se sežralo 40, zajíců 2 130, drozdů, kvičal, hrdliček a holubů 20 688, krmených volů 150, volů uznených 45, krůt 450, krmených hus 5 135, kaprů 18 120, pávů 350 a vajec se přitom spotřebovalo 30 947 atp.

24 „Traduje se, že název vznikl poté, co se v rokli schovávali pronásledovaní židé. Je to možné a rozhodně pravděpodobnější než romantické představy, že zde sídlil mocný čaroděj Židek (či Žito), jenž svými kousky uvedl v úžas krále Václava IV. a jeho dvořany“ (s. 135 anot. publ.).

25 Představovaná kniha se nezmiňuje o zajímavé lokalitě kousek od obce Mažice, ze které dýchne i tajemno. Má silnou atmosféru a řada legend by se o ní jistě našla. Jedná se o Borkovická blata, na kterých si lze lehce představit nejen obdobu psa baskervillského. Ovšem blata spadají více již pod Soběslavsko nežli Bechyňsko. Blata básnicku opěvuje proslulá jihočeská rapsodie L. Stehlíka *Země zamyšlená* v pasáži *Na Soběslavská blata*, v komentovaném online vydání dostupném na http://zemezamyšlena.cz/chapters/37?mark_object=9909.

26 „Kolik dobrodružných příběhů se váže k cestám, kolik tajemných stezek vede naše kroky krajinou i časem!“ (s. 194 anot. publ.).

27 Tuto avizovanou knihu se nám vystopovat nepodařilo. Z přebohaté bibliografie O. Dvořáka však dále zaujme námátkou titul *Tajemné stezky: Vodním světem Soběslavska*. Praha: Regia 2021. 280 s. ISBN 978-80-87866-54-2, díly cyklu *Tajemné stezky* zaměřené na magické Brdy anebo e-publikace *Magická kuchařka: Tajemství černé kuchyně podle receptů starých čarodějnic*. Beroun: Machart 2011. 128 s. ISBN 978-80-87517-09-3.

28 Dostupném na <https://bertikovapivnihlidka.webnode.cz/bertikova-pivni-hlidka-6-/lviii-unetice/> anebo prostřednictvím starých stránek <https://albertzesokolovce.estranky.cz/>.

(ne)resuscitovaný Podkovář a pivní moudra)²⁹ oživme základní informace o obci Únětice a především Únětickém pivu, námi zvaném libozvučně a krátce ůňky. Bertík (welsh corgi pembroke Jch. Albert ze Sokolovce) corgičí packou našukal kolem roku 2010 následující povídání, které přepisujeme v mírně krácené a aktualizované podobě.

Poblíž staroslavného Suchdola se nacházejí Únětice. S historií ještě daleko, daleko starší. Ostatně suchdolské děti předlouho chodívávaly právě do ůnětické školy (a do lysolajské měšťanky). Únětice prosluly hlavně objevem řady žárových hrobů z nejstarší doby bronzové, což dalo vzniknout názvu ůnětická kultura. Vznik obce samotné je datován do první třetiny 13. století. Ves je doložena roku LP 1233 a je příslušná ke kanovníctví Pražského kostela (kostela sv. Víta na Hradčanech). Již předtím tady ale stojí místní, později dokonce i farní, kostel. Po husitských válkách mají Únětice světské vlastníky, ale již před koncem 15. století se navracejí do majetku svatovítské kapituly. Což přetrvává až do dob relativně nedávných.

Proslulé prý bývalo, později již takřka ovšem zcela pozapomenuté, ůnětické pivovarnictví. Pamětníci nicméně prý stále ještě vzpomínají na výborné světlé a občasný tmavý ležák. Bylo rozváženo též i do okolí (např. do známé hospody v Černém Vole), a to včetně smíchovského podniku U Holubů (kde prý bývalo ůnětické tajně „podtáčeno“ coby pravé plzeňské).

Zdejší pivovar, jeden z řady na Únětickém potoce, je zbudován LP 1710 a vaří se tu do roku 1949. V údolí potoka se nalézala hned trojice pivovárků: statenický (nejmenší z nich a nejdříve zaniklý, v roce 1897); tuchoměřický (jezuitský, s bohatou historií nejméně od roku 1615 a zrušený – coby již léta skomírající – LP 1925) a ůnětický. Podrobnosti, i s nostalgickými pohlednicemi, fotočkami či nákresy, lze načerpat z *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska. I. díl. Střední Čechy* (Jákl, P., Praha: Libri 2004. 372 s. ISBN 80-7277-226-0). Historická svědectví o době své, ale i té naší vydávají taktéž zaniklé mlýny. S připomenutím půvabné knížečky *Mlýny na Únětickém potoce* od P. Jirásky (Vydal vlastním nákladem Petr Jirásek – Tuchoměřice. 2. vydání, 2009. 80 s. ISBN 978-80-254-4139-8).

Zmínky o dobrém ůnětickém pivku vařeném ůnětickými kanovníky pocházejí ovšem už z roku 1557. A roku 1677 jsou Únětice spojeny se statkem Chrašřany u Rudné a Hostivic, kde se nachází správa celého panství. A pivovar byl jediným na panství. V polovině 18. století ročně vaří přes 1 800 hl. Ostatní pivovary v okolí byly menší. Ten úplně nejbližší, suchdolský (v objektu dnešního statku, cca 1648-1866), měl výstav zhruba čtvrtinový. LP 1842 je ůnětický pivovar rozšiřován a přestavován. Leč nikoli dosti modernizován a stále přetrvává minimální mechanizace. Nicméně na počátku 70. let 19. století produkuje ročně již 15 000 hl.

Kapitula pivovar pronajímá a dlouhodobým nájemcem se stává sládek Alexandr Kottler. Prý zde působil neuvěřitelných 32 roků (1866-98). Svou produkci se ůnětický pivovar pohybuje již na pomezí první stovky tehdy činných českých pivovarů a není tudíž nikterak nevýznamný. Kottlera v roce 1898 stídá sládek ze Všenor Josef Fiedler. S jeho rodem je spojena poslední etapa existence pivovaru. Dochází k dalším přestavbám, ba i modernizacím.

Z roku 1897 se zachoval záznam o ročním výstavu 21 600 hl. Tímto se ůnětický pivovar stává třetím největším v tehdejší smíchovském okresu (po akcionářském pivovaru na Smíchově a hellmichovském hlubočepském zařízení). J. Fiedler zaznamenává ve výrobním roce 1907-08 výstav 21 149 hl. K číslům přispěl zánik pivovaru statenického i zrušení výroby v Roztokách. Zde se vařilo již od 17. století, a možná už i dříve. Původně šlo o pivovar šlechtický, v 19. století často pronajímáný a coby notně zastaralý zaniklý již před rokem 1890. Jeho budovy jsou však dnes citlivě zrekonstruovány a tvoří trojdílný objekt v předzámčí.

Zpátky do Únětic. Sílicí tlak konkurence působí problémy a stagnaci umocňuje I. světová válka i umístění mimo průmyslové město. Z Velké války se podnik už nikdy nevzpamatoval. Např. v posledním válečném roce 1916-17 uvařil jenom 2 026 hl. A to prachmizerné kvality a z náhražek ... Poválečná a prvorepubliková léta jsou sice o něco lepší, ale o staré zašlé slávě si mohou nechat jen zdát. Další rána přichází s Protektorátem a kolem roku 1942 je pivovar zakonzervován. Po smrti nájemce J. Fiedlera (1943) podnik přebírá jeho žena Olga a dcera Marie. A od roku 1938 zde sládkuje Karel Zeman. Roku 1945 je činnost pivovaru překvapivě rychle obnovena a je i technologicky modernizován. Rokem 1948 ovšem končí majetnictví Metropolitní kapituly u sv. Víta. A je sem dosazena správa ze smíchovského Staropramenu. A konkurence na provozu moc zájmu nemá. Ještě je sice začleněn do svazku Rakovnicko-kladenských pivovarů, ale v březnu 1949 definitivně výrobu (s finálním výstavem 375 hl) ukončuje. Do roku 1951 byl provozován coby sklad smíchovského pivovaru a jako sklad slouží dodnes. V současnosti se v budově pivovaru nachází sklad mlékárny a vinárna.

To nejlepší na závěr: ůnětičtí již léta usilují o obnovu tradice Únětické desítky. Tato bývala velmi oblíbená. Spolek pro obnovu ůnětické kultury připravil na 16. října 2010 již 8. ročník sedmikilometrového přespolního běhu Únětická 10°. ůnětičtí dělají však mnohem více. Začali budovat novou kanalizaci a vedení plynu, což bude pro obnovení provozu pivovaru klíčové. A plánují, že zhruba za tři roky by provoz mohl být obnoven. Držme palce. Haf.

29 Dostupném na <https://bertikovapivnihlidka.webnode.cz/bertikova-pivni-hlidka-7-/lxviii-uneticke-tece/> anebo prostřednictvím starých stránek <https://albertzesokolovce.estranky.cz/>.

O deset dílů BPH následně Bertík radostně vyštěkává: Připomeňme, že Únětický pivovar byl založen pravděpodobně roku 1710. Leč první ověřená zmínka o únětické výrobě piva pochází již z roku 1557. Pivko se tady vařilo až do znárodnění v roce 1949. Druhá polovina 19. století přináší největší rozkvět, kdy místní parostrojní pivovar je dokonce třetím největším ve smíchovském okrese. Zbytky pivovaru před časem koupilo pár nadšených přátel, provedli rekonstrukci i jisté modernizační změny, leč s cílem maximálně zachovat duch místa. A navázat na slavnou tradici únětického, hlavně tradiční desítky. Výroba piva je po 62 letech obnovena na jaře LP 2011. 4. 4. 2011 začíná instalace technologií. 15. 5. 2011 je uvařena první várka. A 11. 6. 2011 v 11 hod. je naražen první sud v pivovaře. A tentýž den, ve 13 hod., je naražen i první sud v hospodě – a to U zvířátek v Roztokách.

Začíná se vařit Únětická desítka a Únětická dvanáctka. Plánovány jsou občasně Únětické speciály, kdy p. sládek má zálsk především na tmavé, které by ale bylo hořké. Do vínu si noví provozovatelé dávají posláni, že hodlají vždy vařit poctivé a dobré české pivo. S dodržováním „*zákona o čistotě piva*“, s použitím klasických postupů, pouze z pivovarských surovin českého původu a v péči kvalitního a kvalifikovaného personálu. Na vlastenectví je tady dbáno příkladně. Vychází se přitom z tradic staročeského piva a záznamů o něm. Nicméně původní výrobní postupy piva z Únětic se nezachovaly. Nové Únětické pivo 10° i 12° je tradičním českým pivem bez přísad, náhražek, konzervačních a stabilizačních látek. Nemá (a nesmí) jít o pivo EU, resp. o bezpohlavní globální prefabrikát. Osobitost a kvalita především. A tak je to správné, tak to má být (jak říkal jistý tragikomický lampasák z *Černých baronů*). A je i správně hořké (jak říkáme my a hlavně, jak říká p. vrchní sládek).

Cílem je i povznesení dříve oblíbené desítky, která se v posledních letech stává jakousi popelkou. Během 3-5 let mají únětičtí v plánu dosáhnout roční produkce kolem 10 tis. hl. výrazně hořkého piva. Část, na přání odběratelů, chtějí ale i pasterizovat. Podstatná je přitom hořkost jejich piva. P. sládek má hořké i desítky tuze rád. I tímto jdou proti současným trendům – spotřebitelé prý hořké nechutná ... Anebo, že by to bylo tím, že chmel je drahý ...

Na otevření pivovaru se sešlo lidí i cyklistů hafo, do večera i počasí přálo vydatně. Lehce a rádi odpustíme mírné zmatky ve frontách. Atmosféra byla příjemná a pivní. Točily se nefiltrované 10° i 12°, opékaly domácí klobásky atd. Pivka? Osobitá, hořká a řízná. Moc dobrá. Šťavnatá, optimistická, dělají dobrou náladu. Desítka se může jevit někomu hořčí, nám však šmakuje snad ještě o chloupek více než dvanáctka. O žádnou vodičku se přitom nejedná a chmelový ocas je božský a nádherně dlouhatánský. Dvanáctka má být s tmavším zlatavým nádechem a plnotučná. Tmavost ani nezaznamenáváme, leč sílu a hořkost ano. Fajnovost. Plánován je Pivovarský výčep na humech, kde se bude čepovat přímo z výroby. A k zakoupení má pivo být i v pěkných láhvích, s porcelánovou zátkou. A přitomno zde i něco jídla k pivku. S produkty a surovinami od regionálních dodavatelů. Otevřen měl být už 11. 6. 2011, nicméně zatím se ještě připravuje a upravuje – zase prý debilní normy debilní EU. Vrr.

Stíháme ještě i naražení soudku s 12° v půvabné a útulné zahradní roztocké hospůdce U zvířátek, s černohorským sortimentem. Zúčastněn je tady i sympatický ředitel p. Š. Tkadlec³⁰ a sympatický vrchní sládek p. V. Černohorský. Slavnost okamžiku umocňuje muzika a pivní křest nového člena místního klanu – kozy Máni. Únětický pivovar, povstálý jako bájný Fénix z popela, se stává kozím kmotrem. Na oplátku únětičtí dostali symbolické klíče od hospůdky. Dodejme, že 11. 6. 2011 ve 14 hod. byl naražen první sud ještě v restauraci Zahrádka na hřišti Tuchoměřice. V pivovaru probíhaly exkurze, divadelní merenda pro děcka i dospěláky, koncert v pivovarské stodole atd. Únětické pivo nebude chybět na řadě dalších akcí tady, i v okolí. Čepovat se má v Úněticích, Staničích, Černém Vole, Roztokách, Lysolajích, Liboci (U džbánů) anebo v Bubenči (Piraňa). Mrkněte na www. A pro neználky – jakpak do oněch Únětic? Z masaryčky dráhou do Roztok a 4,6 km údolím Tichého potoka. Anebo ze Suchdola pěšmo 3,3 km. Lenivci mohou z Dejvické od metra busem 355³¹ dojet přímo do zastávky Únětice, obecní úřad. Únětickým nadšencům (ale nejenom jim) – Dej Bůh štěstí! Haf.

Únětice a únětičtí si své pevné místo na tuzemském pivním trhu rychle našli. Dokonce jsou úňky někdy nahlíženy, a to především náplavou z Prahy 6 & co., coby záležitost kultovní (Což nás upřímně děsí. Noví eurolidé Dejvic, Břevnova, Letné apod., obdobně jako nového Karlína, naší krevní skupinou rozhodně nejsou. Diplomatically řečeno). Autor těchto řádků se stal hrdým členem Přátel únětického pivovaru. Problémy ale byly, ne, že ne. Naše domovská žižkaperská pivnice U sadu náležela k prvním hospodám točícím únětické mimo oblast pod komínem. Výtoč malá rozhodně nebyla. Naopak. Což možná komusi v Úněticích (?) žárlivě vadilo ... Nastaly komplikace s dodávkami, pruzení, rozmiška s přispěním ženského elementu a konec úněk U sadu. Což se stalo impulsem pro vznik vlastních sadovských piv řady Sádek. Původní Sádek se úňkám i podobal. Dneska je všechno jinak. Ale to je již úplně jiný příběh.

30 V originálním textu BPH 68 chybně figuruje jméno p. zakladatele. Správně je Tkadlec (nikoli Kadlec). Tehdy ještě známý příliš nebyl. Z psího ráje se Bertík za chyбку, které se tehdy dopustil, dodatečně omlouvá. Haf! Haf!

31 Dodejme, že do Únětic aktuálně zajíždí též linka 359 z pražského Suchdola, resp. Roztok.

Problémy s únětickým nastaly po smrti p. sládka s velkým P. Vladimír Černohorský (1941 – 2015) byl český sládek a vyzkumník, který měl tuze rád hořká pívka. Za celoživotní přínos oboru byl v roce 2014 uveden do Síně slávy českého pivovarství a sladařství. Zdaleka nejen nám se po jeho odchodu zdály úňky jiné. Horší i méně hořké. Prý tomu tak ve skutečnosti ale nebylo. Funkce sládka přešla na Jana Lumberta, který společně se svým kolegou Martinem Masáčkem a vrchním sládkem V. Černohorským v máji roku 2011 uvařil vůbec první várku Únětického piva v obnoveném pivovaru. Chvilí jsme se úňkám raději vyhýbali, abychom si zbytečně nekazili iluze. V současnosti jsou úňky opět božsky fenomenální. Hořké, poctivé, léčivé. Věřme, že Únětice vydrží. Snad zvládnou i pokušení nadměrného růstu. Vzpomínáme na Svijany. Po comebacku skvělé, leč pivovar rostl, rostl a rostl, což kvalitě pívka nepřidává.

Únětice nezanedbávají marketing, kterým však přehnaně neobtěžují.³² Pořádají se pravidelně akce (gastro, pivní, kulturní, sportovní, osvětové), hojně navštěvované. Navštěvovaný hojně (na nás až moc, hlavně o víkendech) je i pivovárek samotný. Zakoupit lze vzpomínkové předměty (<https://unetickypivovar.cz/stala-nabidka>). Třebas pivní sklo (bucláček 0,3 l s logem pivovaru, námi vyšperkovaný U.S. řetízem, je léta naším štamgastským pohárem U sadu), mapy,³³ magnetky, mariášky, tašky, fusekle, cyklodresy a kvalitní cyklodoplnky, pivovici, měšec s Úňcemi (pívkem krytá místní měna s kurzem 1 Úňce = 0,5 l Únětice 12°) a knihu.

Knihou je titul *Kvašan a Chmelík zasahují: Tajemství skřítků z únětického pivovaru*. Pívně-pohádkovou publikaci zakupujeme v podletně rozverně náladě ve druhé půli srpna. Úňky 8°, 10° a 12° chutnají opětovně superfamózně. Včetně nachlazení. Testujeme i nový speciál Žitná polotmavá 11,5°. Necementuje jako pověstný(á) plnicí Žitohola z novákovíc Obory. Dokonce digestuje. Aperitivní pivovička umocňuje chuť na gulášek. Pivovarský guláš z hovězího krku s cibulí a Cvrčkovickým chlebovým rohlíkem. Nelze vytknout naprosto nic. Chutné maso se rozsypá, spousty čerstvé ostré cibule, vymazlený knedlík skvěle saje, hutná omáčka luxusní. Gulášek roku. Do půvabné knížčky nejenom o únětických skřítcích se začítáme hned u stolu.

Laskavý p.t. čtenář nechť promine bonusovou odbočku. Ohledně pivovarských bájí, zkazek ovšem i poučení (a hlavně chvály poctivé práce) nelze nepřipomenout starší dílko Nohejl, M.: *Neslýchaná věc: Tři povídky o „učeném“ sládku Františku Ondřeji Poupětovi*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy 1957. 96 s. ISBN nemá. Představené kdysi v rámci pivní trojrecenze *Pivo, historie, české země a společensko-ekonomické souvislosti* in *Marathon*, 94, 2010, roč. 14, č. 2, s. 15-33. ISSN 1211-8591. Za oživení snad znovu stojí. Vydáno v edici *Živé prameny*, svazek č. 35. Určeno čtenářům od 11 let a prodáváno tehdy za Kčs 4,70.

Bezmála stostránková půvabná knížčka je doplněna neměně půvabnými ilustracemi navozujícími idylickou (pro někoho) atmosféru přelomu 18. a 19. století. Na konci je opatřena vysvětlivkami několika starších výrazů. Formou téměř pohádkového vyprávění na dobrou noc připomíná – v budovatelském duchu 50. let – dobré skutky a potřebné reformy (zkrátka neslýchané věci!) jednoho učeného sládka. Ušlechtlejšího než Mirek Dušín. Takového hrdiny pozdně feudální práce. A líčí všelijaká protivenství a nástrahy škůdců poctivého lidského díla, kterým musel náš rek čelit. Ale především oslavuje fortel, zaujetí a práci samu. A dozvědět se přitom lze v neposlední řadě i něco o tom, jak to v pivovarech tehdy vypadalo a chodilo.

Příběh první *Utkání* poutavě uvádí čtenáře do neveselé znehynbnosti sladovnictví v českých zemích na konci 18. století. „Původně se sladovnictvím myslila výroba sladu i piva zároveň, dnes je to prostě pivovarství ...“ (s. 6 odkaz. publ. 1957). Je to ale hlavně vyprávění o lidech, a především o jednom učeném sládkovi. Píše se rok 1791 a „v českém pivovarství, kdysi tak slavném, už přes sto paděsát let „panuje a zle vládne ztrnulá nehybnost““ (dtto). A třebas do klatovské pivovarské šenkovny v pivovaře chodí popíjet místní honorace, neboť je to o něco vznešenější nežli obyčejný šenk. Všem vlastně chutnalo, „co bylo, protože dobrý truňk nepoznali ... Bývala ta piva někdy spíše podobná černé omáčce, kalná, kyselá, ztuhlá, vždycky nějak zvrhlá ... Poctivé pivovarské řemeslo z dob předbělohorských se už zapomělo a nedělalo, v pivu už dávno nastal úpadek; a náprava? Od koho ji čekat?“ (s. 6-7 odkaz. publ. 1957). A pokud již sládek nechtěl poslouchat úšklebky hostů, že se dneska zase pivo nedá pít – „vypal přístě do kotle prášek ze spálené třísky rakve nebo něco podle tehdejších pověr ještě osvědčenějšího, hodil tam třeba i třísku z šibenice, a obstaráno!“ (s. 7 odkaz. publ. 1957).

Přes dobovou „osvícenskou duchovní vyspělost“ žily a bujely – v kdysi zdravém starobylém a poctivém řemesle sladovnickém – pověry a předsudky však houževnatě dál. Takto činil též i klatovský sládek Vondra, až panu purkmistru stále častěji začalo v hlavě strašit jméno Poupě. Sládek, „co si ho pan hrabě Taaffe – přece pozval do Nalžov!“ (s. 8 odkaz. publ. 1957). Ale hlavně novotář. Nikdo o něm neví mnoho, ani kde se vyučil. Jen, že pár dnů sládkoval ve Windischgrätzových pivovarech ve Štekní a v Tachově. Ale: „I tam ho držel majitel panství proti vůli svého úřednictva! Taky ale, sotvaže starý hrabě ... zemřel, milý pan Poupě letěl. I s tím svým teploměrem!“ (dtto). Stolní vašnostové se otfásají rozčilením nad učeným nástrojem bláznivého

32 Únětický pivovar si zahrál, resp. podílel se i na potřeštěné komedii ze současnosti *Dvě nevěsty a jedna svatba* (ČR 2018. 89 min. Režie: T. Svoboda).

33 Resp. mapky. Gratis bývala k máni malá, zelenobílá, sympatická a užitečná rozkládačka *Na kole za únětickým pivem*. S vyznačenými výčepy.

opovážlivce: „*Nač má ten člověk prst? Odjakživa nám všem stačil na posuzování teploty prst ... Přece malé dítě pozná, je-li co horké nebo studené!*“ (dtto). V pivovaře prý přestavuje kdeco. Lísky na hvozdě mají být z plechu, nikoli z proutí. Prý se i ušetří! Ale pivko uvařit dokáže náramně. „*Uvařit prý dovede, ale proč ho odevšad ženou? Kdo ví, s kterým rohatým není ve spolku!*“ (s. 10 odkaz. publ. 1957). Co s ptákem přelétavým, který si drze usmyslil, že napraví zaostalé české pivovarství? Jakýsi Posázavan, Šternberák ...

Na sklonku podzimu LP 1792 má dotčený však oči jen pro pivovar v Jinonicích, kdesi u Prahy. Uprázdnilo se místo sládky, u mocného kníže pána, Josefa ze Schwarzenbergů. Leč obyčej praví, že o volné místo musí být sveden zápas. Poupě a jinonický podstarší. „*Zvítězí ten, kdo uvaří lepší várku piva*“ (s. 13 odkaz. publ. 1957). Tudíž zápas nerovný – domácí proti cizákovi. Hrdý a čestný Poupě (líčen coby jiskrný fešák se vzdušnými licousky na jinak vyholené ušlechtilé tváři, doprovázený manželkou i rozmilou devítiletou Aninkou, nejstarší to dcerkou) však zaujme už při příjezdu. Ale Aninku zlomyslný hošík Bartík (synek hubeného, dlouhonošého, pisáře) bombarduje kaštany a trapičsky se vysmívá očekávané potupné prohře jejího tatíčka. O tu je prý dobře postaráno. Aninka se nebojí a milovaného tatíčka neprodleně varuje před nepřízní a nepoctivou hrou. František Ondřej již sladuje po svém ... Avšak cítí se uražen, kdy „*hlavní bolest mu působí znevážení práce, která měla být jediným spravedlivým rozhodčím*“ (s. 19 odkaz. publ. 1957). „*Musí být uražen lehkovážností, s níž ve svých myslích nakládají s pracovními úkony, kterých si on tolik váží. Nepřišel do Jinonic bojovat pouze o výhodné místo. Je to neslýchaná věc, ale jde mu skutečně o víc ... Chce dokázat, že ten, kdo o své práci více zná, bude ji také lépe vykonávat – v jejich případě uvaří lepší pivo*“ (dtto).

Jak všechno dopadne? Večer František Ondřej ideově proškoří Aninku („*Jde o důležitý lidový nápoj!*“ (s. 19 odkaz. publ. 1957)) a ráno po zběžné obhlídce vaření konkurenta již o svém vítězství nepochybuje. „*Nepotřebuje dlouho přihlížet a vidí chybu na chybě: rychlé vaření za teploty příliš vysoké, slad při várce nevyužitkován, přemíru droždí – pane podstarší! A vy všichni kolem! ... Styďte se!*“ (s. 20 odkaz. publ. 1957). Sám k dílu přistupuje vyzbrojen přesnými vědomostmi, a teploměrem! Tento nedůvěřivě pozoruje samotný purkrabí a povýšeně si pomyslí: „*Blázen!*“ (s. 21 odkaz. publ. 1957). Podstarší skončil s várkou první. Je tak šikovný a rychlý, anebo má Poupě pravdu, když se pokojně usmívá? „*Rychlý? Sám asi ne. Spíš bylo moc rychlé to jeho pivo!*“ (s. 23 odkaz. publ. 1957). Aninka však zůstává ustaraná a hlásí, že z várky si podstarší žádné pivko nenechal a dolil jím sudy. Bartíkova zlomyslná povídavost se hodí. Když skončil Poupě, leží jeho pivo zvlášť označené. Purkrabí chladně a překvapivě zjišťuje, že z přidělených surovin navařil o půl sudu více, nežli byla povinnost. Záblesk zlostného údivu v tváři nejvyššího úředníka panství důvtipnému Poupěti stačí. Hned ví, jak se věci mají. Podstaršímu jistě tajně podstrčil více sladu. A uhodí na Aninku, ví-li, o kolik více. Ta rdíc se hanbou, že nechťic poslouchala za dveřmi, jen špitne: „*O celé čtyři pytle, tatínku!*“ (s. 24 odkaz. publ. 1957). Takové darebáctví a nečestnost!

Pivko dostalo svůj čas ležet a nastává rozhodný den. Jinonický pivovar v podzimním jiskrném ránu ožívá dřívě. Nikdo nemohl dospát. Chasa vítá dva černé kočáry z Prahy. A za chvíli již průvod, v čele s pražským vrchním direktorem Haszlingerem, kráčí ke sklepu s pivem. A po chvíli s plnými korbely do správní budovy. Ortel na sebe nenechá čekat dlouho. Direktor oznamuje, že jasným vítězem se stává „*pan František Ondřej Poupě!*“ (s. 26 odkaz. publ. 1957). „*Tak pivo z méně sladu v hojnější míře vyrobené je shledáno lepší a silnější!*“ (dtto). Direktor referuje knížeti do Vídně a brzy dochází rozhodnutí. Poupě je jmenován sládkem.

František Ondřej je s rodinou načas zajištěn a nadto získává přízeň direktora i důvěru knížete. Místní však nového sládky brzy začínají litovat. Dostal se na místo přece proti vůli panského úřednictva. A to je „*kasta, která cizího nestráví*“ (s. 27 odkaz. publ. 1957). Poupětův soupeř zůstává dál podstarším, ač direktor knížete o přeložení žádal. „*Scéna i hlavní osoby zůstávají tedy nezměněny a hra pokračuje ...*“ (dtto). Klidný chod práce je brzy narušen a první výstup obnovené hry připadá opět všetečné Anince. To ona jako první zpozoruje, že na válečce, kde se přehazuje slad po máčení, hoří. Přivolaný tatínek vše rychle a ručně ještě stihne uhasit.

Sládkovi již v pivovaře bydlí a František Ondřej provedl celou řadu úprav. Ovšem problémů a protivenství přibývá. Poupě úzkostlivě dbá svých zásad a postupů. Ale když škůdce úmyslně zkaží mladinku a várka musí být vylita, rozhněvaně žádá u purkrabího potrestání darebáka. Ten odhalen není, ale pouze varován. A sympatie uraženého zpupného úředníka vůči sládkovi se blíží k nule a očeňovací dopis do Vídně je brzy na cestě. „*A Poupě chtěj nechtěj přijímá boj, jaký mu nachystávají*“ (s. 29 odkaz. publ. 1957). Osobně hlídá, navěšuje všude zámky a líčí pasti. Nějaký čas takto může s jistým výsledkem pracovat. Darebákovi se však povede další zlovůle. „*Zase mi tam něco hodili!*“ (s. 30 odkaz. publ. 1957). Prudký Poupě si zoufá a divoce se prohrabává ve vlasech. Mezi tím v pivovaru vypuká již otevřený boj.

„*Skryté záškodnictví podstaršího a úřednictva se mění ve zjevné nepřátelství, už se s ním netají*“ (s. 31 odkaz. publ. 1957). Hanba! „*Práce má mít úctu, dobré snažení vážnost, dílo nedotknutelnost. Kdo smýšlí jinak, buď v opovržení!*“ (dtto). Svévole a darebáctví obracejí vníveč veškerou Poupětovu snahu. Je sám proti hordě špinavců. Všechno uhlídat nedokáže. Pozbývá chladnokrevnosti i duševní rovnováhy. Ve Vídni vzniká nedůvěra v jeho způsobilost řídit samostatně pivovar. Za rok obdrží list oznamující, že je propuštěn. „*Mohou ho propustit, ale plod jeho rozumnosti, znalost vaření dobrého piva, upřen mu být nesmí – nesmí!*“ (s. 33 odkaz. publ. 1957). Hrdě, s planoucí ohnivostí, vchází do úřadovny direktora Haszlingera. Direktor upřímně lituje, že kníže pán uvěřil Poupětovu bezprostřednímu nadřizenému – jinonickému purkrabímu. Na důkaz přízně velkomyslně

dovoluje Františku Ondřejovi uvařit ještě poslední várku, a to v nepřítomnosti škodícího podstaršího. Ten sice důrazně protestuje, leč stane se. Samozřejmě, že pivko je uznáno za výborné. A Poupětovy inovátorské výrobní metody za spolehlivé. František Ondřej Poupě září a jinonické úřednictvo zelená vzteky. Šťastný konec pohádky ale neočekávejte. Jeho Jasnost z Vídně se spravedlností nezaměstnávala. Nicméně „*pracovní čest ... Poupě obhájil*“ (s. 34 odkaz. publ. 1957).

Ve druhém líčení z pohnutého života Poupětova, nazvaném *Jinak*, pracovitý sládek udatně i smutně čelí dalším protivenstvím, lidské zlobě, malosti a nepřejícnosti nejenom závistivých pivovarských. Leč mnohé nepřijemnosti způsobuje též jeho povaha. František Ondřej dráždí, je schopný a stále pomýšlí na obecné dobro. „*Všechna potíž asi vězí v Poupěti samém. Kam se hnul, kde něco začal, všude způsobil odchylku od obvyklosti ...*“ (s. 36 odkaz. publ. 1957). Sládka, s jeho rodinou, nalézáme při odjezdu z Jinonic. Dcerka Aninka přitom nepomýšlí na nic jiného, nežli jak by měl být po zásluze potrestán zpupný Bartík, synek nepřijemného jinonického panského písaře. A proto již na voze si „*náhle chlapce změřila takovým pohledem, že přestal skákat, ustrnul a s otevřenými ústy, zaražený a dole na zemi malý, úplně spletený a zmatený, díval se na Aninku, hrdě na voze vzpřímenou*“ (s. 38 odkaz. publ. 1957).

Poupětovi osud zavál do pražského bytu na Perštýně v domě *U tří zlatých koulí*. Ze zoufalství nad nemožností vařit své pivko František Ondřej píše. Rukopis nese název *Umění vaření piva přesněji Die Kunst des Bierbrauens*. Neboť: „*Čeština v té době žije jenom v chaloupkách. Ve městech je český jazyk považován skoro za mrtvý, a to i vlastenci uvědomělými a upřímnými, jakým byl beze sporu též sládek Poupě. Tam jsme to dopracovali za vlády Habsburků!*“ (s. 42 odkaz. publ. 1957). Z nečinnosti a bídy však hrdý Poupě někdy již pozapomíná na dřívější laskavou vlídnost nejenom k Anince a občas dokonce zvýší hlas. Veliká nespravedlivost ho pořád krutě hryže. „*Při propuštění z jinonického pivovaru Poupětovi ani nevrátili kauci. Tisíc zlatých!*“ (s. 39 odkaz. publ. 1957). Proto nyní bezcílne utrácí čas tím, že po provinciální, maloměstské, Praze konce 18. století „*chodí se svým rukopisem od čerta k ďáblu*“ (dtto). Nemá peníze a dlouho marně hledá nakladatele své knihy. „*Ale ne snad aby na ní vydělal, tak pošetily není. Už ani nehledá nakladatele, který by vydal knihu svým nákladem, s tím už přestal. Snaží se již jen nalézt tiskaře, jenž by ji vytiskl za plat. Nemůže najít ani toho, protože potřebuje takového, který by málo hleděl na vlastní zisk*“ (s. 41 odkaz. publ. 1957).

Od rukopisu rozpačitě zdvihá oči a podivuje se též tiskař Barth. „*Tohle si přejete vydat?*“ (s. 42 odkaz. publ. 1957). „*„Aby vám bylo jasno,“ vysvětluje Poupě, „neponouká mě k tomu žádná ješitnost, ani hmotný zisk nečekám. Víím, že v podnikání tomto spíše ztratím, a peněz mám velmi málo, jsem sládek bez místa. Ale sleduji prospěch našeho sladovnictví, které je ve velkém úpadku ...“*“ (dtto). Barth se nečekaně uvolí zpracovat rozpočet a pokusí se zjistit počet možných předplatitelů, když se dozvídá, že chudého Františka Ondřeje čeká doma pět děvčátek. S mírným pokroucením hlavy si však přečítá heslo, které sládek umístil na počátku knihy, prozrazující jeho tužbu nemalou. Motto totiž zní: „*Toť za práci stojí, abych věděl, proč tu jsem a čím tu býti mám*“ (s. 43 odkaz. publ. 1957). O tak neslýchanou věc Poupěti jde, a ještě na to i myslí! „*Chce vědět, proč je na světě ještě*“ (s. 44 odkaz. publ. 1957). Učený sládek František Ondřej Poupě přitom často učeně filozofuje: „*Úkolem každého je, ..., aby se stal člověkem v nejušlechtiljším smyslu toho slova sám o sobě i v pospolitosti s jinými --*“ (dtto).

Poupětovic rodina zakotvuje „*mezi chudým, nejchudším lidem*“ (s. 44 odkaz. publ. 1957). Oporu paní Poupětová nachází v dětech, předně u nejstarší a již rozumné Aninky, ale i Pepičky, Rézinky, Bětušky a nejmladší Žanynky. A taktéž pomoc i vlídné slovo u sousedky Halámkové. Ženy dávno již uvyklé nedostatku a dávno již s nouzí klidně smířené. I Poupě překonává vnitřní neklid, když spatřuje, že první díl „*jeho „Umění vaření piva“ je tištěnou a sešitou, opravdovou knihou. Jeho poznatky, jeho nová metoda, jeho reformy a novoty jsou zachyceny v jasných, natrvalo vytištěných větách a nic už nerozptýlí ta pevně svázaná slova a nedá jim jiný význam ...*“ (s. 46 odkaz. publ. 1957). Nyní již pivko budeme vařit dobře!

V *Prager Oberpostamtzeitung* se „*všichni, kdož se na onen díl předplatili, vyzývají, aby sobě své předplatní lístky vyměnili za výtisky právě vydaného díla*“ (s. 47 odkaz. publ. 1957). Nastává léto a Poupě netrpělivě čeká na ohlas. A dočkal se. Pražští a vůkolní sládkové tehdy měli velice napilno. Rychle jsou svoláni k pravidelné výroční schůzi do velkého hostince na Starém Městě. Nevyřídí ještě ani všechnu potřebnou agendu a již ve všech koutech sálu zlostně vybuchuje: „*„Poupě!“, „Poupě!“, „Poupě!“ ... „Papírový sládek!“ ... „Škúdice náš!“*“ (s. 48 odkaz. publ. 1957). Pan starší připomíná tu nestydatou a neslýchanou věc. Příslušník jejich řemesla, nepříslušný však do žádného cechovního obvodu, protože je bez místa, pouze bytující v Praze, si dovolil přijít s knihou a ještě tuto volně kdekomu i prodává! V knize se přitom „*s otevřeností přímo děsivou pojednává o veškerých podrobnostech výroby sladu i piva*“ (dtto). Vyzradil po staletí pečlivě střežená tajemství poctivého řemesla a sám se v nezdravém velikášství pasuje za reformátora ve vaření piva. Ač je to pouhý „*darebný vychloubač ... dryáčnik ... šejdiř a žvanil ... „Sudťe ho sami ... „Ale jen soudit by bylo málo - “ ... „braňte se proti němu!“*“ (s. 49 odkaz. publ. 1957).

A tak se i stalo. Příslušníci cechu všude povídají, „*v jak hluboké neváženosti*“ chovají jeho knížku i učení, a naplno a jasně, všechno, co učí označují za blud a švindl! Kolik zloby dopadá též na pana Bartha. A kniha se neprodává. V Praze si i vrabci na střechách cvrlikají o všech příkořích, které musel nynější jinonický sládek, coby podstarší, vytrpět pod Poupětem. Optejte se kancelisty z ředitelství schwarzenberských statků, pana

Jedlitschky! Poupě prý přitom ani není pravým spisovatelem toho vykřičeného díla! Ale už se mu na to přišlo, ptáčkovi podvodnému! Knihkupci již nechtějí knihu brát ani do komise. „„Budete musít něco podniknout na obranu své cti“, hovoří rozpačitě pan Barth ..., „to byste se ke svým penězům nedostal““ (s. 52 odkaz. publ. 1957). Poupě je svými mučiteli téměř zlomen – jeho autorství je popíráno! „Srdce v kleštích, naznak, hlavu zvrácenou do polštářů, povídá o tom v noci své ženě, když se ho zeptala, proč nespí“ (s. 53 odkaz. publ. 1957).

Ale už se František Ondřej pevně rozhodl. „Perem své dílo vytvořil, perem je bude obhajovat“ (s. 54). Článek vychází v „Pražských poštovských novinách“. Jedná se o slova značně smělá, kterými František Ondřej všem pochybovačům nabízí k nahlédnutí rukopis vlastní rukou psaný. Vyzývá přitom každého, kdo se cítí jako spisovatel či spolupracovník díla, aby se v těchto listech veřejnosti přihlásil. Další neslýchaná věc! „Málokdy se tenkrát někdo ozýval takovým způsobem v novinách“ (s. 54 odkaz. publ. 1957). Veřejná bitva s neviditelným nepřítelem byla zahájena. Dotčený Poupě nechce zalézt a pouze trpně čekat. Bude bojovat. Ale: „Ach, moci jen vařit, jen vařit, jen vařit!“ (s. 55 odkaz. publ. 1957).

Článek je ale dvojsečná zbraň. Prahou letí: „Chacha, pane, už jste to četl? ... Jakýsi spisovatel se brání nařčení - šílenec! Jen je sám rozšiřuje v kruhy, které by se o věci nedověděly. Chacha!“ (s. 55 odkaz. publ. 1957). Odborné dílo, plné nezvyklých rad, však nutně potřebuje čtenářovu důvěru. Nekalá historie kolem knihy jí přitom ale neumožňuje získat. A náhodný kolemjdoucí, kavalír se špacírkou a ve skořicovém fráčku, Poupětovi realisticky připomíná krutou pravdu: „Jsmo v zemi, kde se lajdácky říká a potouchle věří, že není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu ...“ (s. 57 odkaz. publ. 1957). A tak „Poupě se snad po prvé v životě cítí doopravdy, ale doopravdy umlčen“ (dtto). Naděje však neumírá docela. I když se nezaměstnaný sládek k veřejnosti obrací (zatím) marně. A i když se nedostatek v rodině mění v nouzi. Přitom by ke slušnému úspěchu stačilo, pokud by každý z pivovarů zakoupil sobě alespoň jeden z výtisků knihy! Poupětovi se stěhují do ještě skromnějšího bytu v Poštovské ulici, do domu s ironickým názvem „U zlatého slunce“. „A tam žije se svou rodinou muž, který se cele zasvětil nezištnému napravování zaostalého pivovarství – v bídě nejkrutější“ (s. 58 odkaz. publ. 1957). Opětovně se žádný happy end ještě nekoná.

Do třetice o Poupětovi vypráví již optimistická, leč rozvleklejší, povídka *Obrat*. Velmi správně úvodem apeluje a připomíná, že: „Žádný sládek není pouhý sládek. Pečuje o důležitý nápoj, o poživatinu, jejíž zdravotnost je vážnou obecnou věcí, a tak zachovává nebo ohrožuje veřejné zdraví“ (s. 59 odkaz. publ. 1957). Slova jako tesaná pro dnešní chemiky pod nemilosrdnou kuratelou ziskuchtivého managementu! Stop europomyjím středního proudu! Již tehdy však přece jenom někteří osvětenější sládci sem tam něco zkusili uvařit podle Poupětova spisu a jeho odborných rad. A leckdy z toho vešlo i něco pivka tuze dobrého. Plody postupně a pomalu začíná nést též Poupětova celoživotní osvětová práce, díky níž v Českém království v 18. století např. mizí piva ochucená různými bylinkami a dalšími příměsemi, často škodlivými lidskému zdraví. Předtím však ještě z kulis Poupětova životního dramatu musela vystoupit dobrotivá hraběcí Milost, oblečená v sukních. Krásné a vznešené paní se zase jednou zachtělo konat dobro. Komupak? Hraběnce Clam-Martinicové.

A dokonce nepovolá nezaměstnaného a zchudlého sládka k sobě. Ó ne! „Její Milost napadlo něco jiného. Jede k Poupěti osobně. Vraníci, lokaj, Poštovská ulice vzhůru ...“ (s. 60 odkaz. publ. 1957). Jaká roztomilá děvčátka! Ale té bídy je nějak moc. Její Milost přitom vše přezkoumává letným pohledem. „Její Milost zřejmě nekoná dobro po prvé“ (s. 61 odkaz. publ. 1957). Téměř přestává ovládat míru své rozpoutané šlechtnosti, když krásně melodickým hlasem milému panu Poupětovi sděluje, že si o něm opatřila zprávy. Poupětovic hrůžičky mohou na laskavé a sladké hraběnce oči nechat. Má přece dva pivovary. Ale když její Milost rychlým trhnutím rozvázala tkanici své rozkošné mošničky a na stole se ocitl balíček složených bankovek, děvčátka, maminka i tatínek ustrašeně ucouvli. Bezradný, leč stále hrdý Poupě jenom vydechl: „Doufal jsem v něco jiného ...“ (s. 63 odkaz. publ. 1957). Dobře ví, že však odmítnout nemůže. Paní Poupětová propuká v pláč. Vděku lačná hraběnka na chvíli zjihne. Ale zdá se, že její hra na city bude pokračovat. „Nelpíte-li na Praze,“ povídá zas najednou, *dál se stavějíc, že je na odchodu, „ve Slaném je u mne místa dost, ano, paní Poupětová“* (dtto). Nevinně pozoruje jejich novou náhlou zmatenost. „Na panství – či v pivovare? chtěl jste se zeptat, ale netroufáte si, vidíte, pane Poupě?“ (s. 63 odkaz. publ. 1957). A pokračuje, moc dobře si vědoma udivenosti především dětí: „Chtěla bych Vás vidět ve Slaném ... protože tam asi budu měnit sládka“ (dtto). A ještě setrvává na podstavci okázalé dobrodějky, když se Františka Ondřeje na oko starostlivě dotazuje, zda nebude tamější pivovárek pro něj příliš malý. „Tak, tak – Vaše Milosti! To by bylo, co hledám! Možnost práce! ... Malý nemalý. Byl by to pivovar!“ (s. 64 odkaz. publ. 1957), nadšeně a opravdově ze sebe sype sládek. „Stane se mi potěšením, když budu moci pro vás pracovat“ (s. 65 odkaz. publ. 1957). Teprve až nyní paní Poupětová za všechny s upřímnou vroucností líbá bělouňkou ručku šlechtičny. A tato, v jádru nikoli zlá žena, se „neudržela a zprudka políbila paní Poupětovou na tvář. Ale potom už věděla, že musí co nejrychleji pryč“ (dtto).

Řetěz béd je přetržen. František Ondřej již ženě Anně ukazuje, kdeže Slaný leží. „„Jé!“ – „Jé!“ – „Jéé!“ tleskají divenky hned nadšeně“ (s. 66 odkaz. publ. 1957). Nestěhují se ovšem hned přímo do pivovaru, nějaký čas ještě pouze na pivovar hledí z domku, kde je usídlili. Ale bída je pryč, i dříví pálí panské. A „na zimu roku 1794 se Poupě uvazuje ve správu hraběcího podniku – čerta starého: od listopadu zas zkrátka vaří, vaří, vaří!“ (s. 67 odkaz. publ. 1957).

Pivovárek je to menší než jinonický, „*ale v malém bývá někdy všechno lepší*“ (s. 67 odkaz. publ. 1957). I své pomocníky lépe ohlídá. Podstarší i omladina působí dojmem, že se chtějí něčemu naučit a František Ondřej hodlá z mladistvých chasníků nadělat dobré, řemeslem zaujaté sladovníky. Po čase vyškolí podstaršího a přímluvou u hraběnky ho usadí na jejím druhém pivovaře, ve Smečně. S chutí se tedy Poupě pouští do díla a neustále se sám poučuje o nových věcech. „*Co všechno tedy už Poupě zas nedělá! Vaří, školí, spisuje – jen jedno ho při všem pořád trápí: nemá v rodině plné dcerek nástupce*“ (s. 69 odkaz. publ. 1957). Dcerušky sice jsou obrovským blahem, ale v českém pivovarnictví je přece potřeba ještě tolik toho vykonat! Poupětovy dcery zažívají ve Slaném šťastné dětství. I František Ondřej je vlastně šťasten. Přitom pilně studuje, nejenom fyziku či chemii. Jeho nejcenějším známým v Praze je profesor Renner. Poupě přichází s další neslýchanou věcí. V hlavě nyní nosí stále hutnotu a její přesné stanovení. Má již i název pro nové měřidlo, pro nový a stále citelněji absentující nový přístroj – pivní váhu. „*Přijdu na to! – Už to skoro mám. Jednou se bude všechno měřit - je to základní lidské toužení, a moudré!*“ (s. 74 odkaz. publ. 1957). Půjde o měření jako s teploměrem. Ale bez rtuti. Bude to mít stupnici, bude se to ponořovat ... „*Hustoměr!*“ (dtto).

Zaslepená práce Františka Ondřeje začíná přinášet skvělé výsledky. Ani krásná hraběnka nepodléhá nepěkným řečem o Poupětovi, které se jí zase kdosi pokouší nalhat. Ostatně jeho pivko se dobře pije! Oči sládka se stávají stále sebevědomějšími při jednáních s hraběnkou. Je totiž přece taktéž bohat – „*tím, co ví a zná*“ (s. 77 odkaz. publ. 1957). Při jedné z vizit hraběnka sděluje sládkovi radostnou novinku, že jeho pivo je žádáno v samotné Praze! V tom do sklepa strká hlavu nový učedník a haleká další radostnou zprávu: „*Pane starý, hej – máte syna, kluka!*“ (s. 79 publ. 1957). Poupě je omámen štěstím. Následník! Již nebude musit vyčítavě hledět na nejstarší Aninku, kterou hodlal učinit nástupcem, ale která stále více a více lnula k mamince a ženské práci. Radostně pokračuje v poctivém díle ve slánském pivovaru.

Život však letí šíleně rychle, „*a co zanedbáš nebo nevyužiješ, nikdy nedoženeš*“ (s. 85 odkaz. publ. 1957). Slaný je sice Slaný a ta přijatelná vrchnost! Ovšem zlepšovatelskému úsilí páně sládkově přestává malý pivovárek postupně stačit. Není to domýšlivost, ani pýcha, ani neopatrnost, ale Poupě prostě nemůže jinak. A míří hodně vysoko. „*Právě když ho to nejvíce bralo, vypsal konkurs na obsazení místa sládka při pivovaře v královském hlavním městě Brně!*“ (s. 86 odkaz. publ. 1957). Leč všechno má ještě následky. „*„Pane sládku, jste tu? – Co jsem se to dověděla? Co jsem se to dověděla? Ano?“ Bičik v ruce, všecka rychlá, zamotávajíc se do jezdecké sukně, v hlase i tváří hněv, hraběnka, najednou jiná, nevlídná, docela zlá, nehezká ...*“ (s. 86 odkaz. publ. 1957). A ta, plná zlosti, že jedná za jejími zády, na místě sládkovi vztekla dává výpověď. František Ondřej Poupě hrdě přijímá. I když při neslibně vypadající brněnské vyhlídce je teď v pěkné bryndě. Za pár minut se však atmosféra zklidňuje a oba již nechtějí nic pokazit na nápravném vývoji. Kam se to ale Poupě cpe! Pozor, pane sládku! Opatrnost volí raději neměnit. A vzdělané šlechtě stále patří většina pivovarů. „*A někde v městském pivovaře poslouchat penězi zpychlé nevzdělané obecní tatíky?*“ (s. 85 odkaz. publ. 1957). A ví vůbec, co je to Brno? „*Kolik sládků se tam potlačí? A kolik strýčkovských klik už možná vede o místo tichý voj mezi sebou?*“ (s. 86 odkaz. publ. 1957).

V Brně o konkurzu purkmistrovi Rauscherovi referuje magistrátní rada Czikkann, referent v této věci. Brněnský starosta, s hlavou oteklou starostmi, vyslovuje vskutku neslýchanou věc: „*Měl bych tentokrát jedno přání: žádné protekcionářství!*“ (s. 89 odkaz. publ. 1957). Czikkann je zmaten. Hotová záhada! Purkmistrovi se však neodporuje. Tudiž snaživě vykoktává: „*Pak – pak – navrhuji, pane purkmistře ..., aby se to dalo uchazeči, který se vykazuje mimořádnými důkladnými vědomostmi theoretickými i výtečnou způsobilostí praktickou*“ (dtto). Zde však radovi selhává hlas a znovu si, v plné hrůze, uvědomuje šílenost purkmistrova i svého počínání. Přesto těžce vyslovuje, že jeden takový tu je, navíc vybaven „*velepoctivými vysvědčeními*“ i chvalnými vlastnostmi doloženými „*vlastními tiskopisy o umění vaření piva*“. Přesněji „*jakýsi František Ondřej Poupě z Čech*“ (s. 89 odkaz. publ. 1957).

Poupě místo skutečně dostává! I paní hraběnku naplnilo pýchou, že do velkého brněnského pivovaru jde sládek právě její. „*V den odjezdu Poupětových přijela do Slaného a s nenáročností pro svou osobu zúčastnila se jejich loučení s pivovarem, aby sláva toho stěhování byla ještě větší*“ (s. 90 odkaz. publ. 1957). V moravském městě se rodině ihned zalíbilo. S děvčaty nebylo vůbec k vydržení, „*co řečí pořád měla o tom co viděla*“ (s. 91 odkaz. publ. 1957). I paní sládková si uvědomila, jak moc i ona sama povýšila. Pravda, v rozsáhlém závodě vše úplně v pořádku nebylo. Na Františka Ondřeje čeká další pořádný kus práce. Nepřekvapí, že se mu podařilo vyrobit „*nejen pivo dobré, ale už napoprvé i silnější, než jaké tu vařil jeho předchůdce*“ (dtto). Brněnský pivovar čile vzkvétá a Brňané jsou s jeho produkty spokojeni vskutku nadmíru. Spokojen je i purkmistr i rada Czikkann a občas zavzpomínají na obsazování místa sládka. „*A pověst toho piva se čile nese všemi směry s neměně pochvalnými řečmi o „učeném“ sládkovi. Už nejde lehce od úst posměch pro teploměr, pro pivní váhu, už se v českých a moravských pivovarech nedaří pověřám jako dříve. Poupětova pravda se z Brna šíří ...*“ (s. 92 odkaz. publ. 1957).

Poupětův synek zdravě prospívá a již od mala je veden ke svému nástupnickému poslání. František Ondřej zaboduje též „*svým perem*“, když u dalšího svého spisu má již veřejnost na své straně. „*I český překlad své knihy uskutečňuje ...*“ (s. 92 odkaz. publ. 1957). A to raději sám, a pro pouhých čtyřiačtyřicet předplatitelů. Poupě se v Brně dožívá taktéž splnění nejkrásnějšího snu všech průkopníků. A sice, „*že nadanější a pokročilejší*

mezi sládky, poznavše konečně, že už nemohou setrvat při starém „dobrém“ způsobu vaření, odhodlávají se ... k pouťi, k putování za Poupětem do Brna!“ (s. 93 odkaz. publ. 1957). Laskavý Poupě pivní spolubratry přívětivě přijímá a radostně vyučuje. Takovýchto mužů se „vyskytuje poskrovnu v dějinách všeho průmyslu“ (dtto). František Ondřej Poupě roku 1798 otevírá v Brně první sladovnickou školu, čímž o sto let předstihl obdobné snahy v jiných zemích. Neslýchaná věc! Že by tedy opravdu nakonec pohádkový happy end, s vítězstvím lidského dobra a především poctivé lidské práce? Zazvonil však zvonec a pohádky je konec. Neboť brněnská idylka trvá pouhých sedm biblických tučných let a tak koncem roku 1805 tělo Františka Ondřeje končí v neoznačené obecní jámě. Jeho reformy však žijí dál. Práci čest!

Nastal čas konečně se seznámit s všetečnými únětickými skřítky pivovarskými. Zalistujme recenzovaným titulem *Kvašan a Chmelík zasahují: Tajemství skřítků z únětického pivovaru*. Přední i zadní vnitřní strany obalu představují skřítky Únětického pivovaru. Zátka je plnič lahví a sudů, Bublina-mrzout má v popisu práce zraní piva, Hvozdoň suší slad ve hvozdu, kuchař Chmelík má na starosti vaření piva, účetní Ječmák-máček příjem a výrobu sladu a bělovousý Kvašan tomu všemu řediteluje. Koňskou divizi reprezentují Hnědačka a Čerňák. Postavami lidskými jsou tatínek Štěpán, maminka Lucie³⁴ a jejich holky – Kačka s Kamilkou.

Příběh je prostý. Maminka si přeje děti. Vrána přináší Kačku a posléze Kamilku. Tatínek chce ještě jedno. A tak si opatřují opuštěný Únětický pivovar. „Pohádka o vzkříšení únětického pivovaru vychází z příběhu, který se opravdu stal. Na podzim roku 2010 jsme společně s mojí paní Lucií poprvé navštívili bývalý pivovar v Úněticích. Přestože byl opuštěný, byla zde cítit jeho silná historie. Od prvního okamžiku jsme si představovali, jaké to zde asi bývalo v dobách, kdy se tu vařilo pivo. Najednou jsme měli pocit, že se stáváme součástí úchvatného příběhu, který ještě nemá skončit. Když do prázdného pivovaru poprvé vstoupily naše dcery Kačenka a Kamilka, byl v jejich očích náhle vidět pocit vzrušení, očekávání i obav. A právě v tom okamžiku začíná pohádkový příběh o pivovarnických skřítcích, kteří pomáhali únětický pivovar znovu přivést k životu. Štěpán Tkadlec“ (zadní přebal anot. publ. 2018).

Do příběhu vzkříšení slovem i příhodnými obrázky uvádí úvodní kapitola *Nečekaný dárek*. Desetiletá Kačka a osmiletá Kamila dostávají jako dárek bratříčka – zpustlý pivovar. Poprvé ustrašeně procházejí prázdným areálem, ze kterého sálá historie a zvědavá Kamilka zpozoruje mihnout se jakési světýlko u okna nahoře v jedné z rozlehlých místností. Kačka jí to nevěří.

V kapitole *Začala škola* se Kamilka v únětické 3.B chlubí koupí pivovaru. Kačka v 5.A usilovně přemýšlí, proč ji raději rodiče nekoupili Lukáše, se kterým plánuje svatbu. Ona, Lukáš nic ještě netuší. Do děje vstupují únětičtí skřítkové. „Na humnech v Únětickém pivovaru mezitím nastala panika“ (s. 20 anot. publ. 2018). Takto začíná kapitola *Panika*. Skřítkové i jejich koníci z tajného skřítkovského pivovaru zahájili mimořádný sněm, neboť se u nich objevili noví lidé. Křičí, mávají končetinkami a šermují zákony a pravidly sepsanými v knihách *Spilka I* a *Spilka II*. Šest skřítků projevilo šest odlišných názorů. Ovšem dohodli se, že se dohodnou. Všichni totiž „milovali začátky a konce sněmů“ (s. 29 anot. publ. 2018).

Rodiče i malé slečny se z okraje vesnice stěhují do pivovaru. Holky se zabydlují ve svých pokojících. Hned první večer Kamilka slyší nějaké zvuky, Kačka po chvíli také. Vyrážejí na dobrodružný průzkum. V kapitole *Senzační objev* se takto seznamují s pivovarskými skřítky. A slibují si, že objev nikomu neprozradí. Slib brzy poruší Kačka, které se skřítky pochlubí Lukášovi, jak prozrazuje kapitola *Tajemství prozrazeno*. Lukáš tajemství rozkecává po třídě.

Co dál? je pojmenování kapitoly, ve které únětičtí skřítkové rozebírají nečekané noční setkání s lidskými dětmi. Někteří vidí ve spojení s lidmi příležitost, jiní se naopak lidí dosti obávají. Novému setkání s Kamilkou a Kačeřinou (jak překřtili Kačku) se však vyhnout nemohou. Decentně drastická kapitola *Po uši v betonu* líčí záchranu skřítky. Tatínek jednak nastražil po pivovaru pasti, protože stopy po skřítcích spojoval s přítomností myši (Kočičku mít nemohli, neboť Kamilka je na kočky alergická). Druhá celá humna, kde holky potkaly skřítky, pokryl betonem. Holky statečně vbíhají do čerstvého betonu a vytahují zalitého skřítky Bublina. Oplachují jej, suší a ukládají do krabice od bot vystlané školními sešity a čistými ponožkami. Chrápajícího Bublina v dětském kočárku přináší kapitola *Chudák Bublina*. Bublina vypráví o zkáze a zmaru veškerého skřítkovského vybavení, jež po staletí používali, a které zůstalo zalito betonem. Děvčata vyráží zachránit ostatní skřítky. V kapitole *Dobrodružství za svitu baterek* pátrají na humnech, na hvozdu i kolem chladících kádí a ve chmelovaru. Marně.

Pátračky se rozdělují. Kaččino martýrium ve stodole je obsahem hororové kapitoly *Tápání v temnotách*. Tři skřítky a oba koníky nalézá na starém valníku. Kačka je ale při hledání omráčena železným kolem kladky. Skřítkové s koníky Kačku úspěšně oživují. Kamilčino hledání přibližuje kapitola *Na půdě*. Kde nefunguje elektřina. Objevuje zbylé dva skřítky, bojácně ukryté v různých rozích. Všichni skřítkové se nakonec konečně scházejí v Katčině pokoji. Po hodině veselí obsazují celý domeček pro panenky a koníci uléhají pod postel.

Kapitola *Rekonstrukce se protahuje* vypráví o komplikacích při rekonstrukci pivovaru. Na kterou byla najata stavební firma. Dostala na starost celý pivovar, včetně spilky. Oba rodiče ještě chodili do původní práce, takže kontrolu výsledků mohli provádět až večer. Vypadalo to ovšem tak, že se přes den pracovníci firmy moc

34 Blíže specifikování na <https://unetickypivovar.cz/nasi-lide>. Jde o samotné pány majitele a (spolu)zakladatele.

nepřetrhnu. Plánovaný termín znovuootevření pivovaru v červnu se přitom neúprosně blížil. Skřítci se věnovali zabydlování domečku pro panenky a plánovali výrobu nových přístrojů na vaření skřítkovského piva. Skřítkové si „poprvé po třech staletích konečně odpočimuli“ (s. 67 anot. publ. 2018). Nečinnost jim ale brzy začala vadit. „Skřítci totiž dělí svůj život jen na práci a odpočinek ... Poslední dobou však nepracovali a odpočinek je tudíž velmi brzy přestal bavit. Nevěděli, co dělat, a byli čím dál smutnější ...“ (dtto). Usilovně přemýšleli, zda mají zůstat v pivovaru, anebo raději odejít?

Kamilka chce skřítky zabavit a tak jim citlivě vypráví dlouhou story svého plyšové medvěda Kamila – v nejdelší kapitole celé knihy *Kamilova strasti plná pouť*. Vystupuje tu zlý žralok (Kamilovi uhryzl ucho) i drahá panenka Barbie. Z umělé hmoty, tudíž plovoucí. Kamila zachraňuje. Jak se ocitli na širém moři? Loď s bednami plnými hraček plující z Jižní Ameriky ztroskotala. Kamila s Barbínou vylovil kapitán a vzal do záchraného člunu. Věnoval je své dceři, holčičce Barboře. Kamilovi se u ní moc nelíbilo. Barbína se pořád dívala na televizi na seriály o barbínách, začala být nafoukaná a dělat mu naschvály. Spícího Kamila pomalovala fixou a naházela na něj prach a pavučiny. Barbořina maminka se pak starého špinavého medvěda zbavila na burze použitých starých věcí. Štěpán s Lucií si na této burze vybírali kombinézu pro miminko (kterým byla Kamilka) a medvěda k této dostali zdarma. Poučný příběh o opuštěném a nalezeném Kamilovi se skřítkům zalíbil. Rozhodli se v pivovaru zůstat.

Změny chování obou holek, které nyní pořád něco někde kutili, přičemž přepečlivě zařizovali domeček pro panenky a jezdily po pivovaru s dětským kočárkem, do kterého mluvili, neušlo pozornosti rodičů. Jak prozrazuje kapitola *Tlačenkový rozhovor*. Na jehož konci plamenně promlouvá Kačka ke skřítkům. Tatínek u večere totiž prohodil: „Kdybych tak mohl být jeden den doma ... Viděl bych, co tady ti naši dělníci vlastně dělají“ (s. 81 anot. publ. 2018). Kačka pověřuje skřítky úkolem. Ti získávají konečně pocit, „že budou k něčemu užiteční“ (dtto).

Plnění úkolu, „... zjistit, kdo a jak moc v pivovaru pracuje“ (s. 82 anot. publ. 2018) popisuje kapitola *Đábelský plán*. Skřítkové se porůznu po pivovaru poschovávali. A viděli věci ...³⁵ Patnáct minut po odjezdu rodičů do práce a odchodu holek do školy přestali dělníci pracovat. Jeden spal v doneseném spacáku, jiný si v kuchyni vesele vařil, další cosi vyráběl z ukradených součástek atp. Skřítkové se zahálující flákače rozhodli řádně vyděsit a současně vytrestat. Podařilo se. Podusili je rafinovaně a důkladně. Večer rodiče přivítala řada nastoupených roztrfesených dělníků, kteří se omlouvali a prosili o odpuštění, že si místo práce na pivovaru užívali několikaměsíční placenou dovolenou. „... jen nás zbavte těch malých strašidelných mužiků“ (s. 86 anot. publ. 2018). Holky tomu rozuměly, rodiče nikoli. „Bylo na čase rodiče s těmi „strašidelnými mužiky“ seznámit“ (tamtéž). Stává se tak v kapitole *Představení na stole*. Skřítkové holkám i rodičům v kabaretním představení v domě pro panenky zapěli a zatančili, přičemž pěkně představili svou pivovarskou funkci. Posledním byl Kvašan, který prezentující se slovy: „Kvašan, toť jméno mé je a dělám tu prosím ředitele. Hlídam, aby všechno klapalo, nekecalo se a makalo“ (s. 91 anot. publ. 2018). Nakonec nabídli rodině pomocnou ruku. Tatínek s maminkou se rychle se skřítky spřátelili. Očekávané přes pivo. Našli společnou řeč. Není divu, že kapitola nese název *Společná řeč*. Je obsáhlejší, neboť skrze povídání skřítků nenuceně seznamuje s procesem výroby piva. Včetně názorného schématu. Pivovar lidský tímto získal v sobě ještě jeden malý s věrnými mini pracovníky.

V kapitole *Hanebná loupež* zhrzený Lukáš (kterého štválo, že ho Kačka přestala dobývat) nezvaně nahlédne do Kaččina tajného deníku. Kačka zuří. Hledání sládka přibližuje kapitola *Kde je sládek?* Pivovar byl nachystán, nová firma (pod skrytým dohledem skřítků) uvedla vše po čtyřech měsících od vyplašení nemakačenků konečně do pořádku. Leč hledal se pořádek, „který by dal pivu tu správnou chuť a tvář“ (s. 101 anot. publ. 2018). Rodiče hledali různými cestami. Nepořídili, a tak se nakonec rozhodli „první zkušební várku uvařit sami. Bez lidských spolupracovníků, pouze se skřítky“ (dtto). Skřítkové podali heroický výkon přímo nadskřítkovský. Na chuti pivka se všichni shodli, nicméně i na tom, že bez lidského sládka to ale do budoucna opravdu nepůjde. Na Štěpánova prorocká slova: „Však už si nás ten pravý sládek najde sám“ ...“ (s. 103 anot. publ. 2018) dochází však až o několik kapitol později.

Kapitola *Koně* představuje skřítkovskou kobyliku Hnědačku a valacha Čerňáka. V čemž pokračuje kapitola *Slavnost lípy*. Obě vyprávějí příběhy ze skřítkovské historie i mytologie. Na scénu se v kapitole *Jak chodí pštros?* navrácí Lukáš, který by se Kačce rád omluvil. Kačka se mu však důsledně vyhýbá. Příležitost se nabízí při slavnostním otevření pivovaru. Kamilka se spolužáky secvičuje divadelní scénku pro tuto příležitost. Skřítkové asistují a pomáhají.

Den P (jako Pivovar) nastává 11. června. Atmosféru vykresluje kapitola *Velký den*. Navařena bylo i skromná várka domácího piva. Lidé i skřítkové se vyšňořili slavnostně. Na slavnost dorazil i Lukáš. Na představení v pivovarské stodole zve kapitola *Bimbo zasahuje*. Kamilka hraje pštrosa, slona překvapivě Lukáš. Zaskočil za nemocného spolužáka. Na nastudování měl málo času, takže mu komicky nepadl kostým a v textu mohutně

35 Což připomene angažovanou, ale nenudící dvojku vlnářské trilogie s plejádou hereckých hvězd – film *Zralé víno* (Československo 1981. 91 min. Režie: V. Vorlíček). Cyril Marušík (F. Filipovský) sleduje vojenským kukrem využívání pracovní doby v pálavickém družstvu. Vše pečlivě zapisuje a předává komisi Čestmíru Semerádovi (J. Sovák). Podle *ŠPIPRAMA* pracovní nasazení sledovaných rozhodně nebylo 100%. Ohledně skřítků si nelze nevybavit kultovní muzikál *At žijí duchové* (Československo 1977. 80 min. Režie: O. Lipský).

improvizoval. Nakonec se ale všichni dobře bavili. Jeden postarší pán dokonce radil s pivkem a diskutoval ohledně hořkosti. Pan sládek. Který poslechl „něco“, co mu našeptávalo, aby šel za Štěpánem a řekl, co si o jeho pivu skutečně myslí. „*To „něco“ byli pochopitelně ... skřítkci. Oni už mají takový dar a jsou tvrdohlaví, takže jakmile si něco usmyslí, nikdo je nezastaví*“ (s. 129 anot. publ. 2018).

Pivovar získal sládku Vladimíra a pěkně se rozběhl. Skřítkci o sládku všemožně pečovali, „*ale dohodli se, že se raději neukážou ani jemu, ani nikomu z další lidí*“ (s. 130 anot. publ. 2018). Nechtěli se stát exponáty pro školní exkurze a báli se i případného vyhnání. Štěpán s tím nakonec souhlasil, ač nerad. Jak prozrazuje kapitola *Štěpánovy plány*. Spřádal plány, kterak skřítky využít v reklamě,³⁶ ale „*zbytek rodiny mu to vše výslovně a důrazně zakázal*“ (dtto). Sládek Vladimír žil prací. Skřítkci si až stěžovali, že vůbec nechodí domů a pro ně je tak stále těžší se před ním skrývat. Někdy, když byl Vladimír hodně unavený (po ochutnávce), Zátka s Bublinou provokovali a bez skrývání před ním jezdili na konících. „*V takových chvílích Vladimír jen říkával: „Pro dnešek to stačilo, už vidím skřítky ...“*“ (s. 131 anot. publ. 2018).

Skřítkci vaří společně s Vladimírem, který o nic přitom neví, a svými malými koníky rozváží soudky pivka ke skřítkům z okolí. O čemž pojednává kapitola *Dobře naložený sládek*. Tímto není míněn Vladimír, nýbrž jistý sládek z dávnějších časů. Z Kvašanova rozverně-osvětového vyprávění. Zmíněný lidský sládek používal skřítkovské pivo „*jako takové koření a vylepšoval jim pivo lidské*“ (s. 133 anot. publ. 2018). „*Potíž byla v tom, že sládek měl pivo rád až moc a jednou jsme ho v něm našli utopeného. Tak dlouho ochutnával, až se utopil. Byla to katastrofa. Pivo zkažené, sládek zkažený*“ (dtto). Kačka si po telefonu píše s Lukášem.

Kvašanovy pivovarské historiky pokračují v kapitole *Psí zuby*. Pejšků se skřítkové bojí. Proto když jeden z lidských sládků pouštěl štekavé čtyřnožce po pivovaru, museli si zbudovat malé chodby ústící do podzemní místnosti, kde vařili své skřítkovské pivko. Chodby začaly využívat myšky, leč chytří skřítkové s nimi brzy uzavřeli spojenectví. Kvašanovo vyprávění slyšel a viděl i Vladimír, který však skřítkům přislíbil, že bude nadále dělat, že žádné skřítky nevidí. Velitel Kvašan stvrzuje spolupráci, přičemž vyslovuje podmínku: „*Že totiž nebudete před pivovar dávat žádné umělohmotné skřítky z rodu trpaslíků*“ (s. 137 anot. publ. 2018).

Knížečku zakončuje finální kapitola *Dej Bůh štěstí*. Přibližuje velikánské přátelství, vzniklé mezi skřítky a sládkem Vladimírem. Pivovar prosperoval a Kačka vzala na milost Lukáše, se kterým se tajně scházela (O čemž věděla Kamilka i na dvojici nasazený agent Hvozdoň). O skřítkách Kačka Lukášovi ale neflekla nic. „*„Pověz mu to až po svatbě“, radila jí Kamila ...*“ (s. 139 anot. publ. 2018). Lucka se Štěpánem si splnili životní sen. Dej Bůh štěstí, pane starý!

Na úplný závěr je vysloveno poděkování autora textu Josefa Rosena, který se následně krátce představuje. Spolu s autorkou velmi souznějících obrázků Monikou Houdkovou. Knihu lze doporučit malým, menším, větším i těm úplně největším (a nejstarším). Pobaví, potěší, poučí. V neposlední řadě může přispět k opětovnému probuzení nadšení z poctivé práce i nadšení z budování lepší budoucnosti. Včetně obnovení víry, že se vyplatí poctivě a tvrdě pracovat a být v něčem užitečném opravdu, ale opravdu dobrý. Bez práce koláče totiž opravdu nejsou. Ani piváče, jak přesvědčivě přesvědčuje pivně-pohádková knížka další, tentokrát svijanská.

Bonusově telegraficky převyprávíme titul *České pivní pohádky*, který na začátku hrdě hlásá: „*Tato kniha vznikla za velkorysého příspěví Pivovaru Svijany*“ (s. 4 anot. publ. 2021). Zakoupen koncem září LP 2023 v pivovarské prodejně ve Svijanech (<https://www.pivovarsvijany.cz/kontakty-prodejna/>). Obdobně jako předchozí únětická publikace, i tato knížka působí půvabně. I když některé její ilustrace (mohlo by jich být méně) těsně balancují na velmi tenké hraně půvabnosti a hororové hrůzostrašnosti, která může někoho nejen vyděsit, nýbrž i odrazovat. Nám se většina obrázků příšerná ještě ale nezdá.³⁷

Knížečku vtípně a srozumitelně sepsali blíže nepředstavení sourozenci Vávrovi, přičemž svěží pivní pohádky věnovali „*tatínkovi za jeho bodrou lásku k pivu. A mamince za to, že mu tuto lásku nezakazovala*“ (s. 6 anot. publ. 2021). „*Osm bájných příběhů, ve kterých dobro vítězí nad zízni. Pohádky o pokladu našem největším – tradičním českém pivu. Pro bráchu, tátu, dědu, strýčka, manžela, přítele, kamaráda, kolegu, šéfa, souseda ... Ale i pro jejich nejdražší polovičky. Pro ženy i muže. Zkrátka pro všechny, jejichž láska k pivu je bezedná*“ (zadní strana obálky anot. publ. 2021). Pijácké pohádky jsou pěkné, MUDr. Nešporovi by se ale asi nelíbily ... Dodejme, že některé z pohádek jsou určeny čtenářům spíše starším, nežli mladším.

První poučně-výchovná pohádka *O třech malých pivíčkách* nás zavádí do jednoho království s výčepem, který celé království vesele napájel světlým, polotmavým a černém pivkem ze tří bezedných sudů. Každý mohl vypít piva, kolik chtěl a „*díky tomu široko daleko vládlo všeobecné veselí*“ (s. 10 anot. publ. 2021). Jednoho dne království postihlo neštěstí. Ze sudů netekla ani pěna. Království zoufalo a chřadlo. Král rozhlásil do světa, „*že kdo znovu všechny tři bezedné sudy přerazí, aby z nich pivo zase proudem teklo, tomu věnuje půl hospody a pepřenky k tomu*“ (s. 12 anot. publ. 2021). Do království přicházeli uznávaní výčepní, sládkci i vinaři. Nikdo však ze sudů nevymáčkl ani kapku. Výčepní Štěrbina, který sudy sám už tisíckrát přerazil si zoufal stále žalostněji. Přisahal Pánu Bohu i na svůj pivní pupek, že udělá cokoli, když tekutý chléb opět poteče. Najednou se objevila za výčepem tři malá pivíčka – světlé, polotmavé a černé. Pivíčka tuze vyčinila Štěrbinovi, že se o pivo nedobře

36 Např. s využitím sloganu „*I malí skřítkci umí vyrobit velké pivo!*“ (s. 130 anot. publ. 2018).

37 K našim jasným favoritům náleží zpodobnění pivního démona na s. 69 anot. publ. 2021.

staral. „*Pro samou lásku k hořké chuti jsi zapomněl o něj pečovat ...*“ (s. 14 anot. publ. 2021). Pokud mají sudy zase celému království nalévat, Štěrbaína musí vyčistit všechno potrubí, „*dokud první kohout nezakokrhá*“ (dtto). Štěrbaína se čile pustil do práce, sanitoval, proplachoval, rozebíral a čistil. Do východu slunka měl hotovo. Zdřiml se pak malinko. Po probuzení zkusil kohouty. „*Všechny tři kohouty kokrhaly! Světlý, polotmavý i černý*“ (s. 16 anot. publ. 2021). Tři malá pivíčka se znovu objevila a varovala, že když se nebude o pívko pořádně starat, žízeň se vrátí. Na pivní čest to Štěrbaína pivíčkům přislíbil. Pivíčka si spokojeně přitukla a zmizela.

Lahváčku, z basy ven! je název pohádky druhé. O starém pivaři Dědovi, který za sedmero komíny a devatero chmelnicemi žil se zlou zapšklou Bábou. Ondyno Dědovi v krámku padla do oka basa plná piv. Neodolal. Potrhla pokladní mu prozradila, že je to basa kouzelná, která pomůže v nejvyšší nouzi. Děda doma basičku uložil na sedmý schod k vychlazení a na její kouzelnost pozapomněl. Večer si jde pro pívko a basa je prázdná! Jízlivá Bába piva schovala a s křikem: „*Doma chlastat nebudeš!*“ (s. 24 anot. publ. 2021) Dědu zamkla ve sklepe na sedm západů. Smutný a především žízňivý Děda seděl ve sklepe a tu zahlédl na base blyštící se nápis: „*Lahváčku, z basy ven!*“ (dtto). Děda žízni již omdlával a tak formulí vyslovil nahlas. Basa se zatřásla a dokonale vychlazený lahváček vyskočil přímo Dědovi do ruky. Vytáhl pívko na jeden zátah. Následoval lahváček druhý, třetí, čtvrtý. Bábě se však po Dědovi zastesklo a odemkla dveře. Dědovi se ven vůbec nechtělo. Posléze začala Bába žadonit. Děda sedí na schodech dál a spokojeně si z plna hrdla krká. Bába začala prosit potřetí a slibovala, že mu pivíčka již nikdy neschová. Děda Bábě prominul. „*Staříčci se posadili do křesla, ťukli si lahváčem, co Bába Dědovi lživě schovala, a bylo jim spolu moc dobře. A jestli se ještě Děda s Bábou neopili, pijou si doma v obýváčku šťastně dodnes*“ (s. 28 anot. publ. 2021).

V horské vesničce, s malou hospůdkou, kam se vešel jen jeden štamgast, kterým byl pivař Vaňátko, začíná pohádka *O statečném pivaři*. Vaňátko si vážila celá obec, neboť bez něj by hospody nebylo. „*Vždyť ji pitím sám živil!*“ (s. 32 anot. publ. 2021). Jednou Vaňátko našel svůj půllitr prázdný. Hostinskému došlo pívko a nová várka již přes týden nepřišla! Čekali dlouho, celé týdny a povoz s pivem nikde. Pivař Vaňátko nakonec bouchl pěstí do stolu a vydal se do světa pro pomoc. Za záchranou oblíbeného moku. „*Sbalil si dva utopence, tři hermeliney, patnáct lahvových piv a vyrazil*“ (s. 34 anot. publ. 2021). Prochodil celičkový kraj, leč pomoc nenašel. Zbýval mu poslední lahváček, který si na rozcestí otevřel. Kde se vzala, tu se vzala bezzubá stařenka a o pivíčko Vaňátko poprosila. Vaňátko věděl, co je žízeň a tak babičce pívko dal. Ta jej na ex vymlaskla a poradila Vaňátkovi, aby následoval vůni sladu. Tím dojde ke svému štěstí. Vaňátko se v lese prospal. Probudila ho až známá lahodná vůně sladu. Vydal se jejím směrem. „*Pročuchal se korytem řeky, hustým lesem i skalami, až se před ním objevila mohutná stavba. Nebyla to ale jen tak obyčejná stavba, byl to pivovar!*“ (s. 36 anot. publ.). Vaňátko vstoupil a narazil na obtlouzlého sládku. S břichem plného piva. Vaňátkovi však pivo poskytnout odmítl s tím, že Vaňátkova vesnička má malou výtoč a jeho pivo si tudíž nezaslouží. Vaňátko se rozhodl bojovat. Zkusí přepít sládku. Pokud se mu to podaří, bude navždy vesničce dávat své pivo. Pokud ale Vaňátko prohraje, bude nadosmrtní nosit sládkovi sudy. Pláclí si. Pili a pili. Tři dny a tři noci. Sládkovi mizel jeden sud za druhým a k tomu mu stála práce. Před naražením padesátého sudu domyšlivý sládek uznal, že Vaňátko je skutečně pivař. A že si jeho pívko zaslouží. Sládek slovo dodržel, pivo pečlivě dodával a na počest Vaňátka v jeho vesničce hospodu přejmenovali na U žízňivého Vaňátka.

Vyhlášená malebná krčma Výčepník a traktor³⁸ figurují ve (skoro)pirátské pohádce *Pivát z Výčepníku*. Traktorem do Výčepníku denně dojížděl bezzubý Lojza, který šišlal jako malé děčko. Přitom ani ránu nedal bez svého kouzelného kohoutka Kura, který mu sedával na rameni. „*Štamgasti mu neřekli jinak než Pivát. Pivát z Výčepníku*“ (s. 46 anot. publ. 2021). Lojza ve Výčepníku pochlastával i když mu Kur i pan vrchní dokola říkali, že za volantem se pít nemá, a že je pirát silnic. Bezzubý Lojza vždycky namítal: „*Já nejsem žádnéj pivát! Všechno to mám pod kontrolou*“ (dtto) a šel dál. Posledního ledna se ve Výčepníku konala veselka a Lojza ji měl jako z praku už po poledni. Rozloučil se s hospodou a chystal usednout na traktor. Kur se marně snažil Piváta od řízení odradit. Opivený Pivát se dopotácel k traktoru a kohoutka z ramene odpálkoval. Řídil namol a poprvé beze své kokrhavé štěstěny. Lojza, zlískaný jak cyp, viděl dvojmo a napral to do vozu v protisměru. Do kamionu plného soudečků piva. Všechno pívko pro Výčepník na měsíc se rozlilo do pole. Pivát Lojza ale díky kouzelnému kohoutkovi vyvázl bez škrábnutí. Kouzelný Kur však pro Lojzu Výčepník zaklel. Lojzovi se nesmělo dostat točeného, dokud se nepoučí ze své nezodpovědnosti. Na Lojzu se tuze moc zlobili i štamgasti, neboť Výčepník zůstal celý únor na suchu. Bez piva. Pan vrchní vystavil Lojzovi stopku. Lojza přitom Výčepník marně hledal, neb pod Kurovou klatbou byl tento pro něho neviditelný. Lojza si zoufal a přivolal si kouzelného Kura na pomoc. Ten Lojzovi zakokrhál pivní klatbu. Výčepník před zrakem Lojzy vždy zmizí, dokud nepochopí,

38 Nelze si nezpomenout na legendární hit kultovních Visáčů. Jak, že se to zpívalo? „*Jede traktor je to Zetor, jede do hor orat brambor. Jede traktor je to Zetor, jede do hor orat brambor. Zemědělci brambor zasejí, potom pohnojí pak zas vyrejí. Mládenec si kapsu namastí, prachama zachrastí, na děvů povětrnou. Kriminalita, kriminalita, kriminalita mládeže. Kriminalita. Kriminalita. kriminalita mládeže. Mládenec a děvů spolu jdou, před novou hospodou hrozně se radujou. Nejdřív se tu spolu opijem, družstevní prase zabijem, a pak si užijem. Kriminalita, kriminalita, kriminalita mládeže. Kriminalita, kriminalita, kriminalita mládeže. Mládenec se hrozně opije, vepřika zabije a pak se vzpamatuje. Svého činu ihned lituje, za mříže putuje, i s děvů povětrnou. Kriminalita, kriminalita, kriminalita mládeže. Kriminalita, kriminalita, kriminalita mládeže. Jede traktor je to Zetor, jede do hor orat brambor ... Vorat brambóóó!*“ (Existují i verze jiné. Pamětníci vědí).

„že z hospody jediné kroksunkrokem“ (s. 52 anot. publ. 2021). Pivátovi vše začalo docházet. Zabouchl svůj traktor a vydal se Výčepník hledat pěšky. Po suchém únoru se ihned počátkem března ve Výčepníku všichni svorně zlískali. I Lojza zakusil krutý trest – celý měsíc bez piva.

Hororový příběh *Manželka v říši pivů* pojednává o manželovi Ludvovi, „který hledal řešení svých problémů v pivu“ (s. 60 anot. publ. 2021). Každý večer si před sebe postavil korbek, naplnil pivkem až po okraj a po hlavě do něj skočil. Třepal nožkami, dokud docela nezmizel. Někdy se vynořil po chvíli, jindy až ráno. „A problémy ne a ane vyřešit, spíše se v nich topil“ (dtto). Manželka Liduška se pokaždé strachy třásla, bála se, zda se Ludva z piva vrátí. Prosila, aby s dobrodružnými pivními výpravami přestal. Jednoho obzvláště žízňivého dne se Ludva svlékl do spodňů (s püllitry), rozcvičil se „a ukázkovým výskokem talentovaného pivaře skočil šipku do oroseného piva“ (dtto). S Liduškou se ani nerozloučil. Ta navařila gulášovku a odevzdaně čekala na návrat manžela. Večer uplynul, noc také a Ludva pořád nikde. Liduška marně pročekala i zítřek a pozítřek. Poté se rozhodla o manžela-pivaře zabojet a po nohách hupla do pivka hbitě také. Ocitla se v říši Pivů. Všude nekončící lány chmele a hory sladu, ze země rostla pivní lízátka a keře plodily malá pivíčka. Liduška potkává obrovité pivko s pěnou sčesanou na stranu a se za studena chmeleným hlasem. Dozvídá se, že Ludvu drží – a nepustí – pivní démon, který jej napájí od rána do večera ležákem. Démon sídlí na vysoké žízňivé hoře, kam vyprahlá Liduška odvázně stoupá. Přitom ji neustále svádí k napití strom obsypaný vychlazenými püllitry. Liduška však nepodlehne pokušení, neb velké pivko ji varovalo, že: „Nelidskou žízeň přečkat musí ...“ (s. 66 anot. publ. 2021). Žízňivá Liduška odolává i přivalu voňavého a studeného piva, který na ní těsně pod vrcholem teče jako divoká řeka. Zatne zuby a ústa neotevře! Doráží ke Chmelovému hradu na sto piv. V něm leží Ludva a pivní démon (= černý tuplák s pořádným řízem) mu čepuje do pusy přímo z pípy. Liduška prosí Ludvu, aby se vrátil. Marně, marně, marně. Se slzami v očích se sama vydává na zpáteční cestu. Pivní démon se chechtá bublavým smíchem. Který konečně probouzí Ludvu. Ludva nechce o hodnou Lidušku definitivně přijít a tak vyprskne ležák, vysouká se z hradu a plápolavě běží za svou ženuškou. Liduška ale Ludvu zpátky hned vzít nechtěla. Musí přijmout krutý trest, že se piva mimo pátek a sobotu ani nedotkne. *P.S. Jistý happyend se ovšem koná. Liduška totiž není zatatá abstinentka a sama má také pivko velmi ráda. Finální věta zní: „Pak se vylili z piva zpátky do světnice a společně se začali těšit na pátek a na sobotu“* (s. 70 anot. publ. 2021).

V pohádce s tragickým koncem *O Pivánkovi* potkáváme workoholického Tátu Sládka a jeho milované dítě, kterým byl jeho pivovar. Táta Sládek nepotřeboval ani ženu, celý život věnoval pouze vaření pivka. Jedno ráno v pivním tanku spatří novorozeně. Jásá, že si uvařil dědice a pojmenovává tohoto Pivánek. Pivánek odmítal mlíčko a vášnivě hltal Tátovu mladinu. Kašičku vztekle rozprskal po světnici, ale moc mu šmakovaly pivní kvasnice. Nehrál si s dětmi, nýbrž s Táto Sládkem mezi káděmi. „*Rozený, urozený pivař!*“ (s. 78 anot. publ. 2021). Z Pivánka se stal muž s ještě větším pivním pupkem, nežli měl Táta Sládek. Stárnoucí Táta Sládek následně předal Pivánkovi starost o celý pivovar a sám už jen odpočíval a dohlížel. „*Pivánkovi to šlo jako po sladu!*“ (dtto). Hostinští jeho pivko točili jako o závod. Jedno ráno se Pivánek ukrutně vožral. Nabíral ranní vzorek pro Táto Sládka, pivo mu ale tak zachutnalo, že se propil na samotné dno ležáckého tanku. Vypil celičkový veliký tank. Táta Sládek čekal na ranní ochutnávku. Nepřicházela a tak se vydává do sklepa. Na dně tanku vidí ležícího Pivánka ožratého jako Zeppelin. Táta Sládek věděl, že je s pivovarem zle! Nestalo se to totiž poprvé. Z piva, a v pivu, zrozený Pivánek byl schopen vylemtat pivko v celém kraji. Táta Sládek se rozhodl Pivánka fikaně přelstít. Pivo bude vařit pořád, ale všechno doveze do hospod. Pivo mu už nebude tolik chutnat, A tak vzniklo pivo nealkoholické, bezvoltové ...

Bohumil – nehrdinský hrdina pohádky *Anděl v pění* – byl milovníkem piva a nikoli práce. Na pivko si všude půjčoval. Místními byl zván Bezedná sekeru, „*protože ať do jakékoliv hospody vkročil, všude nějaká visela*“ (s. 88 anot. publ. 2021). Ondyno zabrousil do výčepu U Žejdlíku, kde měli pivo výtečné, ale také drahé. Hostinskému se Bohumila zželelo a krásně orosený püllitr mu donesl zase na sekeru. Bohumil jej vypil na ex. Zůstal v šoku, pivo mu vůbec nechutnalo. Hostinský udělal u veliké sekery další čárku a postavil před Bohumila nový příkladně natočený püllitr. Bohumil se napil a oťrásl se: „*Brr, to je hmus ...*“ (s. 90 anot. publ. 2021). Všichni ostatní pivaři se však tvářili tuze spokojeně a kalili jako obvykle. Bohumil s odporem dopil a odplížil se do protější malé nálevny s levným pivkem, kde měl malou sekeru. Ani tady mu pivko nebralo. Obešel všechny hospody ve vsi, ale nikde mu nechutnalo. Zoufalý utekl domů a vytáhl z lednice oblíbeného lahvoně. Okusil. Lahvák se nedal pít. Bohumil se žalostně rozplakal. Plakal a plakal z té hořké ztráty. Jedna ze slz stekla do piva. Zmizela v pění, začala bublat a prskat, až se objevil anděl s křídly a vousy z pivní pění. Šlo o pivního anděla, který pomáhal pivařům v tísní nejvyšší. Anděl z pění samozřejmě věděl o Bohumilově neštěstí v podobě pivního nechutenství a přišel s poučením i rozhrěšením: „*Kdo tvrdě nepracuje, poctivou žízeň neuhasí!*“ (s. 96 anot. publ. 2021). Bohumil se heslem „*Kdo nepracuje, tomu pivo nechutná!*“ (s. 98 anot. publ. 2021) začal poctivě řídit. Hned další den U Žejdlíku (kde zrovna probíhala zabíjačková žranice) nabídl výpomoc. Bohumil dřel dny a noci, aby splatil svůj dluh i ve všech ostatních hospodách. Vydělal si měďáky, stříbrňáky a dokonce jeden zlaťák. „*Za ty si také objednal své první pivo po dlouhé době. A když do něj hubu smočil, chutnalo jak nikdy předtím! Protože bez práce nejsou pivače*“ (dtto). Amen.

Pohádka poslední *O Dobropilovi a zakleté Mladině* se odehrává v pivním království. Blíží se slavnostní den. Princezna Mladina dovršuje 17 roků a starý Král Pivoslav jí chystá zásunbní bál. Princeznu ručku i pivní trůn

přislíbil tomu, „*kdo pivo řádně pije a dokáže uvařit to nejlepší*“ (s. 102 anot. publ. 2021). Z široka daleka se do království začali sjíždět sládci. Navařili spoustu různorodého piva včetně všelijakých speciálů. Nejpitelnější pivko uvařil pohledný sládek Dobropil. „*Jakmile ho princezna Mladina ochutnala, v ten lok zažila lásku na první doušek*“ (dtto). Královi také moc zachutnalo a byl rád, že království bude mít zkušeného pivního vladaře. Už už se chystala velká pivní veselka, když se v království objevil zlý černopivník Kazipiv. Žádá ruku princezny, jinak vysloví zlou kletbu. Princezna trvá na milovaném Dobropilovi: „*Já tě nechci Kazipive, pro Dobropila můj splávek bije!*“ (s. 104 anot. publ. 2021). Kazipiv proslovuje strašlivou hrozbu: „*Do soumraku tu pivo vyschne, a princezna? Vypaří se!*“ (dtto). Pivař Dobropil se kasá, že každou kletbu překoná a zruší. Leč navečer se kletba naplňuje. Obsah všech püllitrů vysychá a princezna Mladina mizí. Vypařuje se. Geroj Dobropil se vydává princezničku hledat. I bez rance plného piv. Bloudí a žízni předlouho, nežli na úpatí hory potkává stařenu, která mu podává vychlazený pivní klenot ve fľašce. Nabádá však Dobropila, aby pivko nevytáhl hned, že jeho pravá chvíle ještě přijde. Dobropil se z posledních sil ovládne a pivko nevyžahne. Zuby nehty se škrábe na strmý vrchol za zakletou. Těší se tuze, že se na vrcholu hořce odmění pivkem od stařeny. Kouzelná stařena je však na vrcholku dřive nežli Dobropil a žádá Dobropila úpěnlivě o pivko. Dobrý Dobropil ji z těžkým srdcem pivko přenechává. Stařena přislíbujíc odměnu. Lokne si pivka a mizí. Po rozplynutí černočerné páry s vůní mladiny zbývá po stařeně na zemi otevírák. Pomocí tohoto kouzelného otevíráku je Dobropil přenesen do říše černopivníka Kazipiva. Probouzí se v zakouřeném sále plném lahváčů. Zákeřně se smějící Kazipiv mu říká, že si děvče své musí Dobropil vybrat. Začaroval princeznu do piva. Dobropil musí poznat, ve které láhvi Mladina je. Na poznání mu dává jen jediný pokus otevřít to správné pivo. Piv tu jsou tisíce a Dobropil chvíli tápe. Zavadí v kapse o kouzelný otevírák a má jasno. Otevírák ukazuje směr a přivádí Dobropila k láhvi na skleněném stole. Černopivník znejistí, Dobropil otevírá. Pivko se mění v princeznu Mladinu „*a z prvního loku se stal ten nejchmelovější polibek*“ (s. 114 anot. publ. 2021). Kazipiv i pivní sál se proměňují na smradlavý dým. Kletba i celá říše černopivního Kazipiva je zničena a zakletá princezna Mladinka i celým s pivním královstvím vysvobozena. Spasitel všech věrných pivařů Dobropil se stává králem. „*Dobro zvítězilo nad zlem a žízeň byla uhašena jednou provždy ... A zazvonil zvonec, zla a žízně byl konec*“ (dtto).

P.S. V původním itineráři třináctého pokračování 3 x Z coby třetí figurovala práce Rusell, R.: Cenové války: Jak zdánlivě bezvýznamné změny na světových trzích způsobují rozsáhlé krize, chaos a ozbrojené konflikty. Praha: Audiolibrix 2023. 288 s. ISBN 978-80-88407-43-0. Furiantsky neuváženě zakoupená spolu s Chillí kuchařkou. Progresivisticko-liberálnímu exkrementu Cenové války však nehodláme dělat reklamu ani negativní. Ihned ve druhém odstavci první strany úvodu se autor neubrání nutkání pochlubit se světu, že je gay. Na straně následně vyjadřuje naprosté zděšení nad brexitem a o pár řádků níže vyjmenovává světové zrůdy v čele s Trumpem. Odkud se tyto „zrůdy“ vzaly, má objasnit, a to i pomocí teorie chaosu a exkurzů do ekonomické historie, jeho kniha. Prý bestseller (jak jinak). S ústřední ideou, že „cenové války“ (čímž jsou míněny trhy) způsobují také problémy. Vskutku úžasný objev! Nemusíme opravdu číst všechno. Knihy obvykle nevyhazujeme, nýbrž předáváme dále. Zde činíme výjimku. Exkrementy patří do spalovny. Raději jsme proto zařadili půvabné pivovarské skřítky únětické s výchovnými přesahy a následně i další české pivní pohádky.³⁹

39 Přibalme ještě jednu krátkou anotaci. Na shromáždění LBD Praha 3 v říjnu 2023 se připomínalo i decentně slavilo 30 let bytového družstva. Delegáti obdrželi přiměřené studené pohoštění plus taštičku upomínkových dárečků, včetně namátkou zajímavější turistické mapky SRZ (Svobodné republiky Žižkov). Kde je zaneseno mezinárodní letiště Jana Žižky z Trocnova na Vítkově. Nechybí ani Mezinárodní přístaviště Fešáka Huberta a ponorková základna Grog situované poblíž Štvanice na anektovaném území bývalého Karlína. Ze SRZ sem vede Habánův přístupový koridor. Vyznačeny jsou v neposlední řadě všechny hraniční přechody. Např. u náměstí A. Zápotockého (alias W. Churchilla) se jedná o dolní hraniční přechod Checkpoint Žofie a horní hraniční přechod Ivánka kamaráda. V tašce trůnila taktéž sympatická knížka Kolektiv: *Žižkov a Vinohrady – 100 let ve Velké Praze: Historie a současnost Prahy 3 na srovnávacích fotografiích*. Praha: městská část Praha 3 2022. 112 s. ISBN 978-80-907308-8-5. V představení této např. u Kosmase (<https://www.kosmas.cz/knihy/516302/zizkov-a-vinohrady-100-let-ve-velke-praze/#pos=1369.5999755859375>) figuruje coby nakladatelství Pompei. Anotace zní: „*Před sto lety, 1. ledna 1922, vešel v platnost zákon o Velké Praze. Na jeho základě se k hlavnímu městu Československa přidružilo třicet osm obcí a osad v jeho okolí včetně Žižkova a Královských Vinohrad. V publikaci, kterou držíte v rukou, jsme se snažili představit na starých fotografiích místa, která si mnozí z nás ještě pamatují v jejich původní podobě. Můžeme si tak nostalgicky zavzpomínat na tramvaje v Husitské, vlaky u Ponce, garáže na Floře nebo třeba benzinovou pumpu nedaleko starého židovského hřbitova. Pro porovnání jsme připojili současné fotografie z roku 2022“ (tamtéž). Dodejme, že v tiráži knihy (ani nikde jinde) jméno nakladatelství Pompei uvedeno není. Jsou však jmenováni autoři textů a výběru obrazového materiálu: E. Hájková, P. Trojan, archiv O. Janovského. Publikace vznikla u příležitosti 100 let vzniku Velké Prahy. Otevírá ji krátký úvod, jehož obsah shrnuje citovaná anotace. Následuje několik stran reprodukcí map katastru Prahy 3. Těžiště titulu tvoří cca stovka stran, přesněji dvoustran. Vlevo je vždy umístěna barevná fotografie ze současnosti (konkrétně z léta a podzimku LP 2022), vpravo černobílá fotografie stejné lokality z časů dávno i relativně nedávno dávnějších. Na Žižkově bydlíme přes půlstoletí, takže mnohé pamatujeme. Z povedené knihy dýchá silná nostalgie. Nechceme působit přehnaně staromilsky a škarohlídsky, leč ... Lokality na fotografiích vpravo nám vlastně v úplně všech případech připadají hezčí, příjemnější, útulnější a hlavně lidšější nežli v podobě současné. Proměnu domů, budov, silnic a parků etc. snad ještě (těžce) rozdýcháme. Daleko, daleko strašidelnější je to s lidmi. Kolik procent dnešních obyvatel jsou cizinci? Raději nevědět. Obohaceni se necítíme.*

P.P.S. Douška k umírajícímu zdegenerovanému (hyper)liberalismu: F. Šebesta 30. 8. 2023 ve střeďeční glose *Vysoké mýto? Protože chci!* píše: „Potkali jsme je asi už všichni. Kurýry rozvážející pokrmy, nákupy, balíčky. Jedna firma specializující se na rozvoz jídla z restaurací spolu se změnou značky a růžovými oblečky přišla před časem i s novým sloganem, který ve své přímocárosti vystihuje podstatu proměny světa, ve kterém žijeme. Reklamní spot:⁴⁰ Zaplněný divadelní sál, na jevišti probíhá přednáška. Řečník se publika ptá: „Proč nemůžeme žít bez omezení? Tak to vám řeknu ...“. Do toho se rozrazí dveře a do divadla si to nakráčí kurýr v růžovém oblečku s bicyklem a paní někde uprostřed hlediště podá její objednávku. Ta se hned lačně zakousne do šťavnatého burgeru (kéž by někdy vypadaly tak jako v reklamě). Na nechápavou otázku z pódia „Proč?“, odpoví žena jen pokrčením ramen a přidržlým: „Protože chci“. Sál aplauduje, to je ono! Vlastně je to geniální a prosté. V té odpovědi, která se stala novým mottem celé firmy je skutečně vše o dnešku. Neúcta k ostatním, neochota strpět jakékoli, byť sebemenší, nepohodlí. Co na tom, že obtěžují ostatní, já chci! Hrubost a na odívavěná nezdvořilost, rezignace na pravidla slušného společenského chování. Nekonečný hédonismus. Frackovské pojetí svobody, osvobozené od jakýchkoli mantinelů a odpovědnosti. Protože chci. Rozmazlené nevychované děcko. Marketéři to vystihli dokonale. Soudobý liberalismus v celé své kráse“ (<https://www.institutvk.cz/clanky/2447.html>).

Rozmazlení nevychovaní frackové se elitářsky považují za výjimečné osobnosti (přítom jsou zoufale nevzdělání tupci, bez společenského i historického přehledu, neschopní číst knihy, neschopní dorozumívat se větami a nikoli blekotáním, výkřiky či smajlíky). Považují se za nositele jediné woke Pravdy, za morální kompas a majáky (ve skutečnosti jsou kýčovitými chucpe pozéry) a jsou bytostně přesvědčeni o svém vyvolení zachránit svět a pokrokářsky spasit ostatní i proti jejich vůli. Přesné vystižení dnešních agresivních aktivistických libtardů. Každá smysluplná vize tudíž nesmí opomenout klíčovou otázku, co s liberalismem? A co s libtardy?⁴¹ Za připomenutí stále stojí památná věta A. Lincolna: „Můžete šidit všechny lidi nějaký čas, a některé lidi po celý čas, ale nemůžete nikdy šidit všechny lidi po celý čas“.

3. Reflexe doby

Pět poznámek k práci na vizi v rozsahu jen 2/3 tezí Luthera

Jaroslav Šulc

Šulcovy články - to zní hrozně nafoukaně, že? ... ale autor přitom neaspíruje konkurovat Lutherovu náhledu na – v jeho době – frekventovaná společenská témata morálnosti odpustů a těch, co s nimi kupčí. To ani náhodou. Navíc ve fontech Courier New vel. 11 se jeho články vejdu do 235 řádků a zaberou necelých 12,5 tisíce liter včetně mezer, kdežto já už jsem toho za poslední dva roky napíndal násobně více (myslím rozsahově, nikoliv hutností sdělení – když lutherovsky mrávkárné řeči tam našťestí nebyly žádné). A protože autor nechce být tak nudný, jako Kundera v Nesnesitelné lehkosti bytí (je to k neučení i pro tak trpělivého a tolerantního čtenáře, jako jsem já), tak se omezí na pár poznámek doplňujících ty vám známé jeho předchozí fláky (pokud jste měli sílu je dočíst do konce).

Poznámka 1.

L. Zelinkou (viz Marathon 5/2032) navržený přístup kombinovat výchozí bod (společensko-ekonomickou formaci – zkratkou SEF) a vizi jako vektor její změny mi připadá šťastný a metodologicky docela nosný. Potíž spatřuji v obsahovém vymezení kategorie společensko-ekonomické formace.

Moc toho nevím o Rusku a podobě tamní SEF, ale je to nějaký podivný hybrid ve světě dost ojedinělý. Úplně jinak vypadá SEF Číny, hodně jiný jen ten SEF indický, pakistánský či indonéský. Také o SEF arabských zemí toho moc nevím, o Africe nemluvě. Ale studoval jsem materiály z minulého týdne z Johannesburgu a z nich dedukuji, že rozšiřující se BRICS sice zatím nemá pozitivní vizi SEF, ale má vizi SEF negativní: Ta má být velmi odlišná od euroatlantické, chcete-li od SEF G7. Tahle již globálně v hodně směrech dominující parta sice

40 Ke zhlédnutí namátkou např. na <https://www.youtube.com/watch?v=TnG5zb3UNp8>.

41 Anebo se fatalisticky smíříme s tím, že jsme poslední generací? Realisticky na tragický zmar nahlíží glosa L. Jakla z 21. 9. 2023 *Poslední generace*: „Pokud se neudělá něco zásadního proti dosavadním trendům, jsme poslední generací. Další už neprijdou, protože nastane konec světa. Nechceme být poslední generací, proto musíme burcovat“ (<https://www.institutvk.cz/clanky/2473.html>). P.S. Světlo na konci tunelu? Slovensko není progresivní! Šance na návrat k normálnosti a vlastní sebevědomé politice? Příklad a naděje i pro nás? Vyjedou konečně rytíři z Blaniku? Neliberální levice a neliberální pravice spolu musí vystavět neprostupnou hráz proti nemocným zfanatizovaným pokrokářům, ničícím jako zombie náš normální život. Musí společně tvrdě bojovat za záchranu zdravého rozumu, normálních lidí, života i celé naší civilizace. Ještě není pozdě. Brzy však může být!

pořádne neví, co chce, ale zato ví, co nechce. Připomíná mi to naši fialovou pětipartu – vědí, že chtějí antibabiše, ale na vlastní = pozitivní program už se nezmohli (a podle toho to taky tady vypadá).

Poznámka 2.

Takže jestli si neujasníme náš výchozí bod SEF, pak asi nemá valný smysl meditoval nad změnovým vektorem. Vím, že samochvála smrdí, ale nemůžu jinak:

- v eseji K výchozím příčinám dnešní krize a možným východiskům, napsanou někdy kolem letošních Velikonoc, jsem si nějak vymezil SEF v českém provedení, ukázal na faktory jejího formování, narůstání její rdousící (ne)efektivnosti, když v části třetí pak nadhodil, kde (podle mého) asi jsou reálná východiska z dnešní krize;
- v navazující stati Cizí krmelec aneb kudy zpět k ekonomické suverenitě pak rozebírám protisměrné toky dividend do a z republiky;
- a díky Janě Simonové jsme se společně dopracovali někdy před prázdninami k úvaze Reforma veřejných financí a levice. Sebekriticky přiznávám, že už se některé argumenty, týkající se bezperspektivnosti SEF v českém provedení, začínají opakovat, ale holt nelze jinak.

Nejsem si ale vůbec jistý tím, zda můj náhled na SEF v českém provedení sdílí ostatní, nicméně naivně doufám, že nebudou rozporovat aspoň základní kontury. My starší obsah poznámky pod čarou známe z osobní zkušenosti. Ale cituji Kotrbu, jehož náhledy z 99 % sice sdílím, tak obšírně proto, abych rozptýlil možné obavy ze záchvatu sentimentu u mé osoby. Jeho docela objektivní popis minulosti je jedna věc a vize/vektory věc druhá. Tady říkám ne! Neboť soudím, že stejně tragicky, jako probíhá a dopadá současná restaurace kapitalismu v této zemi, by nutně dopadl případný pokus o restauraci reálného socialismu. Čímž však netvrdím, že o takovéto zoufalosti mohou některé sociální skupiny/party stejně smýšlejících občanů aspoň v duchu a u piva snad i snít, či při vhodné konstelaci se o ni i dokonce pokusit. Ale nepochybuji o tom, že byl by to slepý vektor. Tahle země je už přece úplně jinde – co do osobních zkušeností různých generací, dobře organizovaného a velmi systematického vymývání mozků mediálním mainstreamem, sociální stratifikací, schopností se organizovat, prošpikování veřejného prostoru agenty cizí mocnosti atd.

Poznámka 3.

Moc se mi nechce meditoval nad geopolitickými konsekvencemi případných vektorů z naší SEF. Vidím tu totiž mimořádně hustý vějíř variant, kde tato země bude ve valné většině případů zase v lepším případě jen pátým kolem u vozu. Ale historie matka moudrosti.

Před týdnem (a zhruba celý měsíc mu předcházejícím) jsme byli svědky hysterie okolo "vzpomínek" na 55. výročí srpnové invaze. Včera mi J. Šolta poslal dosud ne úplně známé informaci o pravé příčině "vstupu pěti spřátelených armád". Žádný obrodný proces, žádných 2000 slov, žádné riziko kádrového zemětřesení po (nakonec ilegálně ve Vysočanech proběhlého, avšak brzy stornovaného XIV. sjezdu KSČ), žádná Šikova ekonomická reforma atd. atd., ale čistě vojensko-strategická parita s NATO. Podle vojenského historika Fidler, ale já tutěž informaci mám i z jiných pramenů, a teď ho obšírně cituji:

"V té době docházelo souběžně mezi Východem a Západem k závažnému jednání ohledně omezení vlastnictví jaderných zbraní. Právo na ně nakonec získalo pět států. Na cizím území mohly být podle smlouvy jedině v případě, že tam budou umístěny i jednotky jednoho z pěti zmíněných států. Dohromady šlo u nás o dosti zapeklitou situaci: sklady byly prostě dokončením, ale podle smlouvy, která měla v platnost vstoupit v září 1968, jaderné zbraně u nás být prostě nesměly - pokud by zde současně nebyla i sovětská armáda. (...) Během jara a léta 1968 sem z Moskvy kvůli tomu dorazily nejméně tři delegace. Chtěly prosadit, aby se do Československa přesunuly aspoň dvě sovětské divize. První taková nabídka přišla již v roce 1955, když se Sověti stahovali z Rakouska. Novotný jim ale tehdy řekl NE. Na tomto postoji trval až do svého kariérního pádu, jeho následovník Dubček s ním byl v tomto zajedno."

Redaktor: Překvapuje mě, že si dovolili Moskvě oponovat.

"I pro mě je to záhada (říká Fidler). Mám interpretačně velmi odvážnou představu, že toto byl pravý důvod, proč byl Novotný na přelomu let 1967 a 1968 politicky odstaven. Ať už to bylo jakkoli, Československo ještě 20. srpna 1968 zůstávalo na dotyku dvou aliancí ve středu Evropy osamoceným ostrůvkem bez jaderných zbraní. Důležité je přitom dodat, že zmíněná smlouva byla přísně tajná. Do dubna 1968 o ní v republice věděli oficiálně tři lidé: prezident Novotný, ministr obrany Bohumír Lomský a náčelník generálního štábu Otakar Rytíř. Do konce dubna 1968 všichni tři odešli z funkcí. Lomský zřejmě informace předal svému nástupci Martinu Džúrovi, O. Rytíř novému náčelníkovi generálního štábu Karlu Rusovovi. Velmi pravděpodobně byla tato informace předána také Alexanderu Dubčekovi, který její dosah ale podle všeho nepochopil."

Když se vrátím do přítomnosti – a odkazuji na první poznámku výše: jestli se nevysmekneme z chomoutu EU + NATO, což je téměř jisté, ne však nemožné (hodně bude záviset na podobě konce konfliktu RF/UK a na dalších peripetiích Green Dealu a jeho devastačních dopadech), tak budeme jen pasivně sledovat transformaci evropského modelu SEF coby vcelku bezvýznamná a v podstatě lokajská součást těchto institucí. Naše diskuze KUDYZKRIZE tedy budou poněkud irelevantní. Bohužel. Což jistě neznamená, aby se v nich nepokračovalo,

ale s vědomím, že to může být jen intelektuální gymnastika, takže žádné velké zklamání, když to vyvane do luftu. Aspoň budeme mít čisté svědomí.

Nicméně západní svět okolo nás, ke kterému se tak toužebně někteří z nás opakovaně lísáme, tedy ta zhoubná podoba euroatlantické podoby SEF, si v případě potřeby nebere rukavičky. Šance, na které po několik dekád stavělo Německo svůj dynamismus (kombinace levných energií z ruských uhlovodíků s možností preferenčního odbytu zboží Made in Germany na ruském i mnohem hladovějším a perspektivně výnosnějším čínském trhu, byla dominantními neocony U.S. provenience rázně – a pro ty méně chápavé i docela hlasitě výbuchem Nord streamu II. – nekompromisně zmařena.

A česká ekonomika, coby přívěsek hlavně té německé, na to jen tiše a bezmocně zírá, resp. se sklopenýma očima dusí své vlastní domácnosti i firmy prostřednictvím drážďanské energetické burzy nehoráznými cenami (panu Pačesovi se musí ježít na hlavě pa.... vlasy). A to je jen jeden poměrně známý případ. Bohužel podobné to je ve všech odvětvích, kde český stát fakticky ztratil možnost cokoliv reálně ovlivňovat (vodou počínaje a léky konče), ale už se zase opakují.

Poznámka 4.

Rovněž nemíním komentovat prudký obrat k militarizaci české společnosti, čtyřnásobek výdajů na zbrojení za deset let už zmínil Václav Klaus. Zájemci si moji analýzu tohoto procesu mohou přečíst v posledním čísle Naší pravdy. Přitom nejde ani tak o ty tolik diskutované dvě procenta z HDP, už jsme po pár dekád dávali i více (samozřejmě v relativním vyjádření).

Zatím však nevidím, že by někdo našim současným šéfům a šéfkám ve Strakovce a na Hradě si troufl vysvětlit, že náš veřejně oznámený požadavek na nákup F 35, coby nosičů jaderných zbraní, je současně výzva adresovaná zemi, proti které by měly letadla vzlétnout (ze tří již v nejbližší době draze rekonstruovaných startovacích drah), aby souřadnice těchto lokalit zadala do svého systému řízení palby coby cíl pro rakety středního či dlouhého doletu s jadernými hlavicemi... a tady už jde o život!

Poznámka 5.

Pokud někomu připadají předchozí dvě poznámky až příliš morbidní, můžu odpovědět coby dlouholetý rybář: Jestliže je dobře navnaděno na správném místě, kde se ryby potulují a na háčku, máš pro ně přitažlivou nástrahu, pak ani záběr není vyloučen. Věřte, že to platí.

Několik poznámek k „lutherovským“ tezím J. Šulce

Radim Valenčík

V poznámce 1 J. Šulc reaguje na jeden z úvodních podnětů L. Zelinky, totiž (cituji): "*základním úkolem organizátora je zafixovat výchozí bod a vektor pohybu*". V tom má nepochybně pravdu, ale – jak vždy zdůrazňoval Hegel – začátek je vždy to nejtěžší, protože to, čím se začíná, musí být rovněž zdůvodněno...

2. Připomenu alternativu, kterou jsem napsal ve druhé části:

- První alternativa: Jsme na prahu změny společensko-ekonomické formace, která začíná uchopením politické moci, administrativním znárodněním a využitím těchto možností k prosazení modelu funkční ekonomiky, která musí v první fázi využívat trh a zabezpečit, aby místo přechodu od administrativního postátnění došlo ke skutečnému zespolečenštění, nikoli k recidivě vzniku djilasovské "nové třídy".

NEBO

- Druhá alternativa: Současná civilizace prochází obdobnou a v řadě momentů podobně bolestivou změnou plnou zvrátů, jakou byla **průmyslová revoluce**, v jejímž důsledku se na základě změn v oblasti materiálních sil (technologické základny) postupně měnily i výrobní vztahy včetně vlastnických. Pokud tehdy byl novým sektorem, který se stal dominantním, **průmysl**, nyní jsou tímto novým sektorem **produktivní služby**, tj. služby zaměřené na nabývání, uchování a uplatnění schopností člověka, služby umožňující přeměnu volného času (danou technologickým pokrokem) k plnému rozvoji člověka, který působí jako nejvíce dynamizující produktivní (výrobní) síla. Tím postupně dochází i k větší míře reálného zespolečenštění výrobních vztahů (včetně vlastnických) a vytvoření podmínek, za kterých je "*svobodný rozvoj každého jednotlivce podmínkou rozvoje všech*".

Domysleme, co z toho vyplývá, pokud platí druhá alternativa (a většina marxistů se cca 150 let) odchýlila od Marxe a mýlila se. Není čas vrátit se k původnímu pojetí, které Marx dává v *Předmluvě ke kritice politické ekonomie*? Připomenul jsem klíčový citát zde:

"Na jistém stupni svého vývoje se materiální výrobní síly společnosti dostávají do rozporu s existujícími výrobními vztahy, nebo — co je jen právní výraz toho — s vlastnickými vztahy, v jejichž rámci se dosud pohybovaly. Z vývojových forem výrobních sil se tyto vztahy proměňují v jejich pouta. Nastává pak epocha sociální revoluce. Se změnou hospodářské základny převrací se pomaleji nebo rychleji celá ohromná nadstavba. Zkoumáme-li takový proces převratů, musíme vždy rozlišovat mezi materiálním převrácením v hospodářských

výrobních podmínkách, jež lze přírodovědecky přesně zjistit, a mezi právními, politickými, náboženskými, uměleckými nebo filosofickými, zkrátka ideologickými formami, v nichž si lidé tento konflikt uvědomují a jej vybojovávají. Jako neposuzujeme jednotlivce podle toho, co si sám o sobě myslí, právě tak nemůžeme takovou převratovou epochu posuzovat podle jejího vědomí, nýbrž naopak toto vědomí musíme vysvětlovat z rozporů materiálního života, z existujícího konfliktu mezi společenskými výrobními silami a výrobními vztahy. Společenská formace nikdy nezaniká dříve, dokud se nerozvinuly všechny výrobní síly, pro které je zralá, a nové, vyšší výrobní vztahy nikdy nenastupují na její místo, dokud materiální podmínky jejich existence nedozrály v lůně staré společnosti samé."

Celá Předmluva ke kritice politické ekonomie (a je hodně dobrá, stojí za přečtení) je zde:

https://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1859/Ke_kritice/predmluva.htm

Vrátím se k tomu podrobněji, zde jen naznačím. Co kdyby K. Marx důsledně uvažoval takto (to není citace z Marxe, ale hypotetická alternativa toho, co mohl říci a co lze vyčíst, resp. R. Richta vyčetl, z jeho *Rukopisů "Grundrisse"*):

"Dynamický rozvoj technologií bude uvolňovat člověka z bezprostředního výrobního procesu. Jeho místo budou zaujímat stále samostatněji se chovající a dokonce v reakcích na prostředí se rozhodující technologie (automaty). To uvolní obrovské množství volného času, což ovšem nemusí znamenat, že se člověk stane zbytečným, ale naopak to, že se jeho práce stane prací **všeobecnou**, vyžadující kvalitativně vyšší stupeň rozvoje schopností vlastních člověku. Tento rozvoj schopností **nedokáže zajistit zdokonalování technologií**, které jsou spojeny s **průmyslem**, ale jen **nový sektor**, který převezme vůdčí roli v ekonomice po průmyslu a stane se dominantním sektorem, **sektor, který bude zaměřen na rozvoj produktivních sil člověka**, jejich uchování a uplatnění. Tento sektor změní současné vzdělání, péči o zdraví a další oblasti, které v důsledku přežívání feudálních pozůstatků v ekonomice v podobě administrativně-mocensky ovládaného přerozdělování tlumícího tvořivosti mají podobně zmrzačené postavení v ekonomice jako kdysi cechovní výroba. **Přechod k nové společnosti bude probíhat zdoluhavě, obtížně, se spoustou zvrátů**. Úskalí, která společnost čekají, jsou patrně mnohem větší, než ta, kterým byla poznamenána epocha průmyslových revolucí."

Patrně není nutno připomínat, že máme šanci posunout pěstování vize o kus dál a že k tomu může přispět každý svým komentářem, obsáhlejším pojednáním i vlastní alternativou vize.

J.Šulc má pravdu, že jsme v mnohem obtížnější situaci, než si většina lidí uvědomuje. Čeká nás doba turbulencí v oblasti finanční, ekonomické, politické, nedejbože vojenské. Německo jako lídr EU selhalo a stalo se maňáskem USA (upadající, ale nebezpečné supervelmoci s vetřelcem globální moci v těle). My jsme pod vlivem této cizí moci ještě více a už beztak poslušné Německo ještě kopeme prostřednictvím naší vlády pod kotníky, když chce uhrát alespoň něco.

Tak teď trochu toho optimismu: V komplexních eu-turbulencích se podle mě bude těžiště určité stability a východiska k řešení problémů postupně přesouvat do STŘEDO-unijního prostoru. Zde máme velkou šanci na rehabilitaci našeho postavení ve světě. Mj. zatímco atlantická část EU (včetně její odpadlé složky) patřila mezi globální expanzisty a dodnes nese následky v pojetí své politiky, tak středo-unijní prostor vždy oblast, ve které je dnes, EU před nájezdníky (z východu) chránil.

Odkud kam jdeme

Rostislav Čuba

Pokusím se rozdělit odpověď do vámi určených třech okruhů.

Dovolím si zjednodušit vaše sdělení do bodů a zmíněných třech okruhů, které jste jmenoval.

Odkud kam:

Existují dvě různé verze toho, kam společnost směřuje.

- První verze se týká společensko-ekonomické formace a snahy zabránit jejímu zvrácení.
- Druhá verze zmiňuje sestupnou etapu kapitalismu a možnou vizi v této situaci.

Východisko:

Zdůrazňujete potřebu dosáhnout shody na základních prvcích. Bez dosažení této shody nelze dosáhnout kompatibilních výsledků.

Vektor:

Zde navrhuje dva vzájemně propojené vektory změny.

- První vektor se týká změny směřující k "návratu člověka k člověku"
- Druhý vektor zahrnuje změnu paradigmatu (světonázor) a pohledu na realitu.

Odkud kam:

Dostala se mi do rukou kniha s názvem "Co nesmíme vědět" od Michaela Morrise. Upřímně, nečetl jsem celou knihu, ale přečetl jsem si "Shrnutí". Myslím, že autor poměrně přesně popisuje mé chápání významu "Odkud kam". Chci podotknout, že autor napsal knihu v roce 2011. Obecně souhlasím s velkou částí toho textu, někde bych se vyjádřil trochu jinak, v některých věcech se drobně odchyluji, ale to není až tak podstatné. Ze shrnutí knihy:

"Náš svět skrytě řídí malá skupinka lidí - prostřednictvím peněz a bank, které má do značné míry pevně ve své moci. Tyto klany neovládají jen hospodářství, nýbrž také vlády a nadnárodní organizace jako je Organizace spojených národů, Světová banka, Mezinárodní měnový fond a BIZ (=Banka pro mezinárodní platby). Ovládají značnou část tisku, vědy, školství a dokonce manipulují s počasím. - Cílem této finanční elity není nic menšího než světovláda! Je připravena přinést mnoho obětí, dokonce lidských, o nichž jsme si mysleli, že náleží hluboké minulosti. Tato individua, která sama sebe považují (a označují) za filantropy (=přátele lidstva!), jdou v nejoprávnějším slova smyslu přes mrtvolu. Jsou zorganizováni v tajných spolcích a považují se za něco lepšího než ostatní. - Tyto rodiny věří, že mají právo utiskovat a zotročovat zbytek lidstva. Nás nazývají "nečistými", sebe "osvícené". - V zásadě je lhostejné, zda se tyto mocichtivé rodiny jmenují Rothschildovi, Rockefellerovi, Horákoví nebo Novákoví. Jsou pouze špičkou ledovce, jenž vyrostl na starých zkorinatělých mocenských strukturách a zpátečnickém myšlení - tento led však taje. - Rozhodující je, aby konečně, pokud možno, mnozí uznali, že tyto mocenské struktury skutečně existují. Značná část obyvatel Země se totiž doposud vytrvale brání tomu, aby si připustila (a uvědomila), že v pozadí světového dění existuje reálná, neviditelná vláda, která má nesmírný hlad po stále větší moci..."

Buďte ti, kdo všechno změňte! Buďte jiskrou, která přeskóčí na ostatní! Buďte onou poslední kapkou, díky níž pohár přeteče! Buďte proměnou! A bděte!"

(Potud ukázka z M. Morrise.)

Dovolím si volně navázat úryvkem ze svého textu, který se nazýval RŮST.

Přichází změna!

"Revoluci vymyslí génius, realizují ji fanatici a vlády se chopí lůza!"

Přicházíme do úplně nového stavu, populace v rozvinutých zemích přestává růst, přichází fázový přechod, jedná se o velkou změnu. Ale uveďme si příklad posledního vývojového období.

Měli jsme zde feudalismus, kapitalismus a globální kapitalismus.

Pro analogii a lepší srozumitelnost použijeme vodu, jako reprezentant jednotlivých vývojových stádií.

Když tady byl feudalismus, lidé žili v prvním skupenství H₂O. Kolektivní soudržnost představoval led. Lidé měli své hodnoty a životní potřeby, ale energie, která se kolem ledu pohybovala, způsobila fázový přechod a led roztál. Tomuto novému období se říká kapitalismus, molekula tekuté vody změnila kolektivní soudržnost a změnila hodnoty. Potřeby lidí si vynutily i změnu politiky. Energie se dál zrychluje a voda se dostala do varu. Této horké bouřlivé vodě, kdy jsou molekuly v neustálém pohybu, se začalo říkat globální kapitalismus. Opět se změnila hodnoty a změnila se i kolektivní soudržnost. Nyní jsme před dalším fázovým přechodem, voda se mění do nového skupenství vodní páry. Toto skupenství je diametrálně rozdílné od ledu, nebo tekuté vody, přesto je to stále H₂O. Vše bude jinak, starý řád zahyne, elity se vymění, po zemědělcích, průmyslnících, bankéřích přijde elita, která změní politický řád. Parlamenty zaniknou a vše se změní. **Kapitál nebude hybnou silou, všechno se bude soustřeďovat na kolektivní součinnost, tak aby lidstvo nezničila neomezená spotřeba a růst.**

Východisko:

Souhlasím s vámi, že je zapotřebí dosáhnout shody na základních prvcích. **Bez dosažení této shody nelze dosáhnout kompatibilních výsledků.**

Nevěřím, že lze cokoli opravit, nebo částečně couvnout do starého období. Před námi je úplně jiná budoucnost, kterou si mnohdy neumíme ani představit. Sami se zamyslete, zda v období kapitalismu jsou možné feudální hodnoty. Já vím, že někteří by si to přáli, ale tak to nefunguje. Sedmdesátá, devadesátá léta atd. Led, voda, vroucí voda, vodní pára.

Poznámka: rozlišují KAPITALIZMUS (chladná voda) a GLOBÁLNÍ KAPITALIZMUS (horká voda).

KAPITALIZMUS - období, kdy znáte kapitalistu - osobu, která vlastní konkrétní podnik (Baťa, Ford atd.).

GLOBÁLNÍ KAPITALIZMUS - období, kdy neznáte konkrétní osobu - majitele podniku (vlastník je neznámý akcionář, fond atd.).

My přicházíme do období, které je v abstraktní představě vodní páry. Tyto hodnoty a soudržnost budou tak rozdílné, že se tomuto stavu bude muset přizpůsobit vše: politika, hospodářství, lidské hodnoty! Vše!

Současné elity bojují a válčí o udržení starého světa. Bojí se lidí, že je vyřadí, stejně jako feudální šlechta byla vyměněna, a to krutě a nekompromisně. Pochopte – proto, že vymýšlí všechny ta **omezení pohybu nebo omezení myšlení.** Nic jim to nebude platné. Jejich peníze v určitém okamžiku shoří a lidé v tom okamžiku již začnou vyznávat jiný hodnotový systém.

Podívejme se na to jinak. Můj otec zformuloval šest motivačních faktorů.

- Faktor existenční
- Faktor strachu

- Faktor hmotné zainteresovanosti
- Faktor morálního ocenění
- Faktor seberealizace
- Faktor radosti s práce

Můžeme si je rozdělit i do různých vývojových etap:

Faktor existenční:

Doba, kdy se člověk musel postarat o svůj kmen a jeho existenci. Nerozhodovaly zde peníze, ale pouze motivace jak přežít.

Faktor strachu:

Reprezentuje dobu otrokářskou a feudalismus. V této době bylo dominantní obdělávání půdy, tudíž v této době bylo největším zaměstnavatelem zemědělské odvětví. Peníze nebyly nejdůležitější hodnotou, rozhodující byla půda. Větší význam jak peníze měl původ. (Bohatý šlechtic s penězi poklekl před chudým králem bez peněz tečka).

Faktor hmotné zainteresovanosti:

Reprezentuje dnešní dobu – průmyslovou, kapitalistickou.

Vše ovládá kapitál, člověk vykonává práci za odměnu, která je reprezentovaná penězi a kapitálem. Půda již není nejvyšší hodnotou, ale jsou to výrobní prostředky a akumulace zisku (kapitálu)

Do budoucna budou dominantní faktory:

- **Faktor morálního ocenění**
- **Faktor seberealizace**
- **Faktor radosti s práce**

Na tyto tři faktory opět nemají žádný vliv peníze ani kapitál.

Vektor změny:

- **První vektor, návrat člověka k člověku.**

Svět se musí odklonit od spotřeby tak, jak ji známe dnes. Je to především problém dělby práce a s tím související tok hodnot. Hůře je na tom západní společnost, která je stimulována redistribucí nadhodnoty z dělby práce.

Pro připomenutí: v závorce uvedu vždy jednu zemi reprezentující jednu kategorii.

1. kategorie - práce za 1 USD (INDIE)
2. kategorie - práce za 10 USD (RUSKO)
3. kategorie - práce za 100 USD (ČESKÁ REPUBLIKA)
4. kategorie - práce za 1 000 USD (NĚMECKO)
5. kategorie - práce za 10 000 USD (USA)

Dovolím si se opět vrátit k textu RÚST a odcitovat část textu, proč je tak důležitá **společenská součinnost**, neboli spolupráce člověka s člověkem.

Jaká je motivace elit snížit spotřebu a omezit ráj na zemi?

Pochopili, že s ekonomikou a ekologií jsou schopni se vyrovnat, a proto se nezabývají krizemi v těchto oblastech, to nechávají hlavnímu proudu neboli mainstreamu. Máme omezený prostor pro náš život a máme neomezenou nabídku. Otázkou je, jak se vypořádáme se sociálním zařazováním obyvatelstva.

Proběhlo mnoho experimentů a teorií, které se snaží popsat a předpovědět co nás čeká.

Asi nejzajímavější experiment provedl v roce 1968 až 1972 psycholog John B. Calhoun.

Doktor Calhoun vytvořil v laboratorních podmínkách dokonalé prostředí pro skupinu myší, kde jediný omezující faktor byl prostor. Myši měly neomezený přístup k potravě, vodě, bylo pečováno o jejich zdravotní stav a pravidelně čištěn jejich omezený prostor.

Začala populační exploze, protože přívětivé podmínky tento druh růstu podporovaly, každých 55 dní se populace zdvojnásobila. Od 316 dne nastává období rovnováhy, kdy bylo v prostoru 620 hlodavců, v tomto množství si myši uvědomily omezený prostor. Od té doby se počet myší zdvojnásobil každých 145 dní. Ve třetí fázi dosáhl maximální počet myší v prostoru 2200, i když prostor umožňoval až 3840 myší.

V této třetí fázi se zhroutila sociální struktura a normální společenské chování. **Začala se objevovat skupina vyvrhelů. Jednalo se zpravidla o mladé myši, které nebyly schopny zaujmout místo v hierarchii, která byla v prostoru již obsazena. Myši byly často pokousány a zvyšovala se agrese.**

Tato situace dospělé samce zlomila. Když nebyli schopni udržet obranu svého území, tak následně přestali bránit i březí samice. Stali se z nich "the beautiful ones" (krasavci). Krasavci se starali pouze o úkoly, které byly pro jejich zdraví zásadní. Jedli, pili, spali a upravovali vzhled svého kožíšku. Ztratili zájem o reprodukci. Následně ztratili také své sociální zařazení a bylo pozorováno, že se stali velmi hloupými.

U jiných samců se projevil poruchy chování, hyperaktivita, sexuální deviace, agresivita, kanibalismus a patologická plachost, která vyústila v to, že za potravou a vodou chodili po prostoru pouze v noci, kdy ostatní spali.

Březi samice se přestaly cítit pohodlně, staly se agresivní až do té míry, že začaly zabíjet svá mláďata, odmítly se dál reprodukovat a v ústraní se začaly starat jen o sebe. Staly se z nich krasavice, nebo také "singl" (nezadané), které začaly přebírat sociální funkce, a to především kvůli slabosti samců.

Samečci se dále spojovali s jednotlivci svého pohlaví a ukazovali vůči samičkám neoprávněnou agresi.

Věkový průměr byl do předposlední fáze 776 dnů, v poslední fázi se tento průměr snížil o 200 dnů a úmrtnost mláďat dosáhla 100 %. I přes hojnost potravy samice zabíjely a jedly svá mláďata. Po 1780 dnech od zahájení experimentu zemřela poslední myš.

Doktor Calhoun, v závěrech konstatoval, že **fyzické smrti předcházela smrt ducha**, neboli v nich zemřela kolektivní součinnost. V tomto mezidobí vegetativního stavu již nebyla u těchto asociálů naděje na změnu. Ta se projevuje i tak, že společnost není schopna reakce na vnější vlivy.

Žáci pana doktora Johna B. Calhouna, několikrát opakovali stejný experiment s myši, a to se stejným výsledkem.

Zajímavý výsledek měl pokus, když odebrali skupinu myši ve chvíli, kdy u nich ještě neproběhla smrt ducha (sociální smrt) a vložili je do nového prostředí, s tím rozdílem, že omezen nebyl jen prostor, ale byla omezena taky nabídka. U myši byla aktivována kolektivní součinnost, byli donuceni ke spolupráci. Například tím, že když se jedna myš chtěla napít, jiná se musela dostat na jiné místo, tak aby rozkapala kapátko a první myš se mohla napít, atd.

Kolaps myši společnosti se nekonal.

- **Vektor druhý paradigma, neboli změna způsobu myšlení k novému a odlišnému způsobu chápání světa.**

V podstatě celý tento text je určitou odpovědí na tento druhý vektor.

Je to můj pohled na chápání a vidění světa.

K „vektoru změny“

Radim Valencík

Pokud jde o vyústění změny, tak nejenže souhlas, ale R. Čuba mně mluví přímo z duše, z toho, jak to chápu a cítím. Přitom výše uvedená motivace lidí k tomu, co by K. Marx nazval "všeobecnou prací", bude současně znamenat zásadní zvýšení efektivity ekonomického systému ve smyslu vztahu, resp. podílu "výnosů" (toho, co bude potřeba k naplnění bohatství lidského života, kde bude možné poskytnout téměř cokoli, co život člověka obohacuje) a "nákladů" (času a zátěže přírody, kdy produkci v podobě produktivních služeb a jejich technického zabezpečení bude možno vyprodukovat z téměř ničeho).

Pokud chceme pochopit "velkou změnu", o které se oprávněně hovoří, musíme co nejlépe způsobem rozfázovat (rozlišit etapy) dosavadní vývoje (v dosavadním vývoji). Schéma "*feudalismus, kapitalismus a globální kapitalismus*" má svoji určitou vypovídací schopnost, ale dávám ke zvážení i tuto etapizaci: Ekonomické systémy s dominantním sektorem sběračství → lovectví → pastevectví → zemědělství → **průmyslem** → **produktivními službami** → technologiemi umožňujícími překonat některá časoprostorová omezení, do nichž je lokalizován vznik lidské civilizace.

Doporučuji přečíst, promyslet a procítit pasáž o myších alespoň třikrát. Odpovídá to modelům evoluční stability v rámci matematicky podložené teorie her. Připomenu:

"Jakmile dojde k pokroku nějaké populace (ať již v rámci přírodního nebo společenského vývoje), jakmile se populace dostane o něco výše, než byla a nemusí usilovat o každodenní přežití, začnou v ní nezadržitelně bujet mechanismy toho, co bych nazval parazitování na úspěchu (pro současnou civilizaci je to prorůstání struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad s pozičním investováním segregujícím společností). Obojí je možné právě díky "polštáři evolučního úspěchu". Tím se zablokuje další pokrok, končí postup vpřed a populace (v případě společnosti civilizace) začne upadat. Zahubí jí právě to, co ji zrodilo, onen evoluční úspěch, který vytvořil živnou půdu pro "endoparazity", tj. pro ty parazity, kteří jsou z dané populace a nikoli zvně."

Celé a důležité: <https://radimvalencik.pise.cz/10303-vize-jakou-potrebujeme-176.html>

Návazně pak:

"Technologický pokrok vymaňuje civilizaci z konkurenčního tlaku přírodního výběru, poskytuje ji polštář blahobytu (možnost "užívat si nad poměry"), ale tím likviduje stávající mechanismy evoluční stability a poskytuje obrovský prostor pro endoparazity; tyto endoparazity, právě tím, že jsou endoparazity (tj. parazity z vlastního kmene) ztrácejí schopnost "přesahu přesahů", jejich agresivita a tupost současně jim umožňuje dosažení poziční převahy a návazně nasměrování civilizace ke zhoubě (raději zánik než ztráta pozic). – V současné době řádění endoparazitů můžeme sledovat doslova v přímém přenosu."

Celé a důležité: <https://radimvalencik.pise.cz/10989-vize-jakou-potrebujeme-571.html>

A zapamatujme si: "fyzické smrti předcházela smrt ducha"!!! Jakmile společnost ztratí vizi, degeneruje. Jak zabránit "smrti ducha", resp. "sociální smrti"? Lze to jinak než bez perspektivní, realistické a přitažlivé vize (ať ji již pojmenujeme jakkoli)?

Na motivy přednášky Ivo T. Budila

Radim Valenčík

Na online setkání k pěstování perspektivní, realistické a přitažlivé vize přednesl I. Budil velmi podnětnou přednášku. Zde je její záznam:

<https://www.youtube.com/watch?v=gK89b4GpZgw&t=8s>

Stručný přepis hlavních myšlenek je zde:

<https://radimvalencik.pise.cz/11176-vize-jakou-potrebujeme-681.html>

Připomenu okomentuji to nejdůležitější:

Pro současný vývoj má zásadní význam polarita či soupeření idejí, jejichž zakladatelem byl na jedné straně Malthus, na druhé straně List.

Tato polarita se promítla i do odlišných pohledů na otázku globálního uspořádání světa mezi Churchillem a Rooseveltem. Vyhrotila se v dnešní době, kdy politika v tradicích Malthuse přivedla svět do krize. BRICS představuje určitou šanci na návrat ke světu založenému na vyvážené moci národních států a ekonomicky efektivním i lidsky vstřícném řešení sociálních otázek.

K tomu bych ještě dodal: Tuto polaritu dnes reprezentuje zejména **Klaus Schwab** (v intencích Thomase Malthuse) jako **ideolog současné globální moci** na jedné straně, na druhé straně velmi rozmanité hnutí BRICS, které svoji ideovou základnu teprve hledá, které je reprezentováno velmi rozmanitým spektrem politiků s různými zájmy a které "svého Friedricha Listu" ještě nemá a patrně ze závažných důvodů nějakou dobu ještě mít nebude.

Nyní k tomu hlavnímu důvodu, proč se k tomuto tématu vracím. Výše uvedená polarita totiž bezprostředně souvisí s rolí **pozičního investování** ve vývoji společnosti a s možností jeho zviditelnění.

Připomeňme, že **poziční investování je založeno na přeměně majetkové výhody ve výsadu, v pozici, ze které lze diskriminovat toho, kdo tuto majetkovou výhodu nemá.** Jako takové má poziční tendenci vyvolat nikoli produktivní konkurenci, ale konkurenci v oblasti pozičního investování, která nutně vede k monopolu hierarchické (kastovní) moci, viz **Struktura současné globální moci:**

<https://radimvalencik.pise.cz/10793-struktura-soucasne-globalni-moci.html>

Malthus je ideologem společnosti, která je deformována pozičním investováním, jejíž mocenskou základnou je poziční investování a jejíž ideologie má tuto skutečnost kamuflovat.

List je ideologem společnosti, která se snaží odstranit největší excesy vznikající v důsledku majetkové nerovnosti, jejíž moc vyrůstá z podmínek rovnosti příležitostí nedeformované majetkovými rozdíly, a na tom je založena i její ideologie, aniž by ovšem odhalila roli pozičního investování.

Role pozičního investování ovšem "přehlédli" i Karel Marx. To je jeden z důvodů, proč se postupně jeho učení, jeho intelektuální přínos dostal "mimo hru" a proč se nejen mimo hru, ale do značné míry i na stranu krajní reakce dostává podstatná část levice, která se k Marxovy s "**plným nepochopením**" jeho učení hlásí.

Jinak a stručně řečeno: **Zatímco společenské síly jejichž moc je založena na pozičním investování svou ideologií tuto skutečnost úspěšně zastřely a úspěšně zastírají do dnešních dnů, druhá strana, ta, která chce lidstvu nabídnout lepší perspektivu, tento nejintimnější a současně i nejperverznější nástroj držby a posilování moci neodhalila.**

Je to dáno i tím, že došlo k velmi výrazné integraci globálních sil a vytvoření jádra současné globální moci, zatímco v opozici proti takto vzniklému monopolu moci jsou síly, které jsou samy velmi podstatným způsobem kontaminovány pozičním investováním (tím byl kontaminován i pokus o lepší, tedy socialistickou či komunistickou společnost) a které nemají zájem roli pozičního investování obnažit.

A tak se mimo jiné otevřel prostor pro poziční investování, konkurenci v oblasti pozičního investování, která nutně vedla k porušování obecně přijatých zásad, tj. základních psaných i nepsaných společenských norem. Rozbujely se struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad a protěžování největších endoparazitů v rámci institucionálních struktur. Tak se zrodila současná globální moc. Ideově "vyzrála" od Thomase Malthuse až po Klause Schwaba.

Pokud se chceme vracet k myšlenkám Friedricha Listu a jejich vývoji (nepochybně sehrály obrovskou roli v poválečném období při budování sociálního státu v západoevropských zemích), měli bychom si současně klást i otázku, jak **reinkarnovat to, s čím přišel Karel Marx**, aby se ze zprzněného a zneužitého poznání stal významný příspěvek k pochopení současné reality.

V této souvislosti nelze přejít otázku, co k současnému dění může říci **Karel Marx**, resp. přesněji otázky:

- **Na co přínosného z K. Marxe navázat?**

- **Proč došlo k takové míře diskontinuity při navázání na jeho tvorbu?**

- **Ve kterých směrech rozvinout jeho koncepci?**

- **V čem je důležitým doplněním koncepce, se kterou přišel F. List a která našla cestu k praktickému využití a výrazně ovlivnila společenský vývoj?**

Na danou problematiku lze podle mne nahlížet i takto: Myšlenky, s nimiž přišel F. List a na které navázali další myslitelé, vytvářejí určitou **základnu pro sjednocení širokého spektra politických aktivit uvnitř zemí i mezi zeměmi**. To, že dnes jsou současnou globální mocí potlačovány a vytlačovány, si vyžaduje, aby podstatnou část náročného úkolu obrany a nápravy vůči devastujícímu působení současné globální moci převzaly ti, na které současný vývoj nejtíživěji dopadá. K těm obracel pozornost právě K. Marx a dokázal je svým dílem oslovit natolik, že bez navázání na to, jak vstoupil do vývoje světového myšlení, není patrně možné vytvořit dostatečné ideové zázemí, které by mělo účinnou sjednocující roli. K tomu směřuje několik mých poznámek věnovaných otázce, jak z hlediska současného dění aktualizovat Marxův odkaz. Zde jsou:

1. Přírodně historický proces jako základ komplexní analýzy a predikce společenského vývoje.

2. Pochopení historické změny z hlediska vývoje vlastnických vztahů.

3. Hledání evolučně stabilní strategie lidstva v nových podmínkách.

4. Kdo je subjektem změn.

5. Širší evoluční rámec změn z hlediska pochopení světa, ve kterém žijeme.

6. Místo vykořisťování poziční investování, které je nutné zprůhlednit.

Postupně k jednotlivým otázkám:

Ad 1. Přírodně historický proces jako základ komplexní analýzy a predikce společenského vývoje

Přírodně historický přístup jako základní rámec pochopení smyslu dějin se rodí již v dílech mladého **Hegela**, zejména v jeho *Fenomenologii ducha*, v části *Pan a Rab*. Z té mj. vycházel i

Francis Fukuyama ve svém *Konci dějin* (jeho nejznámější práce) a dalších dílech, kterými to, čím se proslavil (a co se tehdy hodilo rodící se podobě současné globální moci) překonal.

Připomenout nutno i našeho **Radovana Richtu**, který přírodně historické pojetí dějin převzal z Marxových *Rukopisů "Grundrisse"* a vtělil jej do famózní týmové práce *Civilizace na rozcestí*.

Ve stručném přehledu nelze opomenout ani ruského filozofa sovětské éry **Evalda Iljenkova**, který kromě skvělých filozofických děl (např. do slovenštiny přeložená *Dialektika abstraktného a konkrétního*) realizoval experiment s probuzením plnohodnotného lidského ducha osob od narození slepo-hluchých.

Poznámka: Protože se jedná o významnou, ale zapomenutou historii, uvedu některé odkazy, které se objevily s odstupem času v angličtině:

https://en.wikipedia.org/wiki/Evald_Iljenkov

<https://www.youtube.com/watch?v=WFuQVZhCiAA>

https://www.researchgate.net/publication/317987832_Lessons_From_the_Zagorsk_Experiment_for_Deaf-Blind_Psychology

Základní princip přírodně historického pojetí společenského vývoje je intuitivně velmi dobře srozumitelný:

- **Vývoj společnosti se odvíjí od toho, jakým způsobem lidé přetvářejí přírodu.**

- **Vývoj člověka jako jedince se odvíjí v rámci společenských vztahů vytvářených na výše uvedeném základě od toho, jak přetváří přírodu jako jedince.**

Vše, co hledáte v hlavě člověka (cíle, které si klade, prožitky, které vytvářejí reálné bohatství jeho života, formy myšlení či komunikace) apod. a co významného se odehrává ve společnosti (převraty, konflikty, vznik institucí, role peněz) musíte koneckonců objasnit od toho, jak člověk coby společenský tvor včleněný do společenských vztahů společně s ostatními lidmi s využitím dříve přeměněné přírody (nástrojů, technologií, dnes již i umělé inteligence) přetváří přírodu.

Jasně, srozumitelně, efektivně – bohužel většinou těch, kteří se hlásí k tomu, co nazývají "marxismem", naprosto nepochopené. Nikdo nenapáchal tolik škody při převzetí intelektuálního dědictví K. Marxe jako tzv. "marxisté". Podstatu Marxova učení přehlédli právě tehdy, kdy si začali všimnout některých jeho dalších závěrů, aniž by pochopil základ. Tím je právě přírodně historické pojetí vývoje společnosti a člověka.

Ad 2. Pochopení historické změny z hlediska vývoje vlastnických vztahů:

Toto je sice nejobtížnější otázka, ale budu se jí věnovat jen krátce, protože podrobně, včetně připomenutí zásadní pasáže z Marxova *Úvodu ke kritice politické ekonomie*, jsem se jí několikrát věnoval dříve, např. zde v souvislosti s *Posmutnělým manifestem* L. Zelinky:

<https://radimvalencik.pise.cz/11003-vize-jakou-potrebujeme-581.html>

kde je i odkaz na příslušnou práci K. Marxe:

https://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1859/Ke_kritice/predmluva.htm

Obojí nejen stojí za přečtení, ale **obojí dlužno přečíst**. Je to jeden z klíčů pochopení současnosti. K. Marx mohl změnu chápat v souladu s tím, co říká: *"Se změnou hospodářské základny převrací se pomaleji nebo rychleji celá ohromná nadstavba."*

Konkrétně se mohl zeptat: **V čem spočívá změna hospodářské základny, pokud procházíme změnou srovnatelnou s průmyslovou revolucí?**

Pak by mu v návaznosti na jeho *Rukopisy "Grundrisse"* došlo, že touto změnou, která bezprostředně a neoddelitelně souvisí s nástupem **nového sektoru, sektoru, který využívá volný čas** člověka (jako pracovní síly) uvolněný průmyslem, resp. technologickým pokrokem, který byl nastartován průmyslovou revolucí, **k rozvoji schopností člověka** jako na jedné straně předpokladu naplnění skutečného bohatství lidského života (oproti zcestnému konzumu), na druhé straně a současně jako **nejúčinnějšího faktoru dynamizujícího ekonomický růst, přitom ekonomický růst nové kvality**.

K takovému pojetí měl K. Marx skutečně nakročeno. Místo toho však přehlédl, že využití volného času jako nejvýznamnějšího faktoru ekonomiky prostřednictvím rozvoje schopností člověka a jejich přeměny v inovační potenciál společnosti vyžaduje, aby se **ze servisních služeb typu vzdělání či péče o zdraví** (ale i výchovy v rodině či prostřednictvím kultury) staly tyto služby **dominantním sektorem ekonomiky**. Ale to bychom už asi po něm chtěli hodně. V té době viděl i tak mnohem dál než kdokoli z jeho současníků, ale i těch, kteří se vývojem společnosti zabývali mnohem později.

Všimá si tak pouze procesu zespolečenštění v oblasti výroby a domnívá se, že administrativní změnou právního aspektu vlastnických vztahů (zestátněním) se otevře cesta k postupnému zespolečenštění výrobních vztahů i v oblasti rozdělování (podle schopností). Neotevřela. Otevřela se cesta ke vzniku Djilasovy "nové třídy", která si výklad Marxova učení přizpůsobila svým zájmům.

Například současná čínská společnost není ničím jiným než triumfem této nové třídy, která se dokázala nejen prosadit, ale i zabezpečit efektivní správu společnosti a efektivní organizaci výroby. Uvidíme, zda, kdy a nakolik bude schopna podpořit přechod ke společnosti, jejíž ekonomika je založena na produktivních službách.

Ad3. Hledání evolučně stabilní strategie lidstva v nových podmínkách:

Zde se odvolám též na dříve napsané: *"Technologický pokrok vymaňuje civilizaci z konkurenčního tlaku přírodního výběru, poskytuje jí polštář blahobytu (možnost "užívat si nad poměry"), ale tím likviduje stávající mechanismy evoluční stability a poskytuje obrovský prostor pro endoparazity; tyto endoparazity, právě tím, že jsou endoparazity (tj. parazité z vlastního kmene) ztrácejí schopnost "přesahu přesahů", jejich agresivita a tupost současně jim umožňuje dosažení poziční převahy a návazně nasměrování civilizace ke zhoubě (raději zánik než ztráta pozic). – V současné době řádění endoparazitů můžeme sledovat doslova v přímém přenosu."* Celé a důležité zde: <https://radimvalencik.pise.cz/11010-vize-jakou-potrebujeme-585.html>

To ještě K. Marx ve své době nemohl tušit. Nicméně geniálně (spolu s F. Engelsem) v intencích hledání společnosti zbavené všech forem diskriminace člověka člověkem, společnosti (jak ji nejdříve nazvali) "plné emancipace" geniálně zformuloval **evolučně stabilní strategii lidstva v podmínkách dynamického technologického pokroku, zvýšení role volného času využitelného pro rozvoj schopností člověka: "Jedná se o společnost, ve které je svobodný rozvoj schopností každého podmínkou rozvoje všech."**

To není jen heslo. Každý replikující se druh života, každý druh i každá pospolitost (od virů, přes rostliny, více či méně rozvinuté organismy i lidské komunity na různých stádiích svého vývoje) se musí vyrovnat s fenomenem endoparazitismu, resp. *tragédie společné pastviny* (jak zabránit tomu, aby – když to polštář evolučního úspěchu umožní – někdo parazitoval na ostatních, aby postupně endoparazitů nepřibývalo, což by vedlo ke zkáze pospolitosti či druhu).

Nositelka Nobelovy ceny za ekonomii **Elinor Ostromová** popsala evolučně stabilní strategii (ve smyslu evoluční teorie her vycházející z definice Nashovy rovnováhy) v případě jednodušších lidských pospolitostí. Ale co je evolučně stabilní strategií lidských komunit které díky technologickému pokroku dosáhly obrovského a rostoucího blahobytu: **Diktát elit v kastově uspořádané totalitě malthusovského typu, nebo něco jiného?** Z tohoto hlediska dlužno chápat Marxovu odpověď na otázku toho, kam lidská pospolitost směřuje.

Ad 4. Kdo je subjektem změn

Jedna z nejdůležitějších otázek, v odpovědi na kterou byl průkopníkem K. Marx. Subjekt změn musí vycházet z analýzy poměrů, v nichž se může tento subjekt zformovat, role, kterou může sehrát, ale i role samotné teorie při jeho formování. V našem případě mj. z toho, že **tak jako určitý subjekt vytváří vizi, tak i vize vytváří subjekt realizace vize**.

Otázka subjektu je při pěstování vize jednou ze základních. Připomeňme si, že jádro vize má podobu: ZMĚNA-SUBJEKT-POLARITA (změna v historickém kontextu, o kterou jde, subjekt, který je schopen ji realizovat, a polarita mezi těmi, kteří změnu podporují, a těmi, kteří jí brání).

Otázka subjektu má i nekompromisní kritérium správné odpovědi: **Když tuto odpověď dáte, začne příslušný subjekt schopný prosadit změnu vznikat**. Jedná se o "nejintimnější" součást teorie. Mj. proto při pěstování vize zdůrazňujeme jako jeden z jejích hlavních atributů, že musí být přitažlivá.

Otázka subjektu změny je vícerozměrná:

- Subjekt musí být společenskými subjekty nucen k tomu, aby pochopil svou roli.
- Subjekt ovšem také musí mít možnost svou roli pochopit a sehrát ji (což není totéž).
- Nutno rozlišit objektivní předpoklady procesu utváření subjektu a roli teorie (např. v podobě vize) při jeho utváření a zvyšování jeho akceschopnosti.
- Proces vytváření subjektu je procesem nabalování dalších na ty, kteří se již stali jeho součástí, pro které utváření subjektu změny dává možnost stát se jeho součástí.
- Jednou z klíčových otázek utváření subjektu a jeho konkrétní podoby je vztah mezi hegemonem hnutí a jeho spojenci (k tomu se ještě vrátím).
- Jedná se o **proces, který je zpravidla ve své latentní fázi dlouhodobý, ale za určitých podmínek zrychlí natolik, že se stane nezastavitelným** (a jako takový je velmi citlivý jak na zvládnutí latentní fáze, tak i na využití podmínek jeho přechodu do dynamické fáze).

Vrátím se k přednášce I. Budila právě v souvislosti s otázkou hegemonu a spojenců. Každá významná společenská změna může proběhnout "zdola" i "shora". Ke změně zdola dochází v situacích, kdy vládnoucí elity selžou a nejsou schopny zvládnout přeorientaci na realizaci té historické změny, o kterou jde. Parafrazující K. Marxe by bylo možné říci: Vstupenku na revoluční představení dávají vládnoucí vrstvy ovládané části společnosti svou neschopností realizovat nezbytné změny. Od pokračovatelů malthuziánského kastovníctví reformu nečekejme a grýndýlovská doktrína je větší svinstvo, než si většina lidí (i jejich nepřiznivců) uvědomuje. Proto je připomenutí ideového odkazu F. Lista tak důležité. A zejména pak toho, jak přes své pokračovatele pozitivně ovlivnil dějiny (včetně Erhardovy reformy (https://cs.wikipedia.org/wiki/Ludwig_Erhard) a následného vytváření sociální státu, nebo snahu R. Reicha (https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_B._Reich) v USA, částečně úspěšnou ještě v prvním clintonovském prezidentování, což byl jeden z posledních reálných výstupů listovské tradice.

Odpor proti současné globální moci musí (opravdu jinak to nejde) **spojit jak hnutí zdola, tak i reformní hnutí shora**. Hnutí zdola nemůže kriticky nenavázat na K. Marxe, vyrovnání se s jeho odkazem a překonání (rozvinutím) jeho odkazu. To však nestačí. Musí využít veškerou zkušenost z reformních pokusů shora i analýzy příčin jejich selhání. Musí jít ještě dál a odpovědět na otázku, proč mohlo dojít k úplnému vytlačení reformních snah shora, což nesmírně zvyšuje rizika dalšího vývoje naší civilizace. Budu se opakovat, ale znovu zdůrazním význam toho, nad čím I. Budil nyní intenzivně pracuje.

Možná se někdo zeptá: Kdo bude tím hegemonem změn? **Ten, kdo se jako iniciátor reformního hnutí prosadí shora a získá i spojence zdola, nebo ten, kdo využije rostoucí nespokojenost a bude schopen nabídnout řešení zdola a získat k tomu spojence shora?**

V tuto chvíli na tuto otázku neznám odpověď a v různých zemích se patrně půjde různými cestami. Obecně lze říci: Čím bude perspektivní, realistická a přitažlivá vize lépe propracována, tím vhodnější podmínky pro integraci sil schopných dosáhnout obratu k lepšímu vytvoří.

Ad. 5. Širší evoluční rámec změn z hlediska pochopení světa, ve kterém žijeme

V intencích přírodně historického pojetí vývoje společnosti K. Marx velmi přesně popsal základní předpoklady vzniku lidského myšlení, resp. roli všeobecně zprostředkujícího charakteru působení člověka na přírodu. Zde mnohé převzal od Hegela a jeho pojetí "lsti rozumu". Pro Marxe bylo zcela přirozené, že živá příroda vznikla z neživé a že z živé přírody vznikla příroda myslící. Některé jeho úvahy dále rozvinul F. Engels, který ovšem – poněkud překvapivě – předpokládal, že naše civilizace zanikne přirozeným způsobem po té, co Slunce v té podobě, v jaké umožňuje život na naší Zemi, přestane plnit svou funkci. K. Marx mu v tom neoponoval, i když (implicitně to z jeho pojetí vývoje jako neomezeného vzestupného procesu) měl patrně jiný názor. Domníval se, že větší nadhled na náš svět a roli naší civilizace v něm není třeba.

V době masového nástupu iracionality a vypařování smyslu žití, je otázka zařazení současného dění do co nejširšího rámce opět aktuální. Dějiny lidstva jsou epizodou přechodu od vzniku myšlení lidského typu k překonání časoprostorových bariér existence naší civilizace. Jedná se o budoucnost, kterou si na rozdíl od minulosti "nepamatujeme," ale touto budoucností je podstatným způsobem ovlivněna naše současnost.

Identifikovat logiku vývoje jako jedné z nejvšeobecnějších vlastností světa, ve kterém jsme vznikli a ve kterém žijeme, je důležité přinejmenším ze dvou důvodů:

1. Pokud správně pochopíme logiku vývoje, můžeme tím (alespoň pro přemýšlivé lidi) udělat vizi podstatně **přitažlivější**, protože jim poskytne odpověď na otázku **smyslu našeho žití** (smyslu žití každého nás) a dokonce i na otázku **smyslu bytí našeho světa** (světa, ve kterém žijeme).

2. V nejbližších letech lze očekávat poměrně intenzivní tok nových poznatků, které nás překvapí a které nám umožní pochopit to, co se v současné době odehrává, z mnohem většího a pro nás **překvapivého nadhledu**. Schopnost orientovat se v těchto poznacích na základě odhalení logiky vývoje světa je (a s novými poznatky bude ještě více atraktivní) pro **přírodovědnou a technickou inteligenci**, což jsou svým postavením ve společnosti lidé vznešeného a střízlivého ducha, jejichž mysl není kontaminována iracionálními zideologizovanými doktrínami (jak by patrně řekl I. Budil: jejichž kořeny musíme hledat již v malthuziánské

reakci na průmyslovou revoluci) uzurpujícími si status bezpodmínečně uznávaného poznání, ze kterého všechny teoretické reflexe současnosti musejí vycházet.

Ještě donedávna bylo možné uvažovat jen dva zásadní vývojové vzestupy vývoje přírody: od neživé k živé, od živé k myslící. A tak trochu bylo možné fantazírovat o třetím vzestupu, který může být spojen s překročením časoprostorových omezení vzniku naší civilizace. Málokoho by napadlo, že náš svět (pozorovatelný Vesmír) se k současné podobě propracovával velmi složitou vývojovou cestou, která rovněž zaznamenala významné vývojové vzestupy.

Vývojová logika světa (viděna z pozice naší omezenosti) může být tematizována formou následujících na sebe navazujících vzestupů:

1. Nejvzdálenější horizont nahlíženo zpětně: **Generování všech možných kombinací různých světů z kosmologického hlediska** (vznik různých Vesmírů "zadrhnutím" inflační fáze) i z everettovského hlediska (při dekoherenci, resp. kolapsu vlnové funkce).

2. **Vytváření nechaotických struktur** v některých z (ve velmi malém zlomku) vygenerovaných Vesmírů.

3. **Vznik nechaotických replikujících se a zdokonalujících se struktur** (vznik života).

4. **Pokračování vývoje nechaotických replikujících se a zdokonalujících se struktur směrem ke strukturám reflektujícím prostředí i sebe sama** (vznik člověka, etapa přírodně historického vývoje). //My jsme "sólo" civilizací. Možná jsou i dvou-civilizace či více-civilizace, tj. civilizace vzniklé nezávisle a schopné kontaktu mezi sebou, když ne přímého, tak alespoň formou efektivní komunikace. Ovšem to patrně budou jen výjimky a možnost více rozšířeného vzájemného kontaktu je vzhledem k časoprostorovým omezením v rámci našeho pozorovatelného Vesmíru prakticky vyloučena.//

5. **Překročení některých časoprostorových omezení, v nichž se zrodila naše civilizace, vstup naší civilizace do oblasti přesahů našeho pozorovatelného Vesmíru, které lze s využitím technologií dechaotizovat** (ve kterých však byl primární vznik života nemožný, resp., v nichž nemohlo dojít k 3. fázi).

6. **Propojování takto vzniklých vývojově vyšších civilizací umožněné předcházející etapou vzestupu, vznik integrované civilizace vyššího typu v oblasti přesahující náš Vesmír** (vývojové stádium, které si můžeme velmi přibližně představit pomocí Březinovy básně *Ruce*).

Ad. 6.: Místo vykořisťování poziční investování, které je nutné zprůhlednit.

Na myšlenky, které sdělil I. Budil ve své přednášce, lze nahlížet i tak, že v reakci na průmyslovou revoluci spolu soupeřily dvě koncepce:

A/ **Malthuziánská**, která se snažila a snaží reagovat na dynamické změny, které přináší konkurence a konkurencí iniciované technologické inovace a technologický pokrok uchováním hierarchie či přímo kastovníctví, společnosti založené na tvrdé majetkové segregaci, diktatuře vyselektovaných pseudoelit. K tomu využívá **investování do společenské pozice** jako základní nástroj odstavení "zbytečných". Její ideologie využívá liberální myšlenky k tomu, aby pod mlhou zdánlivé rovnosti zastřela existenci rozhodující role pozičního investování ve společnosti, tj. nemožnosti normálních lidí ovlivnit reálné dění. Protože krutá (z ekonomického hlediska) kontraproduktivní konkurence v oblasti pozičního investování vedla k masívnímu porušování obecně přijatých zásad (psaných i nepsaných, právních i morálních), došlo k **rozbujení struktur založených na vzájemném krytí porušování těchto zásad**, návazně pak ke vzájemnému protěžování těch, kteří tyto struktury vytvářely v institucionálních systémech jednotlivých zemí a prorůstání těchto struktur s pseudoelitami vyselektovanými pozičním investováním. Tím byla zplozena velmi konzistentní a současně degenerující současná globální moc, jejíž aktuální ideologii je tzv. **Velký reset** (skrytá genocida namířená proti většinové civilizaci). Současně s tím byla – zejména v západní atlantické části světa – vytlačena alternativa sociálního státu a současně ovládnuty politické síly, které se hlásily ke zdeformovanému Marxovu učení.

B/ **Listovská** (přesněji reformní, hlásící se k solidárnímu a sociálnímu státu), která se snažila na dynamiku kapitalismu hnanou konkurencí v oblasti technologií reagovat **přerozdělováním** významné části vytvořeného bohatství prostřednictvím fiskálního systému státu. Významného úspěchu dosáhla v poválečném období v Evropě. Nedokázala včas reagovat na potřebu přechodu od sociálně orientovaného přerozdělování k vytváření podmínek pro rovnost příležitostí k rozvoji a uplatnění schopností člověka, resp. k jeho společenskému vzestupu jako protiváhy pozičnímu investování. Přes snahu o spolupráci se zeměmi, jejichž mocenské systémy byly inspirovány Marxovými (byť i značně deformovanými) myšlenkami nedošlo k dostatečné konvergenci. Rostoucí neúspěchy a kolaps tzv. socialistického systému a neschopnosti navázat na nosné prvky duchovního odkazu vedly k současné ideové prázdnotě.

Co z tohoto hlediska dělat?

Pokusím se dát velmi stručnou odpověď v bodech:

- Uvědomit si to, jakou roli hraje **poziční investování** ve vývoji společnosti, k tomu vytvořit základní teoretické nástroje "**zviditelnění**" pozičního investování, systematizace jeho forem, interpretace společenského vývoje s využitím těchto nástrojů a k analýze konkrétních jevů, v nichž poziční investování hraje významnou roli. Připomenou, že poziční investování je přeměna majetkové výhody ve výsadu, resp. využití majetkové

výhody v získání výhodnější společenské pozice, z níž lze diskriminovat druhého (včetně toho, že si menšina může různými formami podřizovat menšinu).

- Pochtivě domyslet skutečnost, že **K. Marx** doložitelně o pozičním investování neměl tušení, v jeho pojetí byl tento fenomén překryt jím přesně definovaným a popsáním fenoménem vykořisťování prostřednictvím teorie nadhodnoty. (Výše uvedené tvrzení lze doložit pečlivou analýzou druhého dílu *Kapitálu*.) Současně s tím je nutné docenit roli faktu, že se poziční investování rozbujelo i v zemích, které se hlásily k Marxovu učení a k socialismu, a že Marxovo učení bylo i v těchto zemích deformováno, aby tuto skutečnost zastřelo. Tím vlastně začalo plnit zcela opačnou roli, než jí vtiskl K. Marx, bylo zneužito k posílení moci pseudoelit generovaných tímto systémem.

Doufám, že co nejvíce lidem a včas dojde, do jak zoufalé situace se dostalo ideové zázemí, kterým disponují ti, kteří chtějí zabránit *Velkému resetu*. Pokud se podaří obnova funkčního ideového zázemí, bude to o fous.

Pokusím se co nejdříve a co nejsrozumitelněji v upřesněné podobě prezentovat aparát, kterým se každému, kdo umí trochu přemýšlet, stane zřejmé, proč je poziční investování tak důležité a proč se jeho roli podařilo tak dobře a tak dlouho kamuflovat, přestože se do našeho každodenního rozhodování povědomí o existenci pozičního investování promítá (vždy, když intuitivně cítíme, že rozdělení výsledků nějaké společné akce je "nespravedlivé", že sice něco získáme, ale druhá strana získá "nebezpečně víc" či "zneužitelně víc" apod.).

4. Trochu neoklasiky

Produktivní sociálně ekonomická síla lidské vlastnické součinnosti

František Neuzil⁴²

Produktivní sociálně ekonomická síla (a energie) lidské (či mezilidské) vlastnické součinnosti (a soudržnosti) se projevuje v tom, že v konkrétně historickém rámci socialistického společenského vlastnictví představuje a ztělesňuje vlastnickou strukturu systému socialistických výrobních vztahů, v níž je každodenní sociálně ekonomická praktická aktivita (neboli vlastnické řízení), vlastnická role a funkce pracovníků, kteří se ve své konkrétní živé pracovní činnosti zabývají organizací a řízením rozličných oblastí života společnosti, dílí a podřízenou součástí celospolečensky určující, rozhodující (determinující, dominující) a sjednocující (integrující) vlastnické subjektivity kognitariární nebo tradiční dělnické třídy, a proto v této výrobně vztahové soustavě charakterizuje jednotlivé dílí a částečné, lokální vlastnické funkce a role vzájemná propojenost a návaznost, optimalizace a soulad, díky čemuž se socialistické výrobní vztahy mohou stát "konkrétní totalitou" neboli "organickou celistvostí". Marxistická filosoficko-ekonomická teorie ukazuje, že revolučně demokratická sociálně ekonomická a sociálně politická aktivita, která by měla formovat socialistický výrobní způsob nového historického typu, nemůže ustrnout při vykročení za hranice kapitalismu a nastoupení cesty budování socialismu na půli cesty mezi třídní společností a úplnou beztřídností, přičemž základním úkolem revolučně demokratického sociálního státu bude vytvářet politické a právní předpoklady pro vznikání zárodečných buněk třídy samosprávných vlastníků v lůně kapitalistické třídně sociální dělby práce a sociální struktura, z čehož dále plyne, že sociálně ekonomická základna budoucí socialistické společnosti musí být založena na oddělení profesního, profesně odborného řízení (neboli řízení výrobně silového, řízení technologických výrobních postupů a systémů), které vykonávají profesionálové s příslušnou odbornou kvalifikací, od řízení vlastnického, do něhož se, počínaje místní a firemní úrovní a konče úrovní minimálně celonárodní a celospolečenskou, mohou formou systému stupňovitě zastupitelské demokracie zapojovat všichni pracující – včetně pracovníků profesně odborného řídicího aparátu. Tímto způsobem měl fungovat model společenského uspořádání, který představovala pařížská komuna, a takto fungují vlastnické struktury, jakými jsou mondragské či slušovické (v tomto případě musíme hovořit v minulém čase) družstvo vlastníků, čili samosprávné vlastnické a podnikatelské komplexy na nadnárodní a nadstátní úrovni: systém hospodaření na základě individuálních kapitálových účtů v nich zajišťuje:

a) pružný, efektivní a výkonný systém plánovitě řízení s nezbytným minimálním počtem profesionálních manažerů, jenž dovede spojovat využívání hodnotového zákona a logiky fungování tržního hospodářského mechanismu s plánovitostí;

42 Radim Valenčík: Můj dlouholetý přítel František Neuzil napsal objemnou knihu v rozsahu téměř 500 stran, která ovšem zůstala jen v elektronické podobě. Čtení je to nesmírně náročné, protože F. Neuzil pracuje s pojmy podobným způsobem jako K. Marx a navíc s jeho dobovými, současně i aktualizovanými obsahy. Přesto se pokouším zpřístupnit některé pasáže, protože si myslím, že mají, co říci k dnešku. Dost dlouho jsem přemýšlel, jak to udělat, abych potenciálního čtenáře neodradil hned na začátku. Nakonec jsem volil cestu, která se zdá na první pohled paradoxní – začínám závěrem jeho díla.

b) propojování dílčích a částečných vlastnických funkcí a rolí od základních pracovních kolektivů až na nadnárodní a nadstátní úroveň, které bude realizovat celospolečenskou vlastnickou funkci i celospolečenský vlastnický zájem, dokonalejší podobu společenského přivlastňování, než tomu bylo u socialismu předlistopadového typu.

V soustavě výrobních vztahů samosprávného socialismu se aktivním a činným třídně sociálním bytím kognitariárního proletariátu stává všeobecná práce prací společnou a pospolitou, jejíž sociálně ekonomické "přepodstatnění" tvoří materiálně předmětná produktivní síla lidské vlastnické součinnosti, jež představuje aktivní a činné třídně sociální bytí třídy samosprávných vlastníků, která se rodí z útroby třídně sociální struktury kapitalismu jako třídní svazek kognitariárního proletariátu, tradiční průmyslové dělnické třídy a třídy pracujících soukromých vlastníků, jenž se stává krystalizačním jádrem třídně sociální diferenciaci a struktury postkapitalistického systému. Produktivní sociálně ekonomická síla (a energie) mezilidské vlastnické součinnosti se klade coby užitná hodnota jako výrobní náklad a současně i zvláštní "zboží", finální produkt socialistické výroby. A obě tyto užité hodnoty mají svou hodnotu čili svůj hodnotový obsah. Hodnotu produktivní síly mezilidské vlastnické součinnosti coby výrobních nákladů lze pokládat za proměnnou, nekonečně malou a k nule směřující veličinu, hodnota produktivní síly mezilidské vlastnické součinnosti v podobě užité hodnoty produktu výrobního procesu může být velmi malá, vždy však představuje číselnou veličinu konečnou: produktivní sociálně ekonomická síla (a energie) mezilidské součinnosti (a soudržnosti) z toho důvodu plodí mimořádný, dodatečný a zvláštní zisk vyššího řádu, jehož míra je i při malém objemu tohoto zisku v podstatě nekonečná. Třídně samosprávných vlastníků je vlastní celotřídní, nejméně společenská vlastnická subjektivita, jako je tomu u klasického industriálního proletariátu, čili též objektivní celotřídní zájem na optimalizaci a souladu dílčích a částečných vlastnických funkcí a rolí; reálné podřízení každodenní sociálně ekonomické praktické aktivity pracovníků řídicího aparátu celospolečensky určující a integrující vlastnické subjektivitě tradičního a kognitariárního proletariátu v systému výrobních vztahů samosprávného vymodelování socialismu pak slouží k zorganizování mezilidské vlastnické součinnosti v souladu se společenskou vlastnickou funkcí a celospolečenským vlastnickým zájmem, díky čemuž se právě stává hodnota užité hodnoty produktivní energie mezilidské vlastnické součinnosti jakožto výrobního nákladu nekonečně malou veličinou. (Aktivní vlastnická činnost, která je svým vlastním výrobním nákladem, má jakožto každodenní sociálně ekonomická praktická aktivita, objektivně a reálně vzato, coby užitná hodnota hodnotový obsah, jenž se rovná nule, ovšem nulou nelze při výpočtu a stanovení ziskové míry dělit; z toho důvodu hovoříme v této logické a historické souvislosti o proměnné, nekonečně malé veličině). Masa zisku vyššího řádu, jež se zrcadlí v nekonečně velké míře zisku a nepodléhá zákonu klesající tendence všeobecné ziskové míry, poroste souběžně s tím, jak bude revolučně demokratický stát vytvářet politické a právní předpoklady – které se týkají například i fungování bankovního, peněžně úvěrového systému či daňové politiky – pro formování třídy samosprávných vlastníků a pozdvihování samosprávných vlastnických aktivit na stále vyšší sociálně ekonomickou úroveň. Zisk vyššího řádu má spolu s hodnotovou stránkou i stránku užité hodnoty, která spočívá ve spojování a splývání pracovních aktivit s aktivitami spoluvlastnickými, rozvíjení schopnosti každého jednotlivce podílet se na vlastnickém řízení společnosti: rozvoj samosprávného vlastnického a podnikatelského sektoru tedy spočívá v oddělení vlastnického (vlastnicko-třídního) řízení a řízení odborně profesionálního, pro nějž je nezbytná většinou vysokoškolská kvalifikace; současně však se vlastnické řízení a spolurozhodování stává na všech úrovních svéráznou zvláštní "nadstavbovou" profesí zaměstnanců, jíž se budou lidé učit, aby se mohli stát rozumnými a zodpovědnými hospodáři světa, v němž žijí.

Systém zprostředkování společenskosti v různých úsecích a člancích vynaložené živé i mrtvé práce ovšem musí zahrnovat i celospolečenské regulační mechanismy v podobě stanovování "pravidel hry" – orientačních ukazatelů celospolečenskými, demokraticky utvářenými, ve své podstatě regulačními a plánovacími orgány na úrovni vrcholných samosprávných orgánů v sektoru samosprávného vlastnictví a při jejich začlenění jako subsystému demokraticky vytvářených státních plánovacích a regulačních orgánů. Zásadní rozdíl oproti socialismu předlistopadového typu bude spočívat v tom, že výkon těchto regulačních procesů v centru nebude svěřen nekontrolovatelnému řídicímu aparátu, ale delegátům pracujících ze samosprávného a státního či jiného veřejného sektoru, případně vlastníků ze sektorů jiných, zejména těm drobnějším. Řídicí aparát bude těmito demokraticky zvolenými delegáty rozhodujícím způsobem usměrňován, dirigován a především kontrolován.

Plánovací a regulační orgány, založené na kontrole aparátu zástupci občanů (vlastníků), pak budou ekonomickými mechanismy (daňová politika, dotace k cenám, granty k rozvojovým programům, prognostické informace, informace o vědeckých objevech, licence zakoupené státem ad., atp.) regulovat živelnost trhu v souladu s širšími celospolečenskými zájmy. Zástupci občanů-vlastníků, kteří budou pracovat v těchto kontrolních a regulačních orgánech, budou svou hmotnou životní úroveň zainteresováni na výsledcích hospodaření (mohou to být členové samosprávných centrálních vlastnických orgánů, hmotně zainteresováni na hospodaření jimi regulovaného samosprávného sektoru, nebo členové zasedající ve vlastnických regulačních a kontrolních orgánech státu, jejichž finanční materiální zainteresovanost se odvíjí od výsledků hospodaření celé společnosti), přičemž budou mít pravomoc rozhodovat o pravidlech odměňování profesionálního aparátu i o rámcích kádrové politiky jako takové. Bude maximálně potlačen princip politického obsazování těchto

samosprávných orgánů. Členové těchto celospolečenských vlastnických a regulačních orgánů budou voleni (parlamentem, jehož součástí bude komora zástupců samosprávných podniků, a v rámci samosprávného sektoru určitými sněmy zástupců samosprávných orgánů podniků). Je přirozené, že členové vlastnických kontrolních a regulačních orgánů nebudou ve své činnosti nahrazovat odbornou činnost profesionálního aparátu v oblasti řízení a plánování ekonomiky.

V první etapě vývoje samosprávného socialismu bude nesporně existovat pluralita vlastnických vztahů. Vedle sebe bude existovat samosprávné (družstevní) vlastnictví (včetně vlastnictví nadnárodních samosprávných komplexů), státní vlastnictví či vlastnictví nadnárodních státních útvarů, vlastnictví regionů, obcí a společenských organizací, vedle nich pak vlastnictví nadnárodních kapitalistických korporací, kapitalistické vlastnictví různé úrovně a maloburžoasní vlastnictví. Všechny ekonomicko-vlastnické samostatné podniky, bez rozdílu typu vlastnictví, budou vstupovat na jeden celospolečenský trh (tzv. vnější oběh) přirozeně ekonomicky napojený na trh mezinárodní, globální. Budou se přitom řídit jednotnými rámcovými ekonomickými a právními směrnici celospolečenských regulačních, finančních a plánovacích orgánů. Všechny tyto podniky budou produkovat zboží, tj. jejich práce se bude jevit jako zjevně soukromá a skrytě společenská, a trh bude s konečnou platností prověřovat míru, v jaké bude jimi vynaložená živá i mrtvá práce uznána jako společenská, společensky nutná. Při tomto rozhodnutí nebude žádná forma vlastnictví politicky či právně zvýhodněna.

V různých vlastnických sektorech budou samozřejmě platit specifické zákonitosti dané tímto typem vlastnictví a z něj vyplývajícího rozdělování a spotřeby.

V kapitalistickém sektoru bude trhem prověřené množství společensky nutné práce – hodnota zboží – rozdělováno podle zákona nadhodnoty. Kapitalista uhradí věcné náklady – tak zvaný konstantní kapitál a pracovníkům hodnotu jejich pracovní síly, variabilní kapitál (hodnota pracovní síly a z ní vycházející cena pracovní síly se bude rovněž stanovovat na trhu, za účasti všech vlastnických sektorů, za úlohy odborů a při rámcové regulaci státem) a ponechá si nadhodnotu (zisk). Rozdíly budou mezi globálními kapitalisty a dalšími úrovněmi vlastníků.

Globální kapitalisté obdrží část zisku svých menších partnerů a některé další prvky (ekologická renta, část hodnoty pracovní síly dělníků atd., atp.) prostřednictvím monopolní ceny, tento proces bude ovšem ovlivňován socialistickým národním či nadnárodním státem, který bude omezovat zisk globalizovaného kapitálu ze surfování po světě, kořštění přírodního bohatství, devastaci životního prostředí a zneužívání migrantů, nemluvě už o zneužívání různých investičních pobídek z daní občanů apod. Postihován bude spekulativní kapitál, včetně toho, jenž parazituje na měnových kursech.

Ty skupiny kapitálu, které dnes v boji s globální, nadnárodní konkurencí těžily z dodatečného vykořisťování různých kategorií občanů prostřednictvím ovládnutí národního státu (různé formy parazitování na státních zakázkách, monopolního přivlastňování dotací ze státního rozpočtu nebo z evropských rozvojových fondů, privatizace pojišťoven či důchodových fondů, nemocnic, sociálních služeb atd., atp.), tuto podporu ztratí a budou jen jedním z mnoha partnerů ucházejících se o určité ekonomicko-finanční pobídky v případě naplňování společenských potřeb.

Ostatní střední a drobní kapitalisté budou fungovat jako rovnoprávní partneři, ale i u nich bude část jejich zisku přes trh odčerpávána konkurencí ekonomicky efektivnějších, zejména nadnárodních samosprávných podniků formou nové socialistické monopolní výrobní ceny zboží. Samozřejmě budou muset čelit i konkurenci efektivnějších kapitalistických podniků.

Všechny typy kapitalistických podniků budou s vývojem socialismu stále více a více limitovány konkurencí samosprávných podniků na trhu práce. Lze předpokládat, že podmínky vlastnické seberealizace a zvyšující se efektivita hospodaření samosprávných podniků povedou k tendenci pracovní síly stát se podílníky na samosprávném podnikání, což bude socialistický stát a veřejné instituce ekonomicky podporovat (možnosti půjček na podíly, odpisy zdanění apod.). Na druhé straně budou mít drobné kapitalistické podniky možnost navazovat výhodné kooperační vazby se samosprávnými, státními a veřejnými podniky a podílet se na jejich zisku i dalších výhodách (zdanění, prognostické informace, vědecké informace, participace na státním výzkumu apod.). Do budoucna lze proto předpokládat postupné "posamosprávnění" těchto původně kapitalistických podniků za podmínek výhodných jak pro jejich vlastníky, tak pro zaměstnance.

Obdobný vývoj lze předpokládat u maloburžoasních podniků, které budou vlastně v první fázi jen specifickým způsobem odlišného rozdělování hodnoty pracovní síly pracujícím vlastníkům a zaměstnancům doprovázeným jistou mírou rozhodovací samostatnosti. Jako takové budou tyto podniky vyplňovat různé mezery v hospodaření velkých podniků, zejména oblasti nižšího stupně zespolečenštění a naopak vyššího stupně individualizace a osobní tvořivosti a iniciativy při práci. I zde se nesporně půjde cestou provázání se samosprávným, státním či veřejným sektorem, při zachování všech výhod plynoucích pro vlastníky, pracovníky i společenskou produktivitu z operativního vlastnického i odborně technického rozhodování a reagování v těchto podnicích.

Do vnějšího oběhu bude vstupovat i státní a veřejný sektor, který se díky měnícím se třídním i politickým poměrům bude více a více stávat společenským sektorem a přibližovat se samosprávnému sektoru. Tak jak státní a veřejné podniky budou stále více v reálném vlastnickém rozhodování většiny občanů spojených se

samosprávným, státním a veřejným vlastnictvím, bude se demokratizovat proces vlastnického rozhodování a rozšiřovat účast zaměstnanců na tomto rozhodování. V souladu s představami klasiků bude probíhat přeměna tohoto typu vlastnictví v ten nejširší typ samosprávného vlastnictví.

Specifické postavení budou mít v tomto vývoji samosprávné podniky, ať již drobnější (družstva) nebo velké komplexy, včetně nadnárodních. V drobných samosprávných podnicích vstupujících do vnějšího oběhu bude vcelku přímá vazba mezi rozhodnutím regulovaného trhu o míře společenské užitečnosti ve vyrobeném zboží či službách obsažené, a prací a spotřebou zaměstnanců. Závažnější zprostředkovávající mechanismy lze však předpokládat ve velkých samosprávných komplexech zahrnujících řadu dílčích, ekonomicky relativně samostatných dílčích kolektivů. Bude to opět využívání působení zákona hodnoty a logiky účinkování tržního hospodářského mechanismu, odvíjejících se uvnitř rámce vztahů samosprávného socialistického vlastnictví, které bude zprostředkovávat přerozdělování hodnoty zboží či služeb a osobních příjmů a spotřeby pracovníků v jednotlivých součástech komplexů. Chod tohoto tržního mechanismu bude samozřejmě usměrňován a regulován ekonomickými rozhodnutími vrcholných orgánů každého komplexu a při další koncentraci pak i vrcholných orgánů celého samosprávného sektoru.

Celý problém (v navrhovaném samosprávném systému) můžeme uchopit i z jiného konce (pro jednoduchost stále kalkulujeme jen s dvoustupňovou hierarchií v rámci samosprávného komplexu):

Dílčí kolektiv v rámci samosprávného komplexu (DKSK) dostává k dispozici část konstantního fondu komplexu cfd (konstantní fond vyčleněný pro dílčí podnik) spojuje s nimi svou pracovní sílu v hodnotě vfd (variabilní fond dílčího podniku) a vytváří výrobek. Ten se projevuje ve vnějším oběhu jako užitná hodnota i jako hodnota s předpokládanou a ve vnějším oběhu obvyklou vnitřní strukturou $c + v + m$ (konstantní a variabilní kapitál plus nadhodnota). Tím se potvrzuje zároveň jako zboží pro účely samosprávného komplexu (SK). Finanční prostředky získané z vnějšího oběhu prodejem výrobku se vrací do vnitřního oběhu nejprve dílčímu kolektivu, který z nich uhrazuje samosprávnému komplexu spotřebovaný cfd , členové dílčího kolektivu si rozdělují vfd a podle stanovených pravidel z mfd buď uhrazují v rámci komplexu úrok ze zapůjčených prostředků nebo, pokud si zapůjčili prostředky mimo SK, uhrazují tento úvěr. Pokud sami zapůjčili výrobní prostředky nebo peníze, doplňuje se jejich multiplikační fond z úroku z těchto prostředků, ať už jde o přerozdělení mezi kolektivy uvnitř komplexu anebo příjmy z prostředků zapůjčených mimo komplex. Část mfd (multiplikačního fondu dílčího kolektivu) si rozdělují členové dílčího kolektivu, případně ji ponechávají jako určitý rezervní spotřební fond, část investují ve svém dílčím podniku, část odevzdávají do ústředního multiplikačního fondu (mfu). Centrální mfu je pak rozdělován na centrální akumulací fond afu (ten se dále dělí na investiční prostředky v oblasti konstantního fondu $cafu$ a investiční prostředky v oblasti variabilního fondu $vafu$) a centrální spotřební fond sfu část, která je podle určitých kritérií rozdělována mezi všechny podílíky komplexu, ať už individuálně nebo ve formě komplexem poskytovaných bezplatných služeb. Z multiplikačního fondu (nejen z jeho spotřební části) se po skončení cyklu připočítává (nebo odpočítává) příslušná částka jako přírůstek (úbytek) členského podílu spoluvlastníka komplexu. Rozumí se samo sebou, že tato částka se vypočítává jak z přírůstku (eventuelně úbytku) multiplikačního fondu dílčího kolektivu, tak z té jeho části, která se vrací komplexu jako celku.

1. Hodnota zboží prověřená ve vnějším oběhu je menší, než byla hodnota $cfd + vfd$, v tomto případě nedochází ani k prosté reprodukci, společenský charakter práce dílčího kolektivu se nepotvrdil, ztrácí jak DKSK, tak SK jako celek, nutné závazky musí být pokryty především z prostředků dílčího kolektivu a vedení SK musí zvážít, nakolik celý komplex bude nadále půjčovat dílčímu kolektivu prostředky. Při trvale neúspěšném hospodaření dílčího kolektivu může být rozpuštěn jako hospodářská samostatná jednotka a jeho věcné prostředky i pracovní síly mohou být převedeny do jiných lokalit, případně mohou být vyplaceny vlastnické podíly členům, kteří ztratí i členství v komplexu. Pokud jsou ale členy komplexu, neztrácejí vlastnické právo k výrobním prostředkům komplexu a právo spolurozhodovat a podílet se na ziscích komplexu.

2. Hodnota zboží prověřená ve vnějším oběhu je rovna $cfd + vfd$, prostá reprodukce – vzniká ovšem obdobná situace, jako v prvním případě – vzhledem k tomu, že primárně musí být uhrazeny věcné náklady cfd , vzniká řada problémů s úhradou nákladů na společensky obvyklou hodnotu pracovní síly, která orientuje velikost variabilního fondu, na úroky ze zapůjčených prostředků zvenku i zevnitř komplexu apod., nemluvě už o odvodu do mfu .

3. Hodnota zboží prověřená ve vnějším oběhu je větší, než byla $cfd + vfd$. Je to ideální stav, práce společenská byla prověřena jako větší množství práce soukromé, zisk společenského sektoru přesáhl zisk obvyklý ve vnějším oběhu, jsou prostředky na závazky i akumulaci a spotřební fond. Pokud by zvláštní výrobní síla plynoucí ze společenského hospodaření umožňovala trvalý zisk komplexu nad společensky obvyklým ziskem, mohlo by se hovořit o určité rentě – tedy o části nadhodnoty dělníků v kapitalistickém sektoru přesouvané k samosprávnému komplexu a tedy vlastně vyvlastňované kapitálu. Tento problém by se pak mohl řešit buď akumulací zdrojů na výkup kapitalistů, nebo budováním veřejně prospěšných zařízení apod. s rozšířením spolurozhodovacího práva i na zaměstnance kapitalistického sektoru, případně malovýrobce.

Jak jsme již zdůraznili výše, člen SK je vlastníkem úhrnu všech výrobních prostředků komplexu, jeho vlastnická seberealizace však probíhá cestou propůjčování části těchto výrobních prostředků prostřednictvím

určitého pracovního kolektivu k výlučné dispozici. Tento problém je zvláště markantní v případě strategických výrobních prostředků, které se svým charakterem vymykají úzkému rámci jednoho pracovního kolektivu, jako jsou telekomunikační a informační sítě, dopravní sítě, energetika. I s těmito výrobními prostředky je disponováno prostřednictvím dílčích kolektivů, které s těmito výrobními prostředky pracují. Složitá pyramida dispozičních práv dílčích kolektivů musí být tedy završena vrcholem – orgánem, na který je přeneseno vlastnické řízení celého komplexu, aniž by tento orgán disponoval jakoukoli zvláštní částí komplexu. Tímto vrcholem celé pyramidy a reprezentativním orgánem celého SK je určitá obdoba Fondu národního majetku – dejme tomu Rada SK, která, samosprávně konstruována (volený orgán, najatý manažerský kolektiv, třeba i z řad spoluvlastníků), pronajímá výrobní prostředky kolektivům, eviduje plnění závazků těchto kolektivů k celému SK a rozhoduje o strategických otázkách. Přitom z centrálních prostředků zajišťuje kolektivům prognostické, marketingové manažerské, vědecké apod. služby, podle rozhodnutí členů SK buď ziskově, nebo neziskově ze společného fondu.

Akumulace ve sféře živé práce může probíhat přijímáním nových členů komplexu, nebo efektivnějším využitím stávajících členů nebo přijetím zaměstnanců, kteří nemají vlastnická práva a jsou placeni podle podmínek obvyklých ve vnějším oběhu s vyhlídkou na přeměnu v členy komplexu.

Živá práce vynakládaná v rámci SK je většinou (abstrahujeme od práce zaměstnanců komplexu) svobodná práce vlastníků, která je spojena s vlastnickou aktivitou různé kvality. Práce je k dispozici pouze prostřednictvím relativně ekonomicky samostatných DKSK. Vyskytuje se buď v podobě práce tvořící multiplikační fond, nebo v podobě práce představující faux frais systému samosprávného vlastnictví (jistá obdoba např. obchodního zaměstnance v kapitalistickém sektoru⁵⁸⁷), nebo v podobě práce ve spotřební sféře (dětská sestra v jeslích, učitelka ve školce či škole, kuchařka v závodní kuchyni). Je tady nutné rozlišit stupně produktivnosti práce (nezaměňovat s produktivitou práce). Práce spoluvlastníků ve prospěch jiných spoluvlastníků pokrývaná ze spotřebního fondu komplexu či dílčích kolektivů je obdobou neproduktivní práce v kapitalismu i protosocialismu, protože nevstupuje do vnějšího oběhu, práce faux frais je obdobou práce zprostředkovaně produktivní v protosocialismu, protože jde o práci, která vstupuje do vnějšího oběhu jako součást nutných, i když neproduktivních nákladů, naproti tomu práce ve výrobě a službách určená pro normální spotřebitele přes vnější oběh představuje produktivní práci tvořící

Dílčí kolektivy v rámci samosprávného komplexu (DKSK) jsou různé:

a) relativně homogenní, složené převážně z pracovníků produktivních, tvořících multiplikační fond nebo podnikající v oblasti tzv. faux frais (účetárna, obchod, banka) nebo složené z neproduktivních pracovníků;

b) smíšené (podnik zahrnující pracovníky různého druhu na základě určitého vnitrodružstevního chozrasčotu).

Práce členů vynakládaná prostřednictvím DKSK není vykořisťovaná práce. Hodnota práce vytvořené členem DKSK není určována jen živelným trhem, i když je tímto trhem (vnějším oběhem) prověřována. Vliv na ní má i souběžně vykonávaná vlastnická aktivita družstevníka. Práce vynaložená členem DKSK je zprostředkovaně společenská práce. Hodnota živé práce vynaložené členem DKSK má dvě složky: reprodukční – jde o reprodukci schopnosti pracovat za daných společenských podmínek (v počátečních etapách působení SK orientuje velikost této reprodukční složky hodnoty práce výše společensky obvyklé mzdy ve vnějším oběhu, zejména v kapitalistickém sektoru; postupně se situace obrací ve svůj pravý opak, tj. pro hodnotu pracovní síly ve vnějším oběhu je určující hodnota ve vnitřním oběhu samosprávného komplexu) a multiplikační (přesahující první složku).

Problém představuje případ, kdy by centrum SK využilo práce některých DKSK například k výstavbě elektrárny, správní budovy nebo nemocnice, jež budou sloužit potřebám celého samosprávného komplexu. Tyto případy zřejmě představují odlišnou kvalitu.

Jde-li o elektrárnu, jde zřejmě produkcí nadhodnoty, vzhledem k tomu, že proud se promítá do řetězce výroby zboží prověřovaného vnějším oběhem. Komplex využije vnitřních sil, pokud budou mít výhodnější nabídku než vně komplexu se nalézající soukromé či státní firmy. Honorovat je bude jako každého jiného výrobce, jejich zisk se podle standardních mechanismů přenáší od DKSK až k centrálním fondům (cfu).

V případě správní budovy se jedná o otázku faux frais, ale i zde působí stejný princip jako v případě elektrárny, i když nedochází k produkci, ale pouze k úspoře multiplikačního fondu vytvořeného ve výrobě. I tato práce musí obstát ve vnějším oběhu, musí odpovídat společensky obvyklým nákladům, promítá se do ústředního akumulacího fondu afu.

U nemocnice jde o spotřebu multiplikačního fondu, o spotřebu ústředního spotřebního fondu sfu a jeho přerozdělení mezi DKSK a ústředím – nedochází k překročení vnitřního oběhu, ale jako orientující veličina zde působí společensky obvyklé náklady v oblasti vnějšího oběhu. Tato stavba se může realizovat např. odpuštěním příspěvku do centrálního multiplikačního fondu mfu pro DKSK, které se na podniku účastní. Je samozřejmé, že formálně může být transakce vyúčtována normálními bezhotovostními platbami – nespekulujme o formě, jde o politicko-ekonomický charakter aktivit.

Pochopitelně dochází ke konkurenci mezi různými DKSK. Víme, že každý DKSK vstupuje na vnější trh – buď přímo, nebo prostřednictvím obchodní firmy (ta může i nemusí být DKSK). Vnější oběh prověřuje, v

případě trvalejšího neúspěchu buď pomáhá za vymezených ekonomických podmínek (úrok apod.) DKSK téže úrovně, DKSK vyšších úrovní nebo sama Rada SK z centralizovaných zdrojů, případně dochází k bankrotu a rušení ekonomické jednotky.

Vlastnická práva by se s pokračujícím časem mohla znásobovat. Mohlo by např. fungovat jisté pojištění proti ztrátám apod. V rámci SK by mohly být začleněny i pojišťovny a fondy důchodového pojištění, jejichž prostředky by se zhodnocovaly podnikáním (i mimo SK).

Do vnějšího oběhu vstupují různí majitelé zboží – někteří ho vyrobili svou individuální prací, jiní ho získali na základě kapitálového vztahu a posléze samosprávní vlastníci v rámci SK ho získávají kooperující prací sdružených výrobců, kterou zprostředkuje vnitřní oběh. Bez ohledu na to, zda zboží na trh přiveze příslušný pracovník DKSK nebo obchodní organizace s působností pro celý samosprávný komplex – vždy ho tam prodává komplex, který se jako celek podílí na výnosu prodeje. Spojení celku a DKSK ovšem není bezprostřední, zbožně peněžní vztahy uvnitř SK zprostředkují racionální celokomplexovou dělbu práce a součinnost, která může být po praktické stránce přímá, ale přesto musí být vedena v peněžních jednotkách kompatibilních s vnějším oběhem. Členové SK jsou svobodní kooperující výrobci, kteří kooperují dvojím způsobem – v pracovní aktivitě a ve vlastnické aktivitě.

Na současnou úroveň poznání a zkušeností s fungováním samosprávného vlastnictví je těžko předvídat, jak bude řešen problém vlastnického rozhodování – zda by každý hlas platil stejně nebo, zda by platily určité vlastnické podíly, do kterých by se promítaly výsledky práce (pokud by do komplexu vstupovali členové s různým vybavením, postupně by váha vstupních podílů ustupovala do pozadí a narůstala by váha podílů za aktuální účast na práci a vlastnickém rozhodování). Demokratičtější by rozhodně byla zásada "jeden člen – jeden hlas", která by čelila možné kumulaci vlastnických podílů v důsledku přirozených rozdílů v dělbě práce, na druhé straně by to bylo vlastně nerespektování zásady "každý podle svých schopností, každému podle jeho práce a vlastnické aktivity", která vyjadřuje historickou omezenost první fáze komunistické formace. Určité oddělení vlastnického rozhodování od odborného řízení by navíc mělo být dostatečnou zárukou před tím, aby vyrůstala nějaká obdoba protosocialistické elity založené na různé vlastnické váze jednotlivých druhů práce, zejména na vlastnické privilegovanosti řídicí práce. Honba za vlastnickými podíly by vlastně mohla být historické realitě odpovídající motivací k výkonu společensky prospěšné práce u kvalifikovanější a aktivnější části spoluvlastníků.

Jaká jsou podle současného poznání hlavní vnitřní rizika pro fungování samosprávného vlastnictví?

Jsou to následující rizika:

1. Riziko nedostatečně společensky odpovědného rozhodování v otázce míry investic a míry spotřeby.
2. Riziko vztahu vlastníků s různě velikými vlastnickými podíly
3. Riziko vztahu vlastníků, kteří nejsou profesionálními řídicími pracovníky, a odborného řídicího aparátu (ať už z řad spoluvlastníků nebo z řad najatých manažerů).
4. Riziko vztahu samosprávných vlastníků a námezdních zaměstnanců samosprávného komplexu (SK) či dílčího kolektivu v rámci samosprávného komplexu (DKSK).
5. Riziko vztahu ekonomicky aktivních vlastníků a vlastníků – důchodců.

Ad 1) Toto riziko je tím větší, čím je rozvoj samosprávných vlastnických vztahů ve společnosti na nižší úrovni, čím více představují samosprávné vlastnické kolektivy jen jakousi malou enklávu v moři kapitalistického soukromého vlastnictví, čím více je legislativa přizpůsobena právě potřebám kapitalistického vlastnického sektoru. Riziko je mnohonásobně vyšší ve společnosti, která se po krachu prvního historického pokusu o socialismus vrátila ke kapitalismu. V této společnosti probíhá jakási druhá původní akumulace kapitálu, kde legislativa i celkové ovzduší ve společnosti preferuje procesy privatizace (třeba i formou tunelování a přímého rozkrádání bez jakéhokoliv následného postihu) Za těchto podmínek pochopitelně vzniká snaha členů volených samosprávných orgánů rychle se napakovat a zhodnotit své příjmy v soukromém podnikání ve vnějším oběhu. Tato snaha se může navíc opírat o volání řadových členů samosprávných podniků neschopných preferovat své dlouhodobější zájmy před hlediskem co největšího momentálního příjmu.

Toto riziko se zmenšuje tím více, čím více se samosprávný vlastnický sektor rozvíjí a také čím více narůstají rizika plynoucí z živelnosti kapitalistického vlastnického sektoru (zejména riziko prohlubující se nezaměstnanosti a sociální nejistoty) V takovémto případě se hledisko udržení podniku stává výraznější hodnotou, která působí na rozhodování samosprávných vlastníků. V ještě vyšším stadiu, kdy samosprávný sektor získává ve společnosti vedení a začíná jistým způsobem shrabovat rentu z historicky vyššího stupně vlastnictví a jeho stimulace rozvoje výrobních sil, se problém obrací. Objevuje se omezenost rozhodování zaměřeného na rostoucí míru zisku podle pravidel tržního mechanismu spoluurčovaného kapitalistickým sektorem a objevuje se možnost rozhodovat nad rámec této logiky, preferovat např. otázky rozsahu volného času, kolektivních forem spotřeby, ale třeba i investic do bezprostředně neziskové vědy apod. nad úzce ziskové hledisko. Sociální role manažera, která na počátku rozvoje samosprávného vlastnického sektoru spíše musí přemáhat tendenci k neúměrné spotřebě vlastníka, se za těchto nových historických podmínek může stát brzdou procesu vedoucího k překonání omezené tržní logiky a rozvoji a stimulaci lidských potřeb, jakožto vlastnímu účelu ekonomiky.

Ad 2) Základním problémem je zde to, aby např. profesní spojení s určitými druhy práce (řízení, vysoce kvalifikovaná duševní práce, práce v obchodní sféře apod.) neumožňovala jakési neúměrné zhodnocování

vlastnického podílu části samosprávných vlastníků ve srovnání s těmi členy, kteří jsou v dělbě práce zařazeni na méně výhodných stupních, a to třeba i za podmínek, kdy podíl těchto vlastníků s nízkými vlastnickými podíly narůstá a vedle působí silný stimulační vliv ze sféry soukromého kapitálu. Jinými slovy, i tady platí, že čím více přetrvávají rozdíly staré společenské dělby práce, tím větší hrozí nebezpečí, že se samosprávný sektor převrátí v jakousi obdobu předlistopadového typu socialismu, která pak bude degenerovat směrem ke kapitalismu, a to díky roli vlastnickými podíly preferovaných členů. V protisměru k tomuto procesu musí působit neustálé zapojování všech druhů členů do sféry vlastnického řízení, a to při důsledném uplatňování takových principů, jako je rotace kádrů ve vlastnicko-řídících orgánech všech stupňů. Pomáhat mohou i takové procesy, jako je organizování vnitrokomplexového vzdělávání, rekvalifikací apod., rozšiřování forem přímé demokracie atd. V zásadě však princip diferenciací vlastnického podílu podle míry společensky (komplexově) prospěšné práce opustit nelze – je to princip odměňování "podle práce". Do jisté míry lze spoléhat i na logiku tržního prostředí, která bude neustále nemilosrdně prověřovat efekt takové práce či takového rozhodování, která nemá patřičné společensky užitečné souvislosti.

Ad 3) Toto riziko je tím větší, čím více přežívá stará společenská dělba práce a čím větší jsou profesní rozdíly mezi řídicím pracovníkem a řadovými vlastníky, samozřejmě celý problém násobí i dostupnost informací i informačních technologií, délka pracovní doby vlastníka, který není řídicím nebo např. vědecko-informačním profesionálem, a tedy i omezená velikost času, který může daný samosprávný podnik ponechat svým řadovým členům pro jejich účast na řízení. Proti tomuto riziku může výrazně působit logika tržního mechanismu aplikovaná v odměňování volených členů vlastnicko-řídících orgánů. Bude-li toto odměňování výrazně stimulovat (pozitivně i negativně – hrozbou postihu za nekvalitní rozhodování) aktivitu členů řídicích orgánů, bude řídicí profesionál pod větším tlakem. Problém řeší i legislativa a celková podnikatelská atmosféra za situace, kdy je řídicí profesionál stimulován k tomu, aby se stal členem samosprávného kolektivu a jednal v souladu se společensky žádoucí logikou (např. z hlediska prospěchu celého SK, nejen jednoho DKSK). Problém se samozřejmě mění v situaci, kdy se řadoví vlastníci stávají počítačovým proletariátem a kognitariátem⁵⁹², kdy jsou široce rozšířeny informační technologie a kdy je eventuelně možné i zkrátit nutnou pracovní dobu neprofesionálů v řízení.

Ad 4) Toto riziko je poměrně malé na počátku existence samosprávného vlastnického sektoru, kdy je tento sektor slabý a působí pod silným tlakem mechanismů vycházejících ze soukromovlastnických podnikatelských sektorů nebo třeba i takových celospolečenských procesů, jako je kolektivní vyjednávání o pracovních podmínkách a mzdách, úloha odborů apod. Problém vztahu mezi vlastníky a zaměstnanci by však mohl narůstat úměrně tomu, kde bude samosprávný sektor narůstat a v rozhodování jeho orgánů se bude projevovat logika soukromého kapitalistického vlastníka – tj. logika vykořisťování námezdních zaměstnanců. Zábranou vůči takovému jednání musí být i určitá politicko-společenská atmosféra – úloha odborů ve společnosti, levicových politických stran i dalších složek občanské společnosti, která by především zajišťovala co největší otevřenost přístupu k získání statusu samosprávného vlastníka (např. možností vypůjčit si na vlastnický podíl apod.) Samozřejmě tu musí být i důsledná vnitropodniková demokracie samosprávného komplexu, která by bránila rozvoji omezeného "pseudokapitalistického" rozhodování ve vztahu k zaměstnancům. Je tu ovšem třeba vidět i druhou stranu mince – a tou je naopak jednání některých klíčových zaměstnanců (např. špičkových vědců a programátorů), využívajících své nenahraditelnosti a nezatažujících se nikterak povinnostmi a ohledy (např. na dlouhodobý rozvoj podniku), které musí brát v úvahu vlastníci. Všeobecně vzato – musí zde jako integrující faktor působit všeobecná demokracie ve společnosti a mnohost forem účasti pracujících na řízení a zisku. Se změnou poměru sil mezi samosprávným a soukromým sektorem se tento problém stává marginálním a lze očekávat spíše hromadný příliv pracovníků ze soukromého sektoru a jejich snahu stát se samosprávnými spoluvlastníky.

(Pokračování v dalším čísle)